

Młodzi z obszarów wiejskich

Analiza dostępnych badań i danych na temat
młodzieży na obszarach wiejskich

grudzień 2024

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie.
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
Za treść materiału odpowiada Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie.

SPIIS TREŚCI

1

cele

2

metodologia

3

analiza danych

4

wnioski

A scenic landscape photograph featuring a grassy field in the foreground, a line of trees in the middle ground, and a sky with soft, wispy clouds. The scene is bathed in the warm, golden light of either sunrise or sunset. A semi-transparent purple rectangular box is overlaid on the left side of the image, containing the text '1. CELE' in white, bold, sans-serif font.

1. CELE

Cele badawcze

Celem przeprowadzonej analizy jest przegląd dostępnych danych, raportów i badań, zawierających informacje na temat młodzieży z obszarów wiejskich.

Uzyskana wiedza, może pomóc w lepszym rozumieniu młodych generacji oraz skuteczniejszym planowaniu działań adresowanych do młodzieży zamieszkującej obszary wiejskie.

Obszary wiedzy

Wiedza:

jakie dane na temat
młodych zostały już
opracowane?

**Obszary wiejskie
jako miejsce do
życia**

Klimat

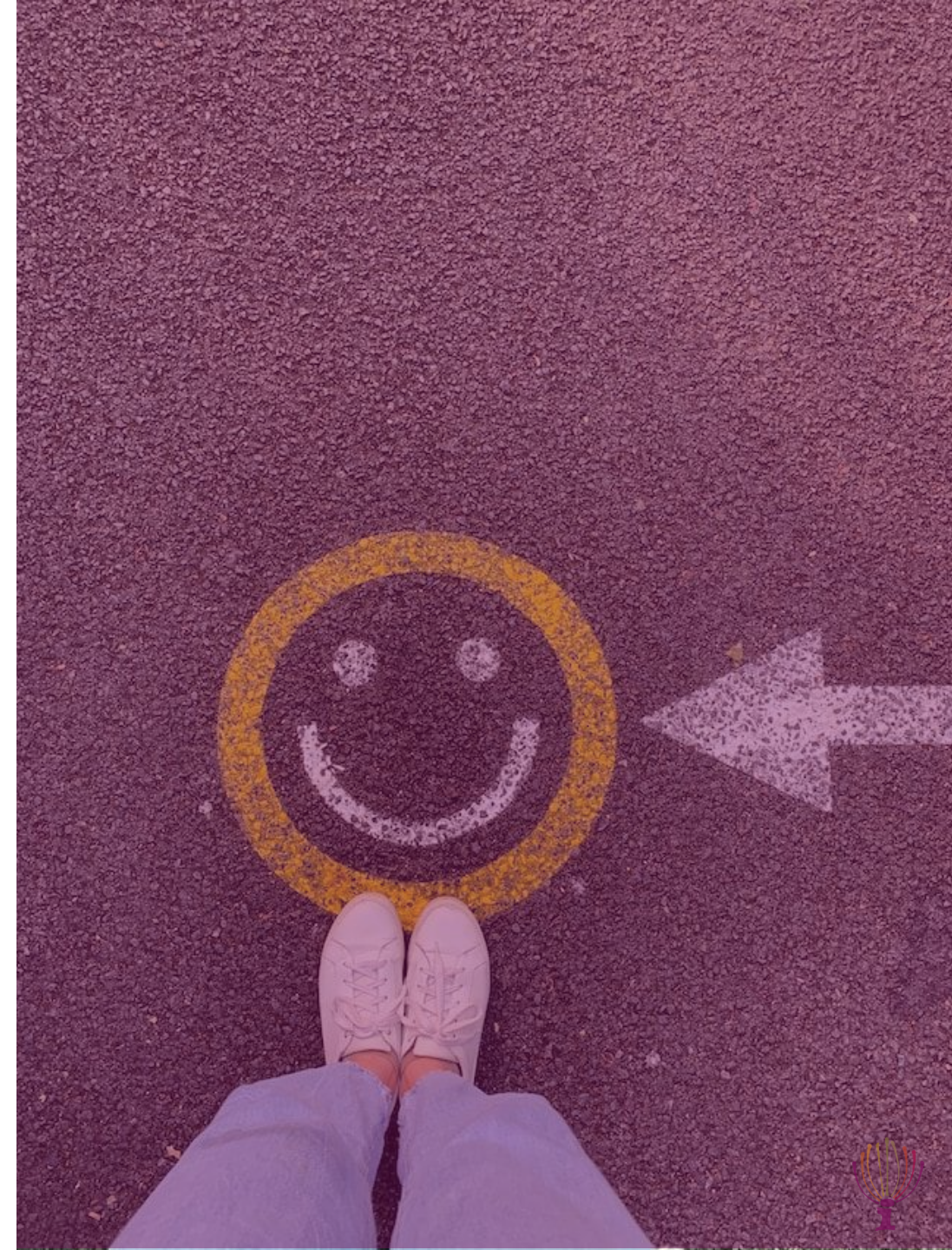
**Wartości ważne
dla młodych**

Szkoły rolnicze

Rolnictwo

**Sposoby
komunikacji**

**Podejście
do pracy**

2. METODOLOGIA

METODOLOGIA

Analiza danych „Młodzi z obszarów wiejskich”
bazuje na dwóch kluczowych działaniach:

1

ANALIZA DESK RESEARCH

Technika badawcza polegająca na pozyskiwaniu danych z materiałów wtórnych, np. ogólnie dostępnych raportów, analiz, publikacji, opracowań, dotyczących interesującego badaczy problemu. Może dotyczyć zarówno materiałów online, jak i offline.

(za: Badanie rynku. Jak zrozumieć konsumenta, red. Lutostański, Łebkowska, Protasiuk, PWN 2021r.)

2

WYWIADY EKSPERCKIE

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) realizowane online. Rozmowy z osobami posiadającymi wiedzę i doświadczenie w zakresie zagadnień związanych z tematem młodych i młodych dorosłych z obszarów wiejskich.

Pełny wykaz uczestników rozmów znajduje się na kolejnej stronie.

Przedmiotem analizy są informacje na temat młodzieży i młodych dorosłych, to jest głównie osób w wieku 16-26 lat, w tym uczęszczających do szkół ponadpodstawowych zlokalizowanych na obszarach wiejskich, jak również szkół rolniczych. Ponadto brani są pod uwagę studenci oraz osoby pracujące (do 26 roku życia). Osoby te zamieszkują obszary wiejskie, czyli wsie i miejscowości do 5 tysięcy mieszkańców.

Jednak w związku ze specyfiką metodologii Desk research, prezentowane w poniższym raporcie dane są zróżnicowane i odnoszą się do dużo szerszego zakresu. Dotyczą nieraz szerszej grupy wiekowej (np. do 34 lat), jak również nie zawsze precyzują wielkości miejscowości lub definiują pojęcie obszarów wiejskich jako miejscowości do 20 tysięcy osób.

Eksperci uczestniczący w rozmowach

W sumie zrealizowano 7 rozmów z osobami reprezentującymi różne obszary wiedzy i doświadczeń:

Obszar	nr IDI	Ekspert
Socjologia, antropologia, ekonomia, geografia, rolnictwo	7	Socjolożka wsi, prezeska zarządu Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”
	2	Socjolożka, ekspertka badań jakościowych, współautorka projektu Socjolożki.pl
Lokalne grupy działania (LGD)	5	Lokalna Grupa Działania (woj. kujawsko-pomorskie)
Szkoły z obszarów wiejskich, w tym szkoły rolnicze	3	Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)
	1	Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)
Organizacje społeczne, w tym młodzieżowe	6	Związek Młodzieży Wiejskiej
Młodzi liderzy	4	Młodzieżowa sieć LEADER

3. ANALIZA DANYCH

STRATEGIA UE NA RZECZ MŁODZIEŻY

Strategia UE na rzecz młodzieży

Unia Europejska, w ramach unijnej polityki młodzieżowej na lata 2019-2027, skupia się na trzech głównych obszarach działania, definiowanych poprzez: **angażowanie, łączenie oraz wzmacnianie pozycji**. Z udziałem młodych z całej Europy, w latach 2017-2018, opracowano 11 europejskich celów młodzieżowych – strategia UE na rzecz młodzieży stawia sobie za cel, aby tę wizję urzeczywistnić.

1. Connecting EU with Youth (*Połączenie UE z młodymi, włączanie młodych*)
2. Equality of All Genders (*Równość wszystkich płci*)
3. Inclusive Societies (*Inkluzywne społeczeństwa – włączające, otwarte na wszystkich*)
4. Information & Constructive Dialogue (*Informacje i konstruktywny dialog*)
5. Mental Health & Wellbeing (*Zdrowie psychiczne i dobrostan emocjonalny*)
6. **Moving Rural Youth Forward** (*Wsparcie młodzieży wiejskiej*)
7. Quality Employment for All (*Godne/jakościowe zatrudnienie dla wszystkich*)
8. Quality Learning (*Wysokiej jakości usługi edukacyjne*)
9. Space and Participation for All (*Przestrzeń i możliwość partycypacji dla wszystkich*)
10. Sustainable Green Europe (*Zrównowazona Zielona Europa*)
11. Youth Organisations & European Programmes (*Organizacje młodzieżowe oraz Programy europejskie*)

Strategia UE na rzecz młodzieży wiejskiej

Cel nr 6, związany ze wspieraniem młodzieży wiejskiej, zakłada przede wszystkim: *Stworzenie warunków, które pozwolą na realizację potencjału młodych osób, bez konieczności opuszczania obszarów wiejskich. Cel ten może być realizowany m.in. poprzez następujące działania:*

- Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, aby zabezpieczyć m.in. odpowiedni dostęp do usług publicznych czy możliwości mieszkaniowych.
- Utworzenie stabilnych miejsc pracy zapewniających godne warunki życia i zarobków.
- Włączanie młodych w działania lokalnych społeczności, wspieranie ich działań m.in. poprzez procesy decentralizacji.
- Zapewnienie warunków, w których młodzi są aktywną częścią procesów decyzyjnych dotyczących obszarów wiejskich.
- Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji.
- Budowanie pozytywnego wizerunku obszarów wiejskich.
- Troska o zachowanie tradycji charakterystycznych dla obszarów wiejskich.

Strategia UE – cel #6

Podsumowanie działań wokół strategii, w ramach siódmego cyklu „EU Youth Dialogue” (2019), pokazuje, że młodzi z europejskich terenów wiejskich, widzą cel poświęcony młodzieży wiejskiej jako obszar wymagający dalszych, intensywnych działań.

- Jedyne obszary, które oceniono pozytywnie, to działania związane z docenianiem i promowaniem lokalnych tradycji wiejskich.
- W ramach pozostałych zadań, mniej niż połowa uczestników Dialogu uważa, że zostały one zaimplementowane na obszarach wiejskich. Największe braki nadal widać w dostępie do usług publicznych, transportu oraz możliwościach zatrudnienia.
- Wniosek płynący od młodych osób na 2019 rok był następujący: młodzież z terenów wiejskich nie otrzymała zaplecza ani możliwości, których oczekiwała. **Warto podkreślić, iż jest to głos młodych z różnych krajów UE, co pokazuje, że kwestie dostosowania obszarów wiejskich do potrzeb młodych pokoleń jest wyzwaniem ważnym dla całej Europy.**

Creating Opportunities for Rural Youth

Is Youth Goal #6 being achieved?

Young people who took part in the youth dialogue see significant room for improvement in implementation of most of the Youth Goal #6 targets.

There is only one aspect in which the majority of young people agree the target is being implemented: valuing rural traditions.

In all other targets, less than 50% of young people believe they are being implemented in rural areas across the EU.

The youth dialogue survey showed that young people were most critical of aspects such as lack of public services, transportation and infrastructure, and lack of employment opportunities in rurals.

In the survey, university graduates were much more critical of the quality of life in rural areas than young people without degrees. Graduates were especially critical in the areas of poor transportation and employment opportunities in rural areas.

Within the focus groups reports some young people with disabilities and chronic illness highlighted the double disadvantage that occurred when you were a young person with fewer opportunities living in a rural area.

Across the youth dialogue there was a clear and consistent message from young people: rural areas simply lacked the infrastructure and opportunities that young people wanted.

Youth Goal #6: Moving Rural Youth Forward

Create conditions which enable young people to fulfil their potential in rural areas.

Read the youth goals in full:
www.youthgoals.eu

Grafika 1.

Wspólna polityka rolna na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Wspólna Polityka Rolna (WPR) ma się przyczyniać do rozwoju obszarów wiejskich w sposób zrównoważony. Jej trzy główne cele to:

- 1 Zwiększenie konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa.
- 2 Zapewnienie zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, podejmowanie działań w dziedzinie klimatu.
- 3 Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju terytorialnego wiejskich gospodarek i społeczności, w tym tworzenie i utrzymywanie miejsc pracy.

Zwłaszcza ostatni cel WPR, pokrywa się z potrzebami wskazywanymi przez młode osoby zamieszkujące obszary wiejskie.

W ramach strategii rozwoju obszarów wiejskich warto wyróżnić inicjatywę LEADER, która za jeden ze swoich celów bierze także działania na rzecz młodzieży wiejskiej.

„LEADER jest podejściem „oddolnym”, w ramach którego rolnicy, przedsiębiorstwa wiejskie, organizacje lokalne, władze publiczne i osoby fizyczne z różnych sektorów tworzą **lokalne grupy działania**. Lokalne grupy działania przygotowują własne strategie rozwoju lokalnego oraz zarządzają swoimi budżetami.

Podejście LEADER wzmacnia więzi w społecznościach lokalnych, zachęca do innowacji w różnych sektorach i ułatwia wymianę wiedzy między lokalnymi grupami działania na szczeblu krajowym i ogólnounijnym (...)

Obecnie grupy LEADER/grupy rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność zarządzają dziesiątkami tysięcy projektów, które przynoszą korzyści gospodarcze, kulturowe, społeczne i środowiskowe na obszarach wiejskich w Europie.”

POLSCY MŁODZI

KONTEKST SPOŁECZNY

Jako społeczeństwo coraz bardziej się do siebie upodabniamy – różnice między wsią a miastem stają się **coraz mniej wyraźne.**

Na podstawie opinii ekspertów oraz pozyskanych danych widać, że wiele cech i wartości kształtuje się podobnie, bez względu na pochodzenie czy miejsce zamieszkania młodych osób. Jest to proces homogenizacji, który przechodzimy również jako całe społeczeństwo. Można więc przyjąć, że dane populacyjne dotyczące młodych i młodych dorosłych są odpowiednie do opisywania osób mieszkających na obszarach wiejskich.

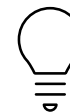
W raporcie opisano istniejące różnice, które są istotne i na których poparcie są dostępne dane. Należy jednak pamiętać, że często nie są one istotne statystycznie względem młodzieży z miast czy ogółu młodych Polaków. Dostarczają jednak ciekawych informacji, pomocnych w lepszym zrozumieniu młodzieży z obszarów wiejskich.

W ramach niniejszej analizy, starano się uchwycić specyfikę obszarów wiejskich, która nadal wiąże się m.in. z rolnictwem. Aby poszerzyć kontekst i wsłuchać się w głos młodych mieszkańców obszarów wiejskich, sięgnięto także do treści, które sami publikują w mediach społecznościowych.

W wielu miejscach niniejszego raportu cytowane są dane pochodzące z różnych opracowań. To, czy dotyczą one ogółu populacji młodych czy strictly młodzieży wiejskiej, oznaczone jest w następujący sposób:

Dane ogólne
dotyczące młodych

Dane dotyczące
strictly młodych
z obszarów wiejskich

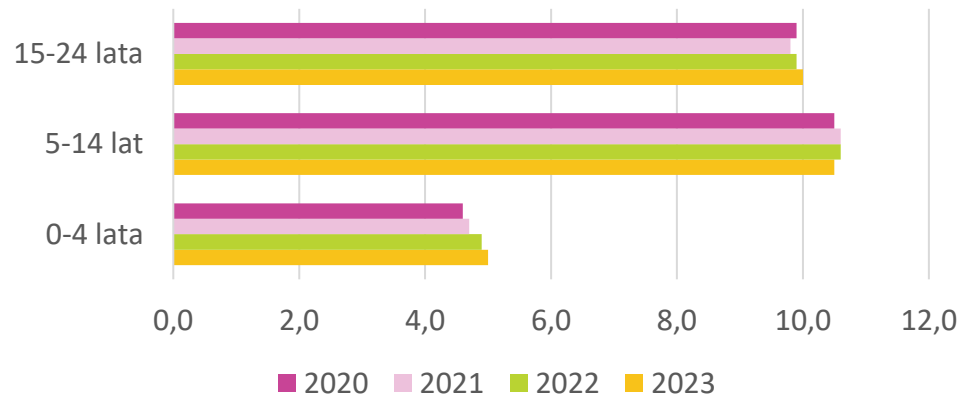
kim są młodzi?

Demografia

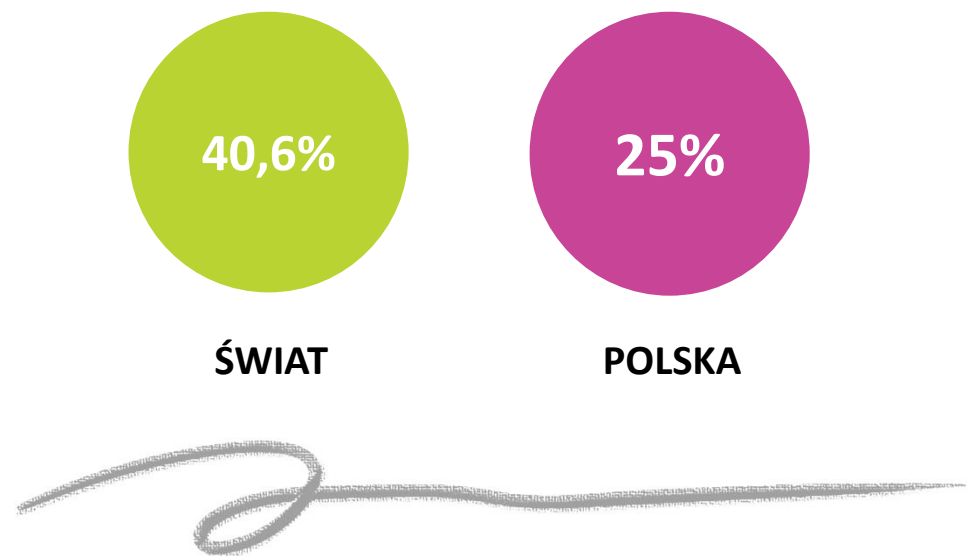
Dane statystyczne wyraźnie pokazują, że od wielu lat udział dzieci i młodzieży w społeczeństwie spada – tendencja ta dotyczy zarówno Polski, jak i świata. Jednak, o ile na świecie młode pokolenia stanowią niemal 40% populacji, o tyle w Polsce już tylko 25% (dane za 2023 rok).

Udział dzieci i młodzieży (w wieku 0-24 lata) w populacji ogółem [%], Polska, opracowanie na podstawie danych GUS 2024

Wykres 1.

Udział dzieci i młodzieży (w wieku 0-24 lata) w populacji ogółem, opracowanie na podstawie danych GUS 2024

Patrząc na wyniki badań, trzeba powiedzieć, że **między młodymi z miast i wsi nie ma różnic, które byłyby istotne statystycznie**. Te różnice, jeśli już są, mogą dotyczyć bliskości i budowania relacji. To, co my czasem nazywamy „traktat o dobrej robocie” (pytanie ankietowe: *Często rodzina wymaga ode mnie działań lub prac, na które nie mam ochoty*), to właśnie wśród młodzieży wiejskiej ma najwyższe wskazanie. Taka **solidność, podejście do obowiązków, to jest ważne**. Ale dane pokazują też, że w porównaniu z resztą młodych, **młodzi z obszarów wiejskich największą dumę czują z bycia Polakami**. Ten wskaźnik z kolei spada wraz z wielkością miejscowości. Polska to jest także **lokalność**. **Osoby ze wsi wyraźniej dostrzegają, to, co dzieje się blisko nich**. Wieś jest też największym beneficjentem środków unijnych. Jest więc z czego być zadowolonym.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Sozjolożki.pl

Pragmatyczni młodzi

Grafika 2.

Współcześni młodzi mają pewną skłonność do budowania przede wszystkich tych relacji, które przynoszą im wymierne korzyści – gdy od drugiej osoby można się czegoś nauczyć lub coś uzyskać. Taki sposób formułowania kontaktów międzyludzkich nie opowiada o tworzeniu trwałych więzi, ale o zawieraniu swego rodzaju kontraktów, które utrzymuje się dopóki postrzegane są jako opłacalne. Ważną motywacją dla takich strategii może być kultura indywidualizmu, czyli współczesne skupienie się na jednostce i jej potrzebach. To jednak miewa swoje konsekwencje, bowiem brak silnych relacji z innymi sprawia, że są one płytkie, kruche, a w finale mogą prowadzić do poczucia osamotnienia.

Tworzyliśmy Akademię Młodego Lidera – w każdej naszej gminie. Około 10 osób w danej gminie. To, co miało się zadziać, to wspólny wyjazd integracyjny, a później mogli wybrać dowolny temat warsztatów, który miał podnosić ich kompetencje. Nie chcieliśmy narzucać tematu z góry, bo być może nasza oferta nie byłaby dla nich atrakcyjna. Natomiast na koniec projektu były projekty z puli „Młodzi z inicjatywą”. Miały się zawiązać grupy młodych liderów w każdej gminie, aby wymyślać swoje własne projekty. Finalnie zrekrutowało się ponad 40 osób i pojechaliśmy na integrację. To miało być takie otwarcie – wszyscy się poznajemy, przełamujemy lody. No, ale po tym wyjeździe jedna trzecia osób nam odpadła, jak już przyszło do warsztatów... Ale prawda jest taka, że młodzi nas nie znają, nie mają do nas zaufania. Bez niego niestety nie będzie zaangażowania. Także pocieszające jest, że w tym roku miałyśmy już zgłoszeń ponad limit, także my też uczymy się z każdą kolejną edycją.

Marta Kruszczyńska

Lokalna Grupa Działania (woj. kujawsko-pomorskie)

Młodzi a samotność

Samotność nie jest czymś obcym

Z jednej strony pandemia, a co za tym idzie zdalna nauka i odizolowanie od rówieśników wpłynęły na zdolność młodych ludzi do budowania relacji, ograniczając ich możliwości do interakcji społecznych w kluczowym okresie ich rozwoju. Z drugiej strony kreowanie rzeczywistości przez media społecznościowe oraz presja i wymagania współczesności mogą powodować uczucie niepewności i lęku, przez co młodzi mają trudność w budowaniu bliskich relacji w obawie przed odrzuceniem.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASM/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: Czy masz kogoś bliskiego, komu ufasz i na kim możesz polegać? Tak/nie

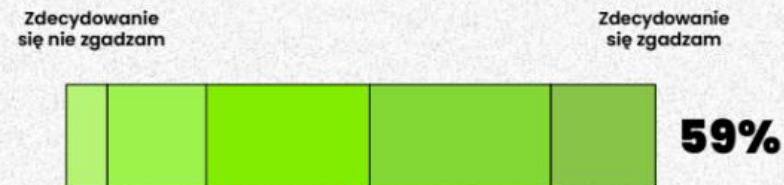
Jest nam trudno zbudować wartościowe relacje

Istnieje wiele czynników, które mogą sprawić, że trudno jest poznać osoby, z którymi młodzi chcą utrzymywać bliski kontakt. Często może to wynikać z różnic w stylach życia, zainteresowaniach czy wartościach, które mogą stanowić przeszkodę w budowaniu długotrwałych znajomości. Dodatkowo dynamiczny tryb życia, częste zmiany czy podróże mogą utrudniać utrzymanie trwałych i głębokich relacji.

“Myślę, że to też wiele osób **wiesz, no też niestety dorastamy i potem te znajomości się jakoś tam ocierają i po prostu ludzie w jakimś stopniu czują się samotni.**

Ania, 25 lat

Trudno mi poznać osoby, z którymi chcę utrzymać bliski kontakt

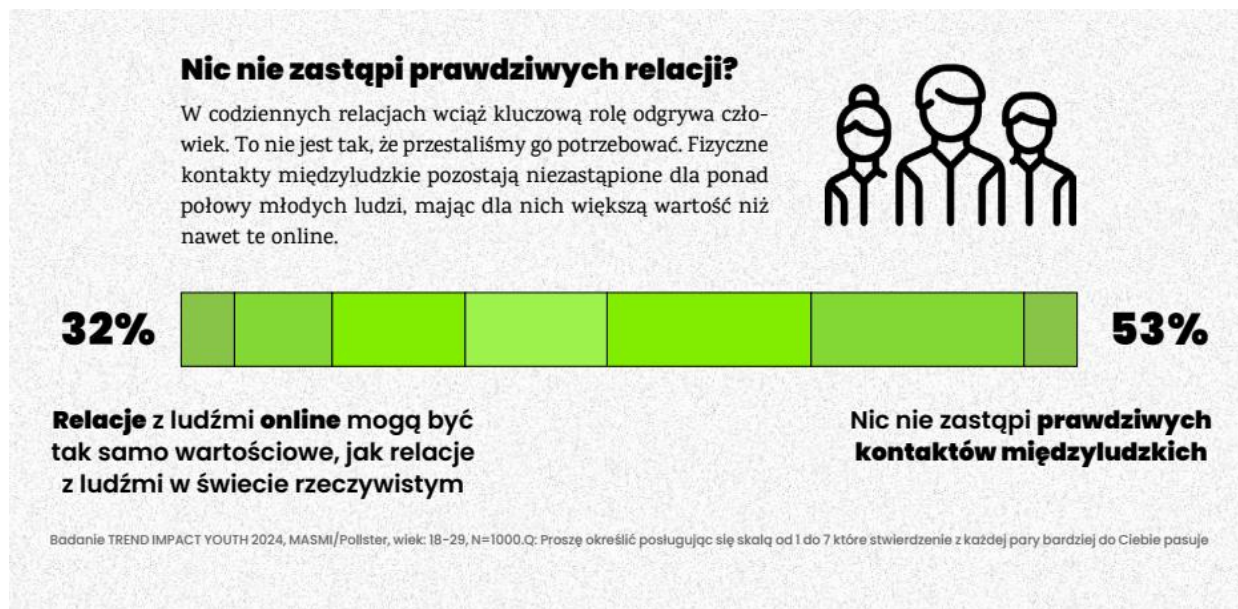
Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASM/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Grafika 3.

Niezwykłość współczesnych młodych polega m.in. na tym, że jednocześnie dają się poznać jako generacja, dla której posiadanie znajomych jest rzeczą niezwykle ważną, podczas gdy w tym samym czasie **wielu z nich ma problemy z budowaniem relacji, co w konsekwencji sprawia, że czują się samotni.** Z jednej strony, trudno tworzyć więzi, gdy relacje postrzegane są pragmatycznie (co mogę z tego mieć?). Z drugiej jednak, poczucie samotności może prowadzić do obniżenia nastroju, a w konsekwencji do problemów związanych ze zdrowiem psychicznym.

Być blisko

Grafika 4.

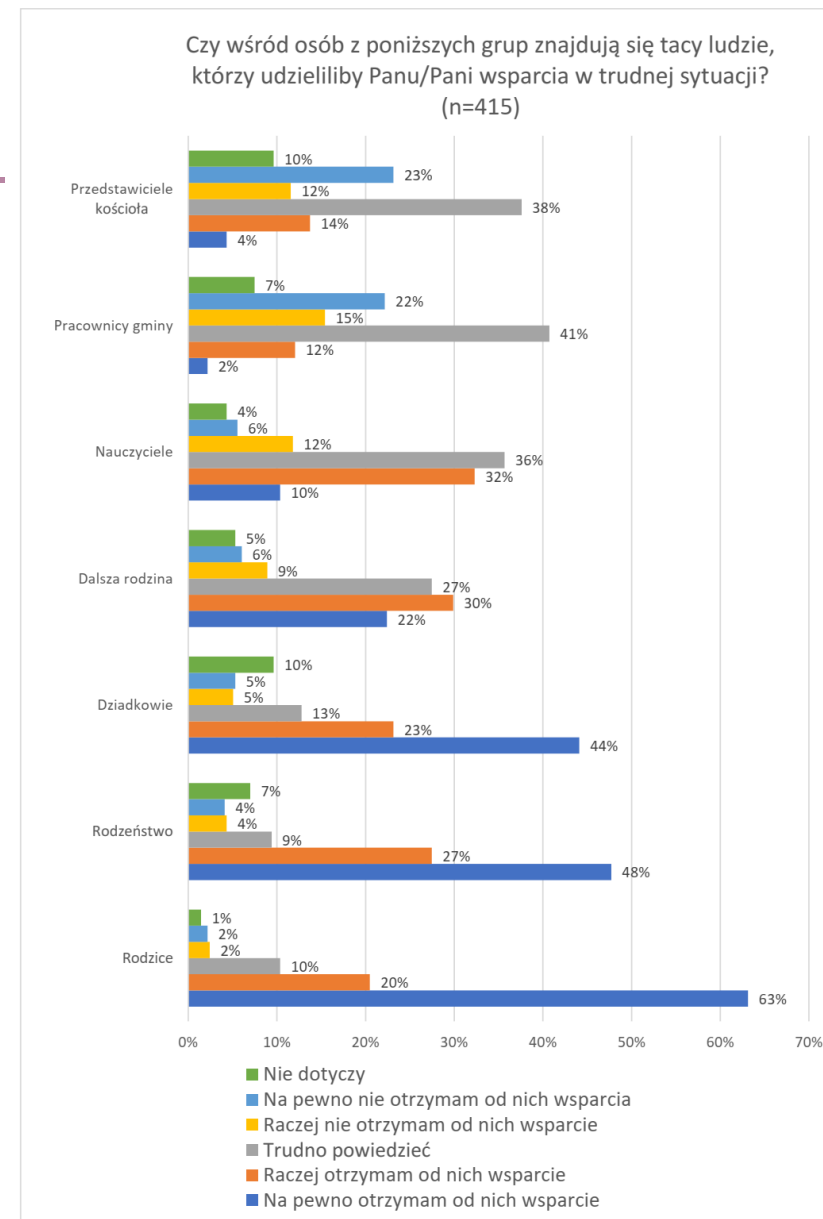
Pandemiczne zamknięcie w domach wydaje się mieć istotny wpływ na młodych, gdyż dotknęło ich w czasie intensywnego rozwoju osobistego, jak i społecznego. Choć powszechnie uważa się, że młodzież utrzymuje swoje kontakty przede wszystkim online, **badania pokazują, że bycie obok/blisko innych nadal pozostaje ważne dla ponad połowy młodych.** Wydaje się jednak, że aby wyjść z bezpiecznych stref (np. dom) potrzebują dodatkowej zachęty czy motywacji.

Zaufanie

„Rodziny wiejskie w dużym stopniu odgrywają rolę sieci wsparcia. Zdecydowana większość badanych uczniów szkół rolniczych (83%) uważa, że mogłaby liczyć na wsparcie w trudnej sytuacji ze strony swoich rodziców. 75% respondentów spodziewa się takiego wsparcia ze strony rodzeństwa, a 67% ze strony dziadków. Silne relacje rodzinne i międzypokoleniowe pozwalają mieszkańcom wsi radzić sobie z codziennymi trudnościami wynikającymi z trudności w dostępie do usług publicznych. Większość młodych osób nie postrzega nauczycieli jako osób, do których warto byłoby się zwrócić po pomoc w trudnej sytuacji. Tylko 10% respondentów jest przekonanych, że na pewno uzyskaliby od nich wsparcie, a 32% jest zdania, że takie wsparcie jest prawdopodobne. Jeszcze gorzej oceniana jest przez badanych uczniów perspektywa uzyskania wsparcia od pracowników gminy i przedstawicieli kościoła.”

Badanie przeprowadzone przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie, potwierdza, że młodzież wiejska utrzymuje bliskie relacje ze swoimi najbliższymi – rodzicami, rodzeństwem czy dziadkami. To właśnie te osoby **postrzegane są jako źródło wsparcia i pomocy w razie wyzwań czy kłopotów**. Na liście odpowiedzi brakuje jednak „Przyjaciół/Znajomych”, a więc trudno ocenić jak wówczas rozkładałyby się odpowiedzi.

Grafika 5.

Wiemy też, że dużo młodych osób wróciło do swoich rodzinnych miejscowości, na wieś, choćby w czasie pandemii. Jest takie stereotypowe przekonanie, że wieś aspiruje do miasta – żeby żyć w tym wielkomiejskim stylu, żeby się rozwijać. Natomiast wydaje się, że na obszarach wiejskich kontakt rodziców z dziećmi jest bardziej unormowany. Z naszych obserwacji wynika, że pandemia spowodowała, że stawianie na jakość relacji stało się dużo ważniejsze. To pokazuje, że jest tęsknota za bliskimi relacjami, do małych wspólnot, do swojego świata, w którym czujemy się bezpiecznie. Młodzi z mniejszych lokalizacji deklarują to częściej. Kontaktują się ze znajomymi przez internet, ale jednocześnie rodzic jest w domu, jest zachowany taki normalny rytm życia. W przypadku miasta ta strefa jest zaopiekowana przez placówki, na przykład dbałość o posiłki. W Polsce to jest bardzo ważne, bo zespalandzie rodziny dzieje się właśnie przy stole. W mieście bywa w zaniku, natomiast na wsi jest to naturalna kolej rzeczy.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Socjolożki.pl

Zagubienie

TELL ME HOW

Z jednej strony YOU DO YOU objawiające się we wszystkich trendach – pokazywało, że młodzi chcą różnorodnie i elastycznie budować swoją tożsamość i relacje, po swojemu odpoczywać, a także pracować na własnych zasadach. Z drugiej strony często podkreślają, że są przebudżcowani i zmęczeni nadmiarem wyborów, jakie muszą podejmować.

Zdecydowanie
się nie zgadzam

Zdecydowanie
się zgadzam

48%

Męczy mnie nadmiar możliwych opcji

Lubię, gdy ktoś lub coś zawęzi wybór do kilku opcji za mnie

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: Proszę określić posługując się skalą od 1 do 7 które stwierdzenie z każdej pary bardziej do Ciebie pasuje

Wolność dokonywania wyboru Żetki mają wpisane niemal w DNA. Jednak prócz zalet, niesie ona ze sobą dużą odpowiedzialność. Każdy wybór ma swoje konsekwencje, a każda podjęta decyzja oznacza odrzucenie innych opcji, które początkowo brało się pod uwagę. To źródło wielu napięć i stresów dla młodych ludzi, dlatego aby je zwalczyć potrzebny jest sposób – odpowiedni schemat, rama czy przepis, dzięki którym możliwe jest wybranie właściwego i często szybkiego rozwiązania.

Taktyk na to, aby osiągnąć poczucie kontroli i znaleźć swój sposób na życie jest wiele. W social mediach ciągle napotkać można różne „polecajki”, zaufanych ekspertów czy algorytmy, które odpowiadają na #adfatigue i paraliż decyzyjny – zmniejszają one trud wyboru, zawężają opcje i optymalizują czas podjęcia decyzji. Lifehacki, rytuały, cory czy estetyki, to z kolei recepty by mieć instrukcje z prostym rozwiązaniem, które są gotowe do użycia, bez niepotrzebnego zaangażowania.

TELL ME HOW – to „powrót do” lub próba ustanowienia nowych ładów, porządków i schematów. Ich zadaniem jest zmniejszanie obciążeń, ograniczanie bodźców, a w efekcie pomoc w podejmowaniu kluczowych decyzji. Stanowią one realne wsparcie podczas codziennych wyborów.

68%

Łatwiej jest mi zdecydować się na coś przy zakupie, gdy jest mniejszy wybór

GfK Consumer Life, 2023, GfK – an NIQ Company, osoby w wieku 18-29, N=225. Q: Posługując się skalą 1-7, proszę zaznaczyć, w jakim stopniu zgadza lub nie zgadza się Pan(i) osobiście z każdym z następujących stwierdzeń; T3B

78%

Lubię, gdy wiem, co mam robić
Cenię plany, porady, instrukcje

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Grafika 6.

Współczesność bywa synonimem możliwości, wyboru. Co jednak, gdy opcji jest tak dużo, że zaczynają one przytłaczać? **Wielu młodych tęskni do świata, który rządził się prostymi regułami – są to bowiem jasne drogowskazy, które zmniejszają poczucie odpowiedzialności, a przez to ciężar podejmowanych decyzji.** Być może właśnie stąd bierze się duże zainteresowanie influencerami, którzy pokazują, „jak żyć”. Podobnie z modą na life hacki – zachwycają, ponieważ są prostymi instrukcjami do skomplikowanej rzeczywistości. Tu, miejsce zamieszkania młodych, nie wydaje się w żaden sposób wpływać na pozytywny stosunek do takich treści.

„Pochodzę ze wsi”

Z zebranych danych oraz rozmów z ekspertami nie wynika jakoby na etapie wczesnej młodości dzieci z obszarów wiejskich w jakiś szczególny sposób odczuwały różnice w związku ze swoim pochodzeniem. Pierwsze wątki w tym obszarze zwykle pojawiają się na etapie szkoły średniej, która często jest już w mieście, ale i tu pochodzenie ze wsi nie jest raczej powodem do dzielenia rówieśników.

Natomiast już silniejsze różnice daje się odczuć po wyjeździe do miasta (np. do pracy), gdy okazuje się, że język i zwyczaje z rodzinnego domu, nieco odbiegają od tych miejskich.

Wielu młodych stara się jednak czynić z tego atut, klucz do swojej wyjątkowości, czego dowodzić mogą m.in. liczne treści w mediach społecznościowych, które podkreślają wyjątkowość wiejskiego pochodzenia.

Młode osoby (zwłaszcza kobiety) pochodzące z obszarów wiejskich, chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami w mediach społecznościowych. Na platformie TikTok znaleźć można filmy, w których twórcy opowiadają, w jaki sposób, w miejskim kontekście, można rozpoznać ich wiejskie pochodzenie. Wymieniane są m.in.:

- Swobodny strój na co dzień,
- Charakterystyczna dieta oparta o proste składniki (np. miód jedzony łyżkami, zapasy mięsa w zamrażarce),
- Specyficzny język.

www.tiktok.com/@kingareniec/video/7160367888539340038?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

W opowieści o swoim pochodzeniu i budowaniu dumy wokół tego faktu, pomocne są także utwory muzyczne, do których tworzone są, a następnie publikowane, własne nagrania:

*Jestem ze wsi dziewczyna, kocha mnie cała gmina.
Chłopaki gapią się, gdy jadę śiać.
Nie chcę kawioru i wina – śmietana i słonina, to mego ciała
tajny skład. (Ze wsi dziewczyna, zespół Daj to głośniej)*

www.tiktok.com/@ka_rola_nka_a/video/7394856539535723809?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

„Jedynie 13% ankietowanych uczniów szkół rolniczych zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby ze wsi unikają przyznawania się do swojego miejsca zamieszkania przed osobami z miasta. 47% badanych uważa, że wiejskie pochodzenie nie jest czynnikiem utrudniającym znalezienie pracy. Tylko 18% ankietowanych jest przekonanych, że pracodawcy wolą zatrudniać osoby z miasta.”

Język jako narzędzie identyfikacji

Część treści w mediach społecznościowych tworzonych przez młode osoby pochodzące z obszarów wiejskich, dotyczy języka. Według publikowanych filmów, **język ten ma się różnić od miejskiego, być charakterystyczny zwłaszcza w kontekście codziennej, wartkiej rozmowy potocznej**. Różnice językowe mogą być na tyle ciekawe, że niektórzy autorzy i autorki treści internetowych, tworzą kolejne odcinki, opowiadając w nich, jak nazywają poszczególne przedmioty lub przybliżając sytuacje z własnego życia, które miały miejsce właśnie w związku z używanym przez nich językiem. Co ważne, w ramach tych treści trudno znaleźć wątki związane ze wstydem – jest to raczej opowieść o różnorodności i ciekawości świata, w którym żyją.

www.tiktok.com/@kingareniec/video/7191135288171842821?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Jak kobiety na wsi nazywają wyjście na randkę?

Ja zawsze słyszałam od mamy, cioci czy babci, że wyjście na randkę to STYKA. Idę na stykę. Zawsze się pytały: gdzie idziesz? Co, pewnie na stykę?

www.tiktok.com/@kingareniec/video/7420105963706846497

Po czym poznać, że jestem ze wsi? Ostatnio do koleżanki powiedziałam: Ale ty jesteś fajna babka. A ona mówi: A to coś złego, obrażasz mnie? A ja, że nie, że w języku polskim, to jest, że jesteś taka super babka do pogadania, do pochłania i do pobawienia się. A druga mówi: Ale to tak po wsiursku. A ja na to: Hello girl! Ja jestem ze wsi i u nas to brzmi bardzo dobrze, ok?

Jak u mnie na wsi (w woj. świętokrzyskim), mówi się na te rzeczy:

Strugaczka

Jajochlebki

www.tiktok.com/@olisannaa/video/7446438413718293782?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

wartości

Różnice między wsią a miastem

Biorąc pod uwagę różne zgromadzone dane na temat młodego pokolenia, każdorazowo widać, że młodzi, bez względu na miejsce pochodzenia czy zamieszkania, są do siebie bardzo podobni. To, co w jakikolwiek sposób różni ich **na poziomie wartości, to przywiązanie do takich elementów życia, jak wiara czy posiadanie dzieci**. Na obszarach wiejskich te wskaźniki wciąż pozostają wyższe, być może dzięki utrzymywaniu się bardziej tradycyjnych stosunków rodzinnych.

Wartości, które będą ważne w ciągu najbliższych kilku lat:

RODZINA

WIARA

VS
41% - młodzi z miast

DZIECI

VS
46% - młodzi z miast

Wstydy i prestige

Czym flexują się Zetki, aby zdobyć uznanie zarówno we własnych, jak i cudzych oczach?

Markowe ubrania i drogie gadzety wciąż są jednym z największych flexów. Prestiż nie ogranicza się jednak tylko do nich. To także **unikalny experience**, który sprawia, że inni patrzą z zazdrością. Zetki wiedzą, że bycie cool to nie tylko posiadanie rzeczy, ale też **życie pełne przygód i pasji**.

Fleksujesz się rzeczami

Fleksujesz się rzeczami, które odzwierciedlają Twoje pasje

Prestiż dla Zetek to nie tylko stan umysłu – to styl życia, w którym **potrzeba autentyczności** miesza się z **pragnieniem wyróżnienia**. Młodzi szukają czegoś więcej niż tylko uznania – pragną przynależności, szacunku i akceptacji.

Ale nie myślcie, że flexują się tylko rozumem. Przede wszystkim, flexują się też sercem! W tym szaleństwie jest metoda, bo zaspokajając swoje potrzeby – Zetki paradoksalnie manifestują je poprzez swoje skarby. Tak, te **błyszczące cacka, gadzety i absolutne must-have'y**. Tylko, żeby mieć prestiż, nie możesz trzymać swoich pasji ani drogie przedmiotów w szufladzie – musisz je pokazać światu!

Flex jest wtedy, jak udało Ci się coś osiągnąć albo coś kupić. Albo coś dostać, na czym Ci zależało i możesz to pokazać innym. To jest flex. Bo flex to oczywiście może być coś bardzo wewnętrznego dla Twojej własnej satysfakcji, ale najbardziej jest wtedy jak widzą go inni moim zdaniem.

Marcin, 21 lat.

THE KEY(S) TO FLEX

Czy istnieje uniwersalny przepis na zyskanie respektu wśród Zetek? Nie! To zależy, na kogo dokładnie szacunek chce się zasłużyć. Mimo tego można wyróżnić kilka kategorii rzeczy, które zwykle ułatwiają młodym zdobycie uznania i prestiżu wśród rówieśników.

OUTFIT CHECK

Dla auto-ekspresyjnych Zetek, moda to obszar wyrażania siebie i błyszczenia osobowością. Pieniądze nie są tematem tabu. Normalne jest sprawdzanie (a często też komunikowanie przez samą markę per se), ile kosztowała stylówka. Zetki cenią jakość i są gotowe wydawać pieniądze, aby podkreślić swój unikalny styl.

Więcej o tej części na str. 6.

TECH IS THE KING

Strefa gadżetów to ważny obszar życia dla osób chcących zdobyć prestiż w grupie. iPhone'y są dla Zetek już uniwersalną walutą na rynku flexu, ale różne inne urządzenia mogą wyrażać (oraz znaczyć) więcej niż prywatny samolot i tygrys w złotej klatce.

Więcej o tej części na str. 14.

SHOW YOUR PASSIONS

Bycie ciekawą osobą to prawdziwy flex. Interesujące hobby, zajawka, której nie ma nikt inny czy eksperckość w jakiejś dziedzinie – to prestiż i powód do dumy. Młodzi chcą inwestować w samych siebie i nieustannie się rozwijać.

Więcej o tej części na str. 17.

VIBE CAN'T LIE

Dla Zetek liczy się dobry vibe! A ten bierze się z autentyczności i pewności siebie. Bycie sobą to prestiż, ale też wyzwanie. W świecie pełnym presji zachowanie autentyczności to prawdziwy flex! Pewność siebie, której brakuje wielu młodym, staje się rozpoznawczym znakiem – przyciągającym uwagę i budzącym szacunek.

Więcej o tej części na str. 24.

Grafika 7.

W raporcie *Prestiże & wstydy Zetek (2024r.)* prezentowany jest głos młodego pokolenia w kontekście tego, co sprawia, że młodzi czują się dumni oraz co leży w obszarze ich zainteresowań. Okazuje się, że **ważnymi elementami życia jest ubiór, technologie, posiadanie jakiejś pasji oraz autentyczność**. Wszystko to możemy zobaczyć także w kontekście młodych z obszarów wiejskich, jak i młodzieży, która jest blisko związana z rolnictwem. Tu w ramach technologii pojawić się może nie tylko najnowszy smartfon, ale np. sprzęt wspierający rolnictwo precyzyjne, a w ramach pasji samo uprawianie ziemi czy zarządzanie gospodarstwem. Młodzi ze wsi tworzą tak samo autentyczne treści (content) do mediów społecznościowych, jak ich rówieśnicy z miast i chętnie dzielą się nim na popularnych platformach takich, jak TikTok.

Pragmatyzm

Młodzi to bardzo pragmatyczne pokolenie. Nie wstydzą się mówić, że pieniądze są dla nich ważne. Kiedy są jeszcze w wieku szkolnym, kluczowe jest, aby być autentycznie ciekawym dla innych. To zaś można osiągnąć m.in. poprzez posiadanie ciekawych czy wartościowych przedmiotów, które w pewien sposób będą definiowały daną osobę.

Wśród młodych z obszarów wiejskich, pragmatyczne podejście do finansów, przekłada się m.in. na szybkie rozpoczęcie pracy po zakończeniu edukacji, aby móc jak najszybciej być na swoim i mieć fundusze na osobiste wydatki lub rozpoczęcie własnego biznesu.

„Czynnikiem różnicującym strukturę ludności według poziomu wykształcenia jest również miejsce zamieszkania. Pomimo wzrostu poziomu wykształcenia ludności Polski w dalszym ciągu struktura poziomu wykształcenia ludności wiejskiej różni się od tej odnotowanej w miastach. Według wstępnych wyników spisu ludności i mieszkań w 2021 r. wśród ludności zamieszkałej w miastach 27,4% stanowią osoby, które ukończyły uczelnie wyższe, na wsi udział takich osób jest znacznie niższy i wynosi 16,6%.

W 2021 r. dominującym poziomem wykształcenia ludności zamieszkałej zarówno w miastach, jak i na wsi było wykształcenie średnie (łącznie z policealnym) i odsetek ten wyniósł odpowiednio – 33,6% w miastach i 30,4% na wsi. Wstępne wyniki spisu wykazały, że w 2021 r. wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało blisko 25% mieszkańców wsi – w miastach ten udział był znacznie niższy i wyniósł 16,1%.”.

Źródła: Ludność według cech społecznych – wyniki wstępne NSP 2021, str. 3, maj 2022 GUS.
Prestiże & wstydy Zetek, Raport z badania etnograficznego, str. 7, 2024 (PTBRiO, Y&Lovers, mBank)

Grafika 8.

Wyszczególnienie	Miasto		Wieś	
	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem	19892,2	100,0	12991,0	100,0
Wyższe ^a	5459,9	27,4	2152,4	16,6
Średnie ^b	6690,5	33,6	3953,7	30,4
Zasadnicze zawodowe/branżowe	3199,0	16,1	3230,2	24,9
Gimnazjalne	539,3	2,7	482,3	3,7
Podstawowe ukończone	1790,8	9,0	2069,2	15,9
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	375,6	1,9	314,2	2,4
Nieustalone	1837,2	9,2	788,9	6,1

Grafika 9.

Technologie

Technologie królują w wielu obszarach życia młodych. Te same produkty wywołują szybsze bicie serca na wsiach i w miastach.

Jednak dodatkowo, wśród osób związanych z rolnictwem, technologiami wysokiego zainteresowania mogą być też m.in. maszyny rolnicze i systemy wykorzystywane w dużych gospodarstwach (rolnictwo precyzyjne). Z kolei dla młodszych ważne będą np. marki telefonów, z którymi pojawiają się w szkołach.

Prestiżowy tech-inwentarz

Technologia jest **ważnym elementem** w inwentarzu prestiżowych przedstawicieli pokolenia Z. Słuchawki dla audiofilki czy konsola dla gamera są dla tych Zetek **autentycznym sposobem wyrażania własnej tożsamości za pomocą przedmiotów.**

Patrycja, 18 lat

Dla Patrycji słuchawki bezprzewodowe marki Marshall doskonale pasują do jej vintage'owych stylizacji. Dodatkowo zapewniają wyraziste basy, znacznie lepsze niż w słuchawkach koleżanki, które początkowo chciała kupić. Do zmiany decyzji przekonał ją sprzedawca w sklepie, co okazało się strzałem w dziesiątkę! Co czyni je wyjątkowymi? Patrycja kupiła je sobie jako prezent urodzinowy.

Piotrek, 14 lat

W wolnym czasie Piotrek gra z kolegami w gry komputerowe. Minecraft, Fortnite, Roblox – to tylko część jego szerokiego gamingowego świata. Jest fanem gier strategicznych i tych z historycznymi wątkami. Jego sprzęty do grania (komputer i dwie konsole) to nie tylko gadżety, ale też narzędzia do budowania relacji i rozwijania swoich pasji. Swoje **Playstation 5** wymienia jako przedmiot, którym warto się pochwalić. Za prestiż uznaje **kupienie nowej gry od razu po premierze**, co jest jego zdaniem sporym wydatkiem!

Grafika 10.

Doświadczenia

Młodzi konstytuują swoją osobowość m.in. poprzez wyjątkowe doświadczenia.

Choć coraz więcej osób z obszarów wiejskich podróżuje i zmienia środowisko, to jednak wielu nadal większość swojego czasu spędza w rodzinnych okolicach. Niektórzy będą mieli szansę skorzystać z wyjazdów organizowanych w ramach programu ERASMUS lub inicjatyw prowadzonych przez Lokalne Grupy Działania. Wyjazdy to wygodny, bo skondensowany sposób na gromadzenie wyjątkowych doświadczeń.

Grafika 10.

U nas młodzież zabiega o to, żeby jeździć na Erasmusy. W ubiegłym roku mieliśmy wyjazd do Grecji, to mieliśmy trzy osoby na miejsce. Bardzo wspiera nas to, że oni się starają, bo wiedzą, że jeżeli będą mieć dobre oceny, jeśli będą się udzielać społecznie, będą mieć udział w kołach zainteresowań, to też punktuje przy rekrutacji, wówczas zależy im na tym. A wracają odmienieni, są bardziej otwarci, bardziej pewni siebie, fajniejsi tacy. Dumna jestem, że pojechali i przezwyciężali różne swoje obawy. „Odpępowili się”, to też ważne. Bo czasem jadą dzieci, które w życiu nic sobie nawet nie uprały, a tu muszą zadbać o siebie. Także uczą się też samodzielności, oglądają świat. To naprawdę fajnie działa. Są zmotywowani, bo nic za te wyjazdy nie płacą, a do tego jeszcze kieszonkowe dostają, także ze strony rodzica niewiele co trzeba. Dwa tygodnie jeżdżą, poznają kulturę i spotykają się z tamtą młodzieżą.

Izabela Sokołowska

Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego
na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)

Autentyczność i pewność siebie

Authenticity is a KEY!

Outfit się zgadza, iPhone w kieszeni, unikalne hobby zaprezentowane, a wycieczka z niezapomnianą historią do opowiedzenia zaliczona. Jest się czym flexować! Ale dla Zetek prestiż to **nie tylko przedmioty i doświadczenia**, ale również **sposób bycia**. Autentyczność to podstawa! Bycie prestiżowym to nieudawana pewność siebie. Vibe can't lie – osoba, która ma prestiż czuje się dobrze we własnej skórze. To po prostu widać, a inni to dostrzegają!

" Dla mnie prestiż to jest, jak ktoś ma taki swój vibe po prostu. Że czuć od niego coś takiego, że on dobrze się ze sobą czuje, że czuje się pewnie. Wszystko do niego pasuje. Na pierwszy rzut oka czuć od niego dużą pewność siebie, że on nie musi nikomu nic udowadniać i że jest mu dobrze tak, jak jest. I to wszystko pasuje do niego, nie robi nic na pokaz. Jest taki, jaki jest i to mu wychodzi dobrze.

Kuba, 20 lat

Real confidence

Aby mieć flex, trzeba pokazać światu real confidence, która przejawia się w swobodnym zachowaniu i **odważnym wyrażaniu siebie**. Nie jest to łatwe, bo wielu młodych deklaruje, że uważa się za mniej fajnych od swoich rówieśników.

Aż **66%** młodych zgodziło się ze stwierdzeniem: Czasem czuję się **głupszy(a) czy nudniejszy(a) niż inni i nie wiem, co fajnego zrobić czy powiedzieć**.

Źródło: Badanie Y&LOVERS, CAWI, N=600, 16-26 lat, 2024.

Bycie cool to nie tylko powierzchowna pewność siebie, ale **głęboka samoakceptacja**. Taki vibe przyciąga uwagę, buduje prestiż i sprawia, że **można stać się inspiracją dla innych**.

" Mam koleżankę [...] zazdroścę jej [...] takiej pewności siebie, takiego nieprzejmowania się, albo przynajmniej nie pokazywania po sobie tego, że się przyjmuje. Ma włosy poфарbowane na czerwono. [...] nie przyjmuje się, co ludzie powiedzą. Jej charakteru jej zazdroścę bardzo mocno.

Zosia, 18 lat

Grafika 11.

Młodzi nie znoszą udawania i próby opowiadania o nich zmyślonych historii. Dlatego coraz śmielej mówią o tym, kim naprawdę są, budując tym samym pewność siebie.

Widać to także dobrze na przykładzie młodych z obszarów wiejskich, którzy w mediach społecznościowych otwarcie poruszają temat swojego pochodzenia, nawet, gdy w danym momencie mieszkają już w mieście. Bycie ze wsi to ważny kawałek ich opowieści o własnej autentyczności – nie ma sensu go ukrywać. Trzeba go pokazać i wykorzystać, aby móc opowiedzieć swoją prawdziwą historię.

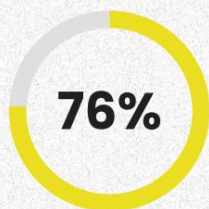

Bycie sobą

By się zmieniać, niezbędne są odpowiednie warunki

Po pierwsze – młodzi noszą w sobie myśl o tym, że nie chcą być wrzucani w żadne szuflady. Chcą za to je eksplorować i dowolnie zmieniać w razie ochoty. Chcą mieć wolność wyboru. Po drugie – taka tożsamość może zdrowo rozwijać się w świecie, który jest różnorodny i tolerancyjny, bo właśnie wtedy ich płynna tożsamość nie będzie budziła zdziwienia czy hejtu.

Nie lubię, gdy inni próbują **na siłę włożyć** mnie w jakieś **ramy / przyporządkować** do określonej kategorii

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMi/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

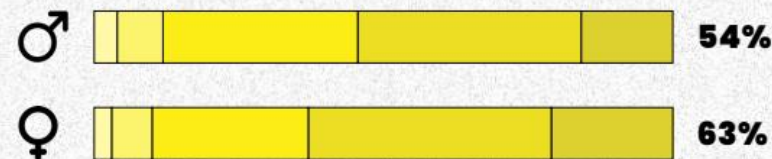

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMi/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

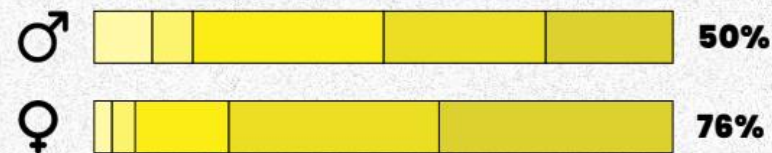
Chcę się zmieniać i poznawać siebie

Młodzi ludzie chcą mieć możliwość eksplorowania różnych aspektów swojej tożsamości, ponieważ jest to kluczowe dla ich osobistego rozwoju i samopoznania. Możliwość zmiany poglądów i dostosowywania się do nowych informacji oraz doświadczeń jest kluczowa, gdyż promuje elastyczność myślenia i umiejętność adaptacji w zmieniającym się świecie. Jednocześnie osoby deklarujące się jako kobiety, zdają się silniej odczuwać nierówności i presję wtłaczania w wyznaczone role i ramy, sygnalizując, że kwestie wolności i tolerancji są dla nich szczególnie ważne.

Chcę mieć możliwość eksplorowania różnych aspektów swojej tożsamości i zmieniania swoich poglądów

Chcę, żeby polskie społeczeństwo było różnorodne i tolerancyjne

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMi/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Grafika 12.

Zdaniem młodych, troska o dobrostan psychiczny nie jest możliwa, gdy robi się rzeczy wbrew sobie. Aż 76% młodych przyznaje, że nie lubi, gdy inni próbują wtłaczać ich w gotowe ramy – wśród nich bardziej wrażliwe w tym temacie są kobiety. Młodzi sami chcą mieć możliwość decydowania o tym, kim są i jak postępują. Możliwość poszukiwania i testowania wydaje im się najwłaściwszą ścieżką do celu, jakim jest własna osobowość.

Rodzina i przyjaciele

Młodzi śmiało redefiniują tradycyjne pojęcie rodziny. Trzy czwarte z nich postrzega rodzinę jako relacje, które nie koniecznie muszą wynikać/pokrywać się z więzami krwi.

Co więcej, niektóre z tych relacji wcale nie muszą dotyczyć ludzi, ale np. ukochanego psa czy kota.

Na wsiach wciąż mamy częściej do czynienia z rodzinami wielopokoleniowymi, gdzie występują silne relacje pomiędzy ich członkami. Ale nie oznacza to, że przyjaciółka nie może być dla młodych na wsi bliższa niż rodzona siostra. Ważne są bowiem przeżycia i doświadczenia dzielone z drugą osobą.

Rodzina i przyjaciele są ważni

Mimo zmieniającego się świata i nowych trendów społecznych, wartości, takie jak: rodzina, miłość i przyjaźń, pozostają niezmiennie bardzo ważne dla młodych ludzi, choć nie muszą być definiowane tylko w sposób tradycyjny.

Rodzina

Miłość

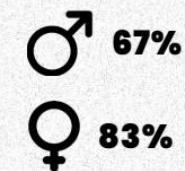

Przyjaźń

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: Zapoznaj się z poniższą listą i określ na ile dana kwestia będzie dla Ciebie ważna w ciągu najbliższych kilku lat? Zaznacz odpowiedź na skali 1-7, T3B

Jednak rodzina to nie tylko więzy krwi

Definicja rodziny rozszerza się. Coraz więcej osób rozumie ją jako krąg bliskich sobie osób, niezależnie od więzów krwi. Dla wielu młodych ludzi rodzina to nie tylko osoby spokrewnione, ale także przyjaciele czy wspomniane wcześniej zwierzęta, z którymi czują więź emocjonalną. Zmieniająca się koncepcja rodziny stwarza możliwość tworzenia relacji opartych na elastyczności, otwartości oraz wzajemnym zrozumieniu i zaufaniu.

„Rodzina” to nie tylko relacje wynikające z pokrewieństwa, ale dotyczące wszystkich najbliższych mi istot (przyjaciół, zwierząt)

Zdecydowanie się nie zgadzam

Zdecydowanie się zgadzam

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Grafika 13.

Kiedy popatrzymy na wyniki naszego badania, na pytania „Na ile czujesz się szczęśliwy w życiu”, to wieś jest tutaj delikatnie niżej niż pozostałe lokalizacje, ale to nie są różnice istotne statystycznie. Ale mamy też coś takiego, jak generalny upadek autorytetów i mówimy, że dla młodych jedynym autorytetem jest mama, bo ona jest autentyczna i prawdziwa, płacze, ma problemy i bywa w kryzysie. Ale zawsze jakoś daje radę. I jak pytamy w badaniu o relacje, to więź z mamą wszędzie wychodzi podobnie (wskazanie na poziomie 7,5 w skali do 10). Natomiast w przypadku relacji z ojcem, to najwyższy wskaźnik jest właśnie na wsi. Czyli ten ojciec jest obecny. Potem jest babcia, która również wysoko jest na wsi, a następnie dziadek. To oznacza, że jest dostęp do tych starszych osób, co w miastach nie zawsze jest oczywistością. Wieś to ostatni przyczółek rodziny wielopokoleniowej.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Sozjolożki.pl

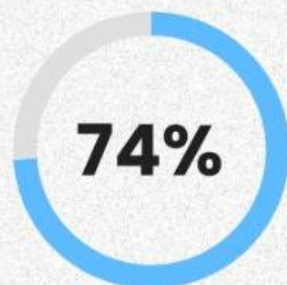

Dom

Dom to miejsce, w którym odnajduję spokój

Dla młodych własny dom to miejsce, gdzie można prawdziwie być sobą, gdzie można odpocząć. Można dać upust swojemu wewnętrznemu introwertykowi i robić to, na co ma się ochotę – na własnych zasadach. Kiedyś miejsce kojarzone z zamknięciem (np. w trakcie pandemii), a teraz miejsce gdzie młodzi lubią spędzać czas wolny. To tu naprawdę czują się dobrze. W domu można pracować, odpoczywać, oglądać filmy na życzenie, zamawiać ulubione jedzenie. W domu można wszystko.

Zgadzam się ze stwierdzeniem

**Mój dom jest moim azylem,
gdzie mogę odpocząć
i uciec od wszystkiego**

GfK Consumer Life, 2023, GfK – an NIQ Company, osoby w wieku 18-29, N=225. Q: Posługując się skalą 1-7, proszę zaznaczyć, w jakim stopniu zgadza lub nie zgadza się Pan(i) osobiście z każdym z następujących stwierdzeń. T3B

Własny dom często jest dla Zet nieosiągalny

Dom to miejsce wymarzone, synonim odpoczynku i wyrażenia siebie, jednak dla wielu jest on nieosiągalny. Ponad połowa wciąż mieszka z rodzicami. Nie mogą sobie pozwolić na własne mieszkanie ze względu na ceny na rynku i utrudniony dostęp do kredytów. Młodzi czują się przytłoczeni tym stanem rzeczy.

“ Obecne ceny sprawiają, że trudno się usamodzielnić. Może jak masz mieszkanie od kogoś np. dziadków lub jesteś bogaty. Może jak masz kogoś. Ale singiel ma trudno się usamodzielnić. Masz wybór, albo mieszkanie, albo jedzenie. (...)

Jest to dobijające. Mam przez to poczucie, że nie mam dorosłego życia, że mam ciągle 18. No bo mieszkam z rodzicami i nie wiem, kiedy będzie mnie stać.

Marta, 25 lat

**Mieszka
z rodzicami**

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: Z kim obecnie mieszkasz?

Grafika 14.

Dom, także ten na wsi, to oaza i miejsce, gdzie można się schować przed światem. Doskonale było to widać w okresie pandemii, gdy wielu młodych wróciło do rodzinnych domów, aby jakoś przetrwać ten czas (psychicznie i finansowo). Młodzi lubią być w domu – to tu czują się bezpiecznie i na swoich zasadach. Ważne jest też dla nich, aby mieć własny dom – jednak to marzenie staje się coraz trudniejsze do realizacji, także na wsi. Ekspertki podkreślają, że ziemia dziedziczona po rodzicach jest ograniczona, a gospodarkę zwykle przejmuje tylko jedno z rodzeństwa. To oznacza, że pozostali muszą wymyślić własną ścieżkę, a tym samym samodzielnie zadbać o swoje miejsce na ziemi. Tymczasem warunki rynkowe są bardzo niesprzyjające.

W jednym z naszych badań miałyśmy segment „Domowe królowe”, w którym dominowały właśnie kobiety z obszarów wiejskich. To, co tam było ciekawe, to fakt, że one z pełną świadomością postanowiły, że dom będzie ich twierdzą, a mąż będzie zajmował się zarabianiem pieniędzy. Jasny podział ról. W czasie pandemii okazało się, że właśnie te kobiety najlepiej sobie poradziły. I choć wcześniej odmawiano im nieraz szacunku – zwłaszcza z pozycji narracji wielkomiejskich – to tu zaczęto je doceniać. To, że dbają o dom, o relacje rodzinne. Rzeczy związane z bezpieczeństwem zaczynamy dostrzegać, gdy jesteśmy w kryzysie. A że teraz jesteśmy w permanentnym kryzysie, to zaczęto doceniać to, co domowe królowe robią. Z kolei młodzi mężczyźni, wychowywani głównie przez kobiety z pokolenia X, tęsknią za powrotem do tych starych ról. I to także jest tęsknota za bezpieczeństwem.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Sozjolożki.pl

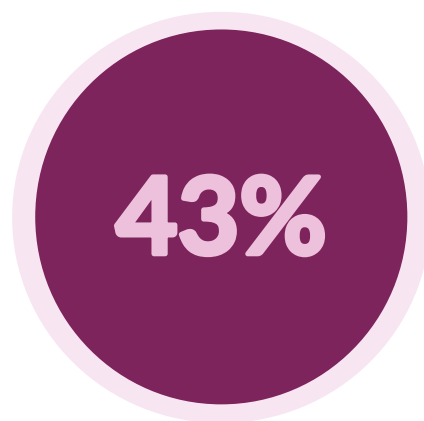
Dom tak samo ważny na wsi i w mieście

Najczęstsze miejsca spędzania czasu ze znajomymi:

Dane ilościowe wskazują, że dom to miejsce, gdzie młodzi spędzają najczęściej czas ze swoimi znajomymi. Dzieje się tak zarówno w mieście, jak i na wsi.

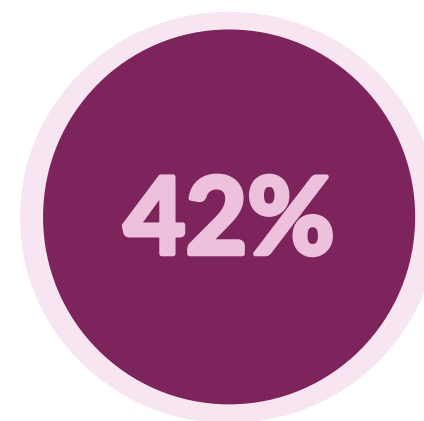
Młodzi z terenów wiejskich rzadziej spędzają czas w restauracjach czy barach, ale głównie wynika to z mniejszej dostępności takich przestrzeni w miejscach, w ich okolicy.

PLENER, PARK

VS

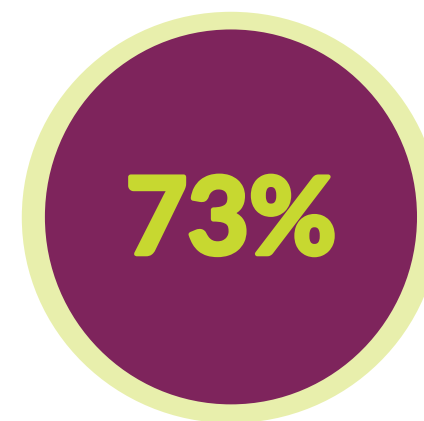
49% - młodzi z miast

BAR, RESTAURACJA

VS

51% - młodzi z miast

DOM

VS

72% - młodzi z miast

Dom jako miejsce spotkań

Grafika 15.

Dom to także doskonała przestrzeń do spotkań i spędzania wolnego czasu solo lub w gronie znajomych. Dom pozwala oszczędzać na wyjściach – gdy budżet jest niewielki, spotkanie czy impreza właśnie w domu, zawsze będzie bardziej korzystna finansowo. W kontekście obszarów wiejskich ważnym elementem wydaje się także brak konieczności dojazdów. Wykluczenie komunikacyjne nadal jest faktem, a dojechanie na imprezę ze wsi do miasta nieraz może okazać się wręcz niewykonalne.

W szkole nie różniliśmy się jakoś od naszych znajomych z miasta. Problem faktycznie był z dojazdami na imprezy. Pamiętam, że najpierw musiałem jechać 8 kilometrów na rowerze do kolegi, zostawiałem u niego rower, szliśmy 2 kilometry na przystanek, bo jego wieś była większa i tam przejeżdżały częściej autobusy. Jak już nie było autobusu powrotnego, to wracaliśmy taksówką, szliśmy znowu te 2 kilometry, wsiadałem na rower i jechałem znowu te 8 kilometrów do domu. Później jak już ktoś zrobił prawo jazdy, to sobie obiecałem, że nie będę jeździł autobusem, że już mam dosyć. A potem już sam miałem prawo jazdy.

Piotr Styczeń
Europejska Sieć LEADER

Dobrostan psychiczny

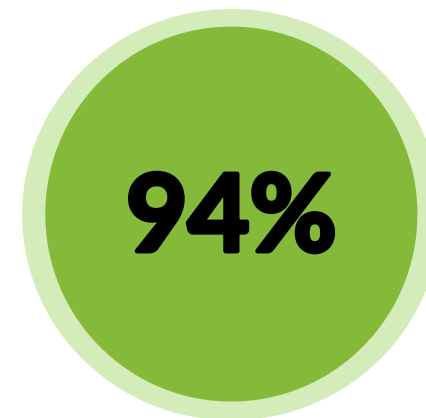
Dla młodych z obszarów wiejskich, podobnie jak dla ich rówieśników z miasta, zdrowie psychiczne oraz życie w zgodzie ze sobą są wartościami o wysokim znaczeniu.

Widać, że ta generacja ma na względzie własne samopoczucie i swój dobrostan. Według niektórych komentarzy, wynika to między innymi z faktu, że patrząc na wcześniejsze pokolenia, mogli na własne oczy przekonać się do czego prowadzi przepracowanie i ciągłe odkładanie własnych potrzeb na margines. To pierwsza generacja, która tak wyraźnie i otwarcie mówi o tym, że to, jak się czujemy psychicznie jest ważne i nie wolno tego obszaru ignorować. Bywa, że jest to kością niezgody oraz przyczynkiem do braku zrozumienia przez starszych.

Wartości, które będą ważne w ciągu najbliższych kilku lat:

ZDROWIE PSYCHICZNE

**ŻYCIE W ZGODZIE ZE SOBĄ
WOLNOŚĆ (WYBORU)**

Odpoczynek

Młodzi nie chcą powielać błędów poprzednich pokoleń. Odpoczynek traktują jako równie ważny element życia.

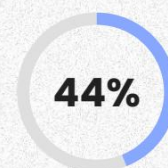
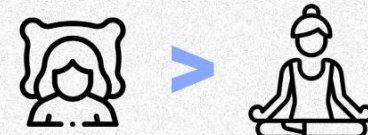
Co ciekawe, mimo młodego wieku czują się zmęczeni i przytłoczeni. Stąd, co jakiś czas, z chęcią oddają się „nicnierobieniu” lub czynnościom, które nie wymagają myślenia. Bywa, że zamiast w weekend wybrać się na imprezę, wolą zostać w domu przed telewizorem. Co ważne, nie traktują tego w kategorii porażki, ale świadomego wyboru.

Mam prawo odpocząć!

Ale z drugiej strony BED ROTTING pokazuje, że Zetki szybciej niż inne pokolenia dały sobie przyzwolenie na odpoczynek. Wiedzą, że jest on równie ważny, jak praca. Potrafią odciąć się i pozwolić sobie na relaks. A samo wypoczywanie nie ma nic wspólnego z modą i nie jest przesadnie intelektualizowane. Odpoczynek to nie medytacja ani mindfulness. To po prostu znajdowanie przyjemności w małych i prostych czynnościach, np. oglądaniu serialu albo graniu w ulubioną grę.

„Albo spacer w lesie, ale nie mam na to szczególnego powodu. Nie łączę tego z mindfulness czy innymi teoriami.”

Wiktorja, 22 lata

Uwielbiam wylegiwać się w łóżku cały dzień/ spędzać cały dzień w piżamie

♂ 37%
♀ 51%

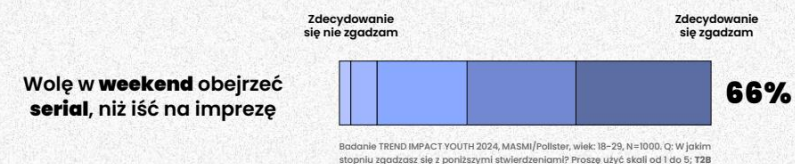
Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Polister, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

„Raczej staram się odpoczywać. W takich momentach siadam sobie, po prostu oglądam jakiś swój serial ulubiony czy czytam książkę. Staram się odpoczywać, bo też po takich ciężkich dniach jest praca, studia, praca, studia. Też nie mam siły za bardzo, żeby gdzieś pojechać, coś zrobić.”

Aniela, 22 lata

Jak odpoczynek, to w domu

Taki leniwy dzień jest oznaką troski o siebie. To czas na naładowanie baterii. Młodzi wiedzą, że nie muszą być produktywni 24h/7. Są w stanie świadomie zdecydować, czego w danym momencie potrzebują. Nie będą mieć fomo, jeśli danego dnia zamiast pójść na imprezę obejrzą serial albo poczytają książkę

Grafika 16.

Ocena stanu psychicznego

„Należy też zwrócić uwagę, że niewielki odsetek uczniów, którzy wyrażają niezadowolenie ze swojej sytuacji życiowej nie oznacza, że problem ten jest marginalny. Niezależnie od liczby osób, które wymagają specjalistycznego wsparcia psychicznego, są one z pewnością obecne na obszarach wiejskich. W kontekście zaprezentowanych we wcześniejszych częściach raportu danych na temat dostępu do usług medycznych można sądzić, że młodzież wiejska ma trudniejszy niż ich rówieśnicy z miast dostęp do opieki psychologicznej. Jest to więc obszar, który należy monitorować pod kątem ewentualnego równego traktowania.

Utrzymywaniu dobrostanu psychicznego sprzyja wsparcie, jakie dana osoba może otrzymać od osób ze swojego otoczenia. Na kondycję psychiczną młodych ludzi mają zatem wpływ relacje międzypokoleniowe w ich rodzinach, ale także działania różnych instytucji i organizacji, które można spotkać w przestrzeni wiejskiej.”

Ocena dobrostanu psychicznego młodych osób z obszarów wiejskich, wymaga zdaniem autorów raportu i badania z 2020r., dalszego monitorowania. Tym bardziej, że od tego czasu, miały miejsce kolejne wydarzenia, które na ów dobrostan mogły mieć wpływ (np. wojna w Ukrainie i jej konsekwencje np. dla rolnictwa). Po raz kolejny natomiast podkreślono, jak ważne dla młodych ludzi z obszarów wiejskich, są relacje rodzinne i ich wspierające funkcje.

Zadowolenie z sytuacji życiowej (n=415)	
Punkty w przedziale od – do	Odsetek respondentów, którzy mieszczą się w danym przedziale
Od 4 do 8 punktów – zdecydowane zadowolenie z sytuacji życiowej	62%
Od 9 do 15 – umiarkowane zadowolenie z sytuacji życiowej	32%
Od 16 do 20 – niezadowolenie z sytuacji życiowej	6%
Zadowolenie z funkcjonowania w grupach	
Punkty w przedziale od – do	Odsetek respondentów, którzy mieszczą się w danym przedziale
Od 6 do 15 punktów – zdecydowane zadowolenie z funkcjonowania w grupach	78%
Od 16 do 24 punktów – umiarkowane zadowolenie z funkcjonowania w grupach	18%
Od 6 do 15 punktów – niezadowolenie z funkcjonowania w grupach	4%
Ogólna ocena dobrostanu psychicznego	
Punkty w przedziale od – do	Odsetek respondentów, którzy mieszczą się w danym przedziale
Od 10 do 20 punktów – zdecydowanie pozytywna ogólna ocena dobrostanu psychicznego	58%
Od 21 do 35 punktów – umiarkowanie pozytywna ogólna ocena dobrostanu psychicznego	36%
Od 36 do 50 punktów – negatywna ogólna ocena dobrostanu psychicznego	6%

Grafika 17.

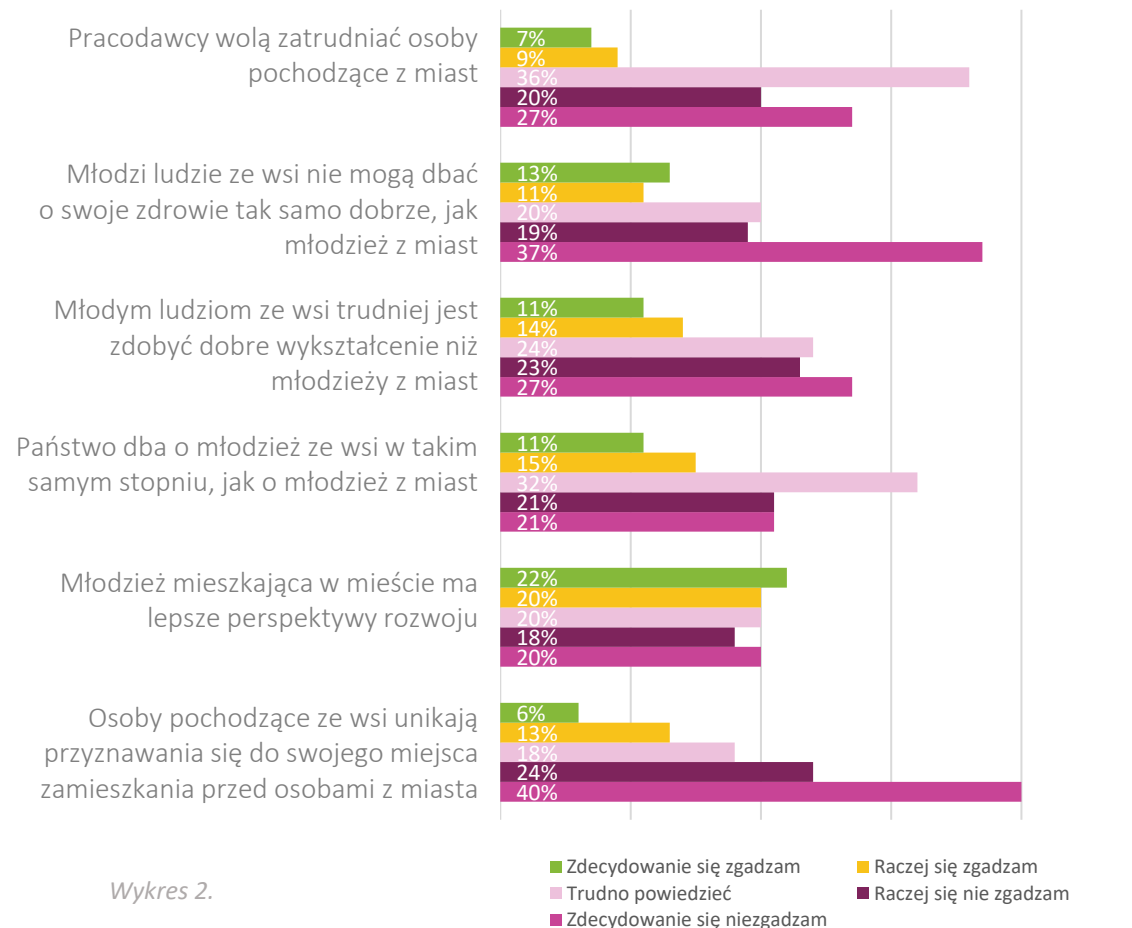
Dyskryminacja

Choć młodzi z obszarów wiejskich dostrzegają pewne obiektywne trudności, które wiążą się z zamieszkiwaniem tych terenów, nie wydaje się, by przekładały się one bezpośrednio na poczucie, że jako grupa społeczna, są w jakiś sposób dyskryminowani. Jednocześnie, dużą ufność pokładają we własne siły, dzięki którym będą w stanie przezwyciężyć braki w rozwiązaniach systemowych.

„Młodzi ludzie wydają się być mocno przekonani, że ich sukces życiowy zależy nie od miejsca zamieszkania, ale od indywidualnych wysiłków. Wielu z nich dostrzega fakt, że mają gorszy dostęp do różnych usług niż rówieśnicy z miasta, ale jednocześnie ma poczucie, że jest w stanie własnym wysiłkiem osiągnąć sukces życiowy. To jeden z najważniejszych wyników badań prezentowanych w tym raporcie. Młodzi ludzie samodzielnie lub przy wsparciu najbliższych osób starają się rozwiązywać swoje problemy życiowe i nie mają dużych oczekiwań odnośnie państwa czy, ujmując to szerzej, systemu społecznego. Zjawisko indywidualizacji pozwala wytłumaczyć fakt, że pomimo obiektywnej gorszej infrastruktury przesyłania danych, większość młodych osób ma zadowalający poziom dostępu do Internetu. Brak dostępu do lekarza nie oznacza, że nie można samodzielnie dbać o zdrowie, np. poprzez uprawianie sportu czy odpowiednią dietę.”

Poczucie dyskryminacji

opracowanie własne na podstawie raportu „Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich”:

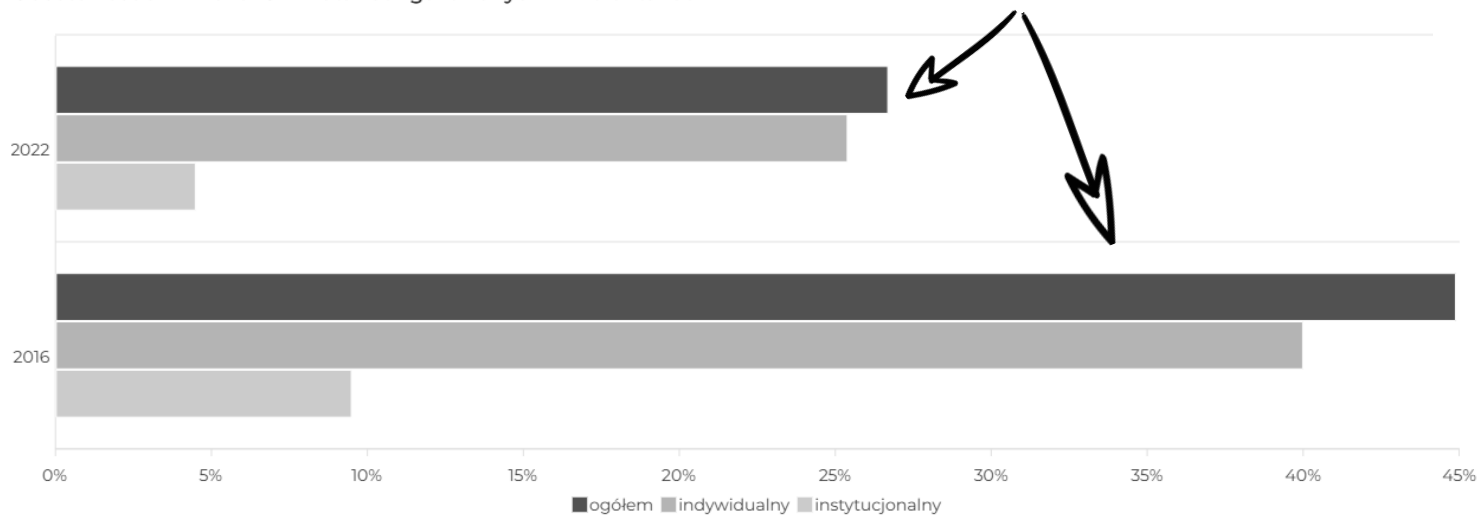
Wykres 2.

Na rzecz innych - wolontariat

Odsetek osób w wieku 15-24 lata zaangażowanych w wolontariat

Grafika 18.

Komentarze ekspertów potwierdzają, że bardzo trudno jest dziś angażować młodych ludzi w jakiegokolwiek działania, choćby na rzecz lokalnej społeczności wiejskiej. Wielu młodych nie ma przykładów we własnym otoczeniu (dorosłych czy innych młodych). Dodatkowo, postrzegają działania mocno pragmatycznie i decydują się na udział jedynie w tych, które przynoszą im bardzo wymierne korzyści. Te o długofalowych efektach są zwyczajnie trudne do oceny ich opłacalności z dzisiejszej perspektywy, a więc niewarte zaangażowania.

W ciągu 6 lat (od 2016 do 2022 roku) zaangażowanie młodych ludzi w wolontariat zmalało z 45% do zaledwie 27%.

Czym jest wolontariat?

„Wolontariat jest aktywnością podejmowaną dobrowolnie i bez wynagrodzenia; ma na celu przyniesienie korzyści osobom lub grupie osób spoza gospodarstwa domowego (wyłączając rodzinę wolontariusza). Może również być wykonywany na rzecz społeczeństwa, środowiska naturalnego, konkretnej miejscowości lub społeczności.”

Badania dotyczące aktywności obywatelskiej na wsi i w miastach wskazują, że odsetek młodych ludzi angażujących się w różne formy działalności społecznej jest niski zarówno na wsi, jak i w miastach. Niemniej jednak młodzież miejska częściej należy do organizacji i stowarzyszeń. Być może na wsiach trudniej jest znaleźć takie przestrzenie czy aktywności, które byłyby wystarczająco interesujące, by młodzież chciała w nich uczestniczyć. Często trzeba dojechać gdzieś dalej, aby skorzystać z takich możliwości, co samo w sobie stanowi ograniczenie. Kluczowym momentem dla młodzieży wiejskiej jest czas, gdy przechodzą ze szkoły podstawowej do szkoły średniej, która zazwyczaj znajduje się poza miejscem zamieszkania. To rodzi kwestie związane z logistyką i dojazdami, a także z wykluczeniem komunikacyjnym, które wpływa na życie pozaszkolne, towarzyskie, a także na czas poświęcany rozwijaniu własnych zainteresowań. Młodzież jest uzależniona od funkcjonowania transportu publicznego, co stanowi realny problem.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

W kontekście działalności społecznej, wykluczenie komunikacyjne ma ogromne znaczenie. Bo jeśli nie masz rodziców, którzy wesprą Cię w tym wieku 16-19 lat, gdzie jest najlepszy okres na taką działalność społeczną, to jesteś uzależniony od roweru albo od kogoś innego. Dziś niestety i dorośli nie angażują się w inicjatywy, a oczekiwania społeczne są bardzo duże. Natomiast młodzi są nauczeni, że im się coś należy i chcą szybkich efektów. Dlatego dla nich działalność społeczna przestaje być atrakcyjna. Pokolenie ich rodziców, też doświadczyło okresu dużych zmian i ważny był sukces osobisty, a nie społeczność lokalna – angażowanie swoich sił i czasu nie przekłada się tu na korzyści dla konkretnej jednostki, niestety tak to jest postrzegane. Społeczeństwo stało się też bardzo konfliktowe, co jest mocno zauważalne na obszarach wiejskich. A to również mocno wpływa na działalność społeczną. Teraz młodzież narzeka, że czegoś im brakuje, a miejscowość się nie rozwija, ale na zebranie sołeckie nie pójdzie, żeby o to powalczyć. Ale z drugiej strony, dlaczego mają iść na zebranie, skoro żadne z ich rodziców też tam nie chodzi, więc skąd mają brać przykład.

Szymon Migoń

Związek Młodzieży Wiejskiej

komunikacja

Mówienie dzisiaj, że „internet zrewolucjonizował społeczną rzeczywistość”, a „z rozwojem cyberprzestrzeni wiąże się wiele nowych zjawisk”, jest truizmem. Internet dla młodych osób to realny świat społeczny, w którym socjalizują normy, wartości, budują tożsamości i w którym koncentrują swoje kanały komunikacji. Ten „realny świat cyfrowy” jest praktycznie zsynchronizowany z ich dobrostanem społecznym, psychicznym, somatycznym i nie jest to oddziaływanie marginalne, niszowe, ale nabrało cech zjawiska pokoleniowego.

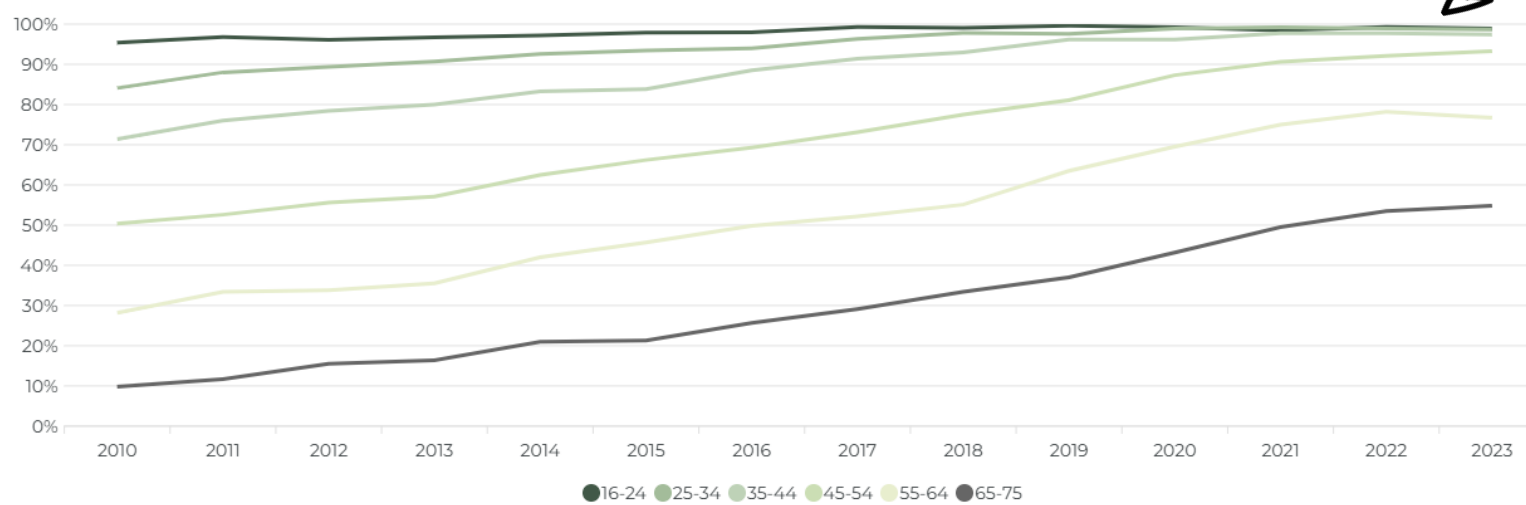
Rafał Lange

Raport: *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania nastolatków i rodziców, 2022*

Korzystanie z internetu

Osoby korzystające z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy wg grup wieku

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
16-24	95,4	96,8	96,1	96,7	97,2	97,9	98,0	99,3	99,1	99,6	99,2	98,4	99,3	98,9
25-34	84,1	88,0	89,4	90,7	92,6	93,4	94,0	96,3	97,8	97,6	98,9	99,2	98,9	98,7
35-44	71,4	76,0	78,4	80,0	83,3	83,8	88,5	91,4	93,0	96,2	96,2	97,7	97,7	97,4
45-54	50,4	52,6	55,6	57,1	62,5	66,2	69,3	73,1	77,5	81,1	87,3	90,6	92,1	93,3
55-64	28,2	33,4	33,8	35,5	42,0	45,7	49,8	52,2	55,1	63,5	69,5	75,0	78,2	76,7
65-75	9,8	11,7	15,5	16,4	21,0	21,3	25,7	29,1	33,4	37,0	43,2	49,5	53,5	54,8

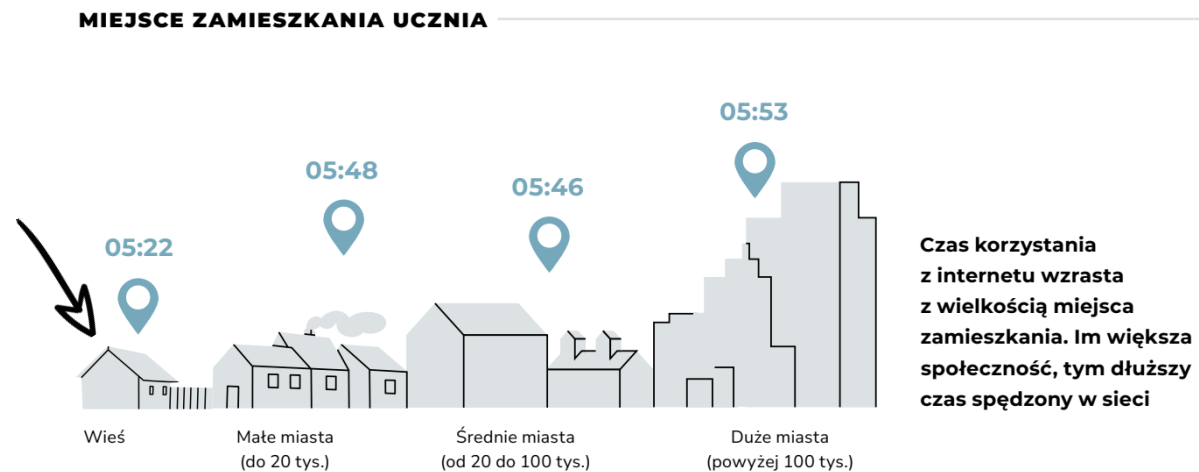
Internet to absolutna codzienność młodych ludzi. Także zdaniem ekspertów w tym zakresie nie widać różnic między młodymi z obszarów wiejskich i miast.

Jedyną barierą może być gorsza jakość łącza (czy słabszy zasięg/jego brak) na terenach wiejskich, która nieraz utrudnia nie tylko korzystanie z rozrywek online, ale również oferty edukacyjnej. Może mieć także wpływ na realizację zadań zawodowych (przy pracy zdalnej) czy możliwości kontaktu (nie tylko z rówieśnikami).

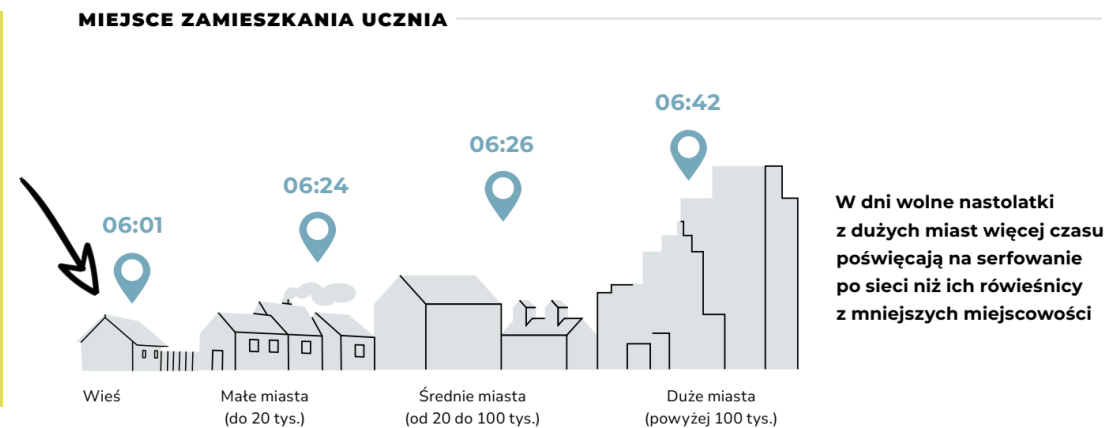
Grafika 19.

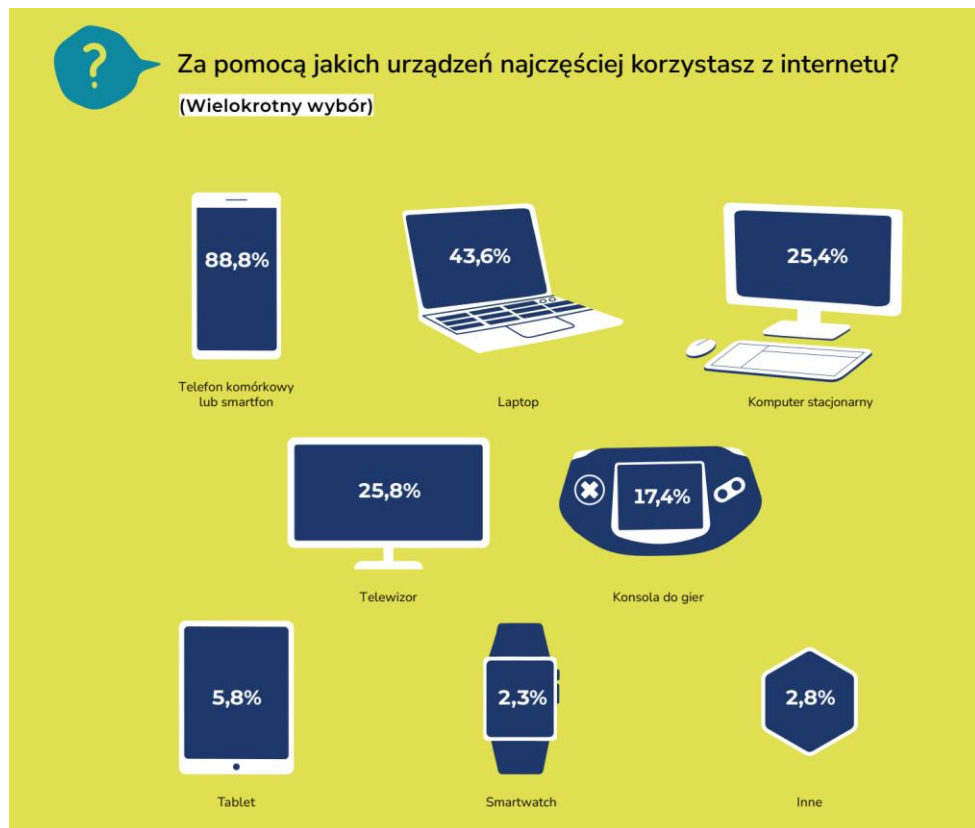
Czas w internecie

Wg danych NASK młodzi zamieszkujący obszary wiejskie spędzają nieco mniej czasu w internecie niż ich rówieśnicy w miastach. Różnica ta jest widoczna zarówno w dni powszednie, jak i weekendy, kiedy wszyscy młodzi poświęcają internetowi jeszcze więcej minut/dzień.

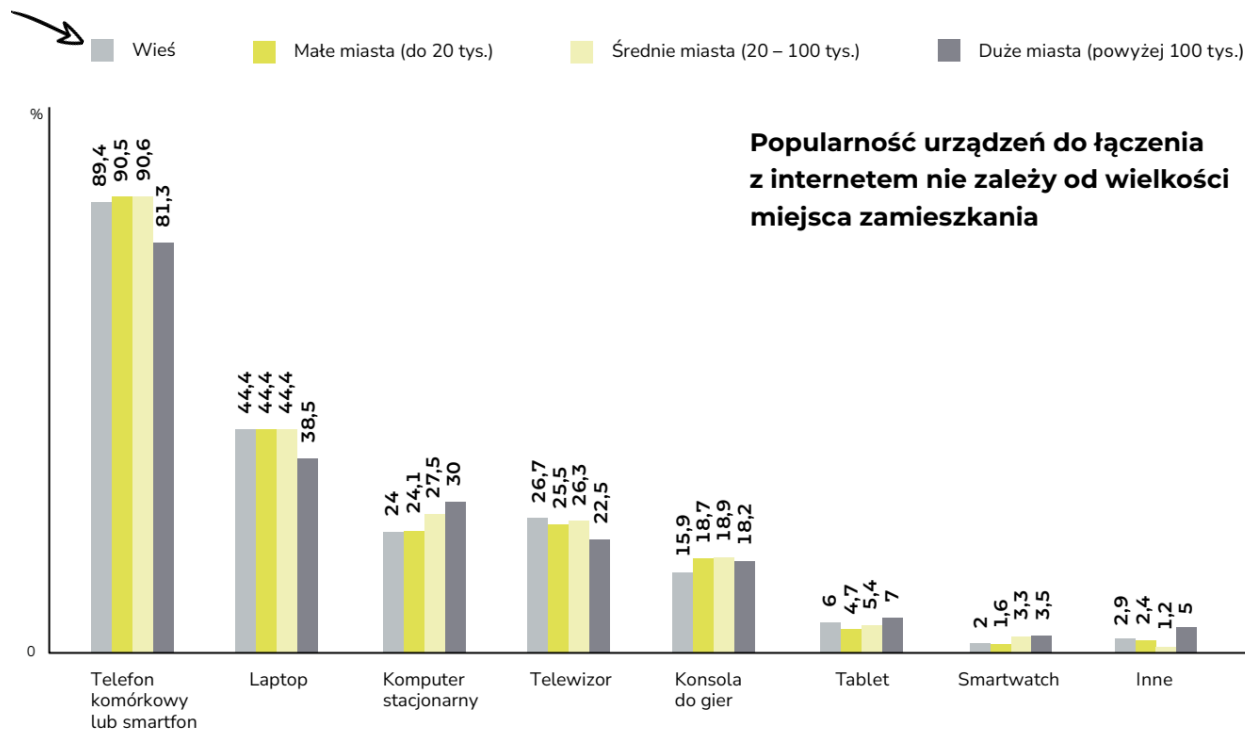

Narzędzia

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

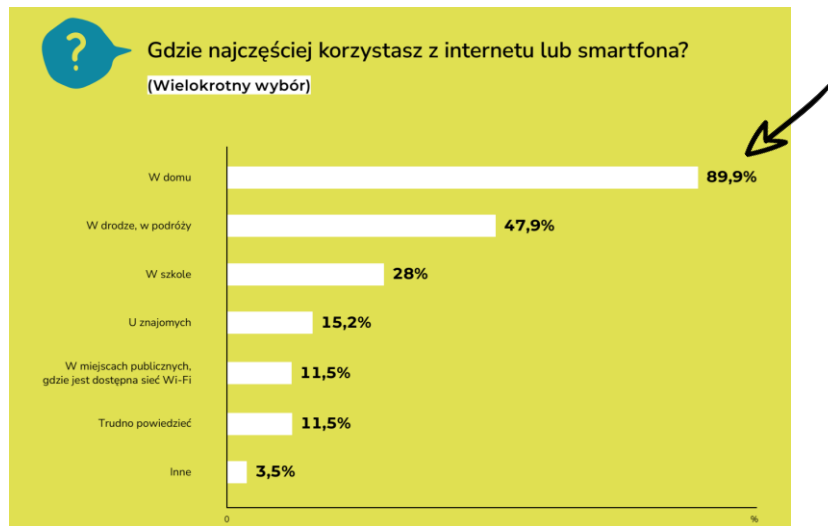

Grafika 21.

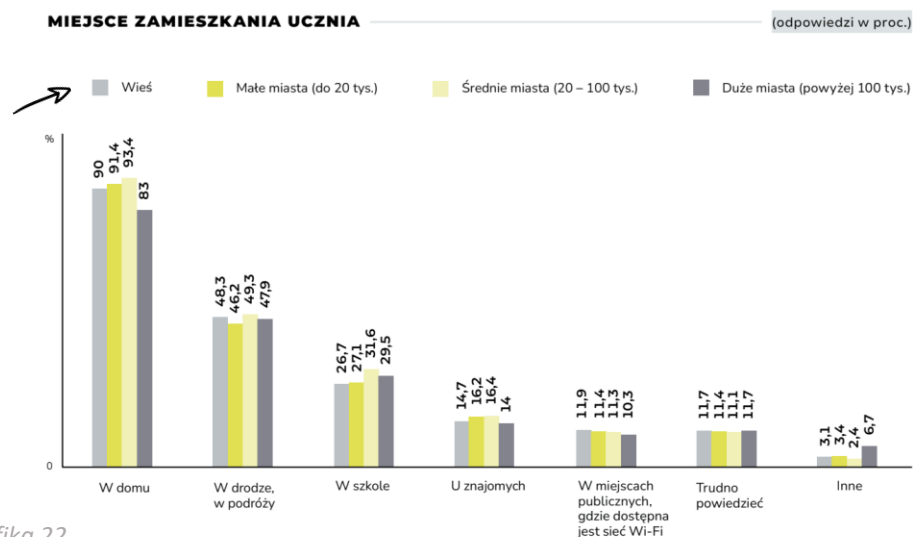
Większość dostępnych danych, podobnie jak i te w ramach raportu NASK, pokazują, że wielkość miejsca zamieszkania nie wpływa znacząco na kwestie behawioralne związane z nowoczesnymi technologiami i sposobami komunikacji. Młodzi z miast i wsi są pod tym względem bardzo do siebie podobni.

Miejsca

Warto zwrócić uwagę na fakt, że **wszyscy młodzi najchętniej korzystają z internetu lub smartfona będąc w domu**. Biorąc pod uwagę, że poświęcają tej czynności 5-6 godzin dziennie, można podejrzewać, że jest to jeden z powodów, dla których tak trudno „wyciągnąć ich z domu” i zaangażować np. w lokalne działania.

Młodzież z obszarów wiejskich, z racji ograniczonego dostępu do aktywności społecznych i kulturalnych, może zapośredniczyć je właśnie poprzez internet. Jednak ogrom treści sprawia, że trudno wybierać te najbardziej wartościowe. Jednocześnie **brakuje szczegółowych danych, które pokazywałyby gdzie młodzi z obszarów wiejskich przede wszystkim kierują swoją uwagę**.

Serwisy internetowe i komunikatory

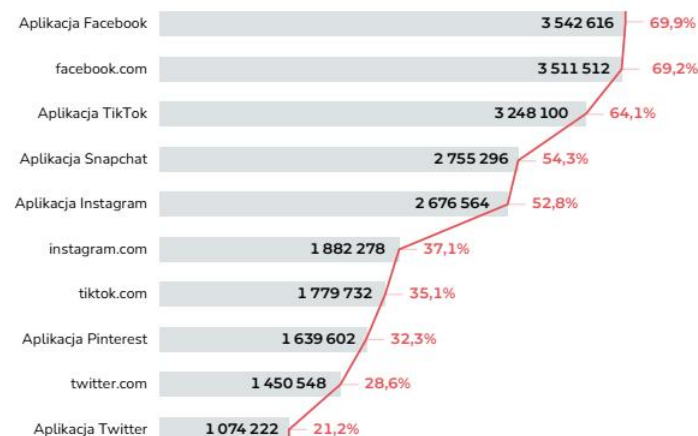
Serwisy społecznościowe

ranking w grupie wiekowej 7–19 lat

Top 10 w kategorii serwisy społecznościowe

Realni użytkownicy oraz zasięg (Real Users & Reach)

Realni użytkownicy
Zasięg

Facebook, TikTok, Snapchat i Instagram to serwisy społecznościowe, które zgromadziły największą liczbę użytkowników z grupy dzieci i nastolatków w badanym okresie. W trakcie opisywanych dwóch miesięcy skorzystała z nich ponad połowa osób w wieku 7–19 lat

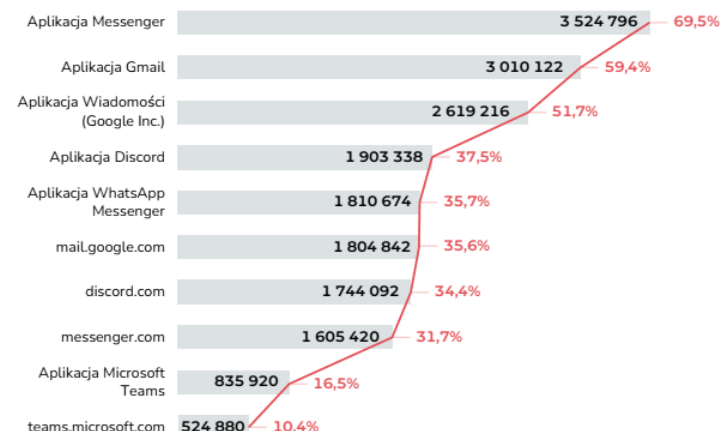
Komunikacja

ranking w grupie wiekowej 7–19 lat

Top 10 w kategorii komunikacja

Realni użytkownicy oraz zasięg (Real Users & Reach)

Realni użytkownicy
Zasięg

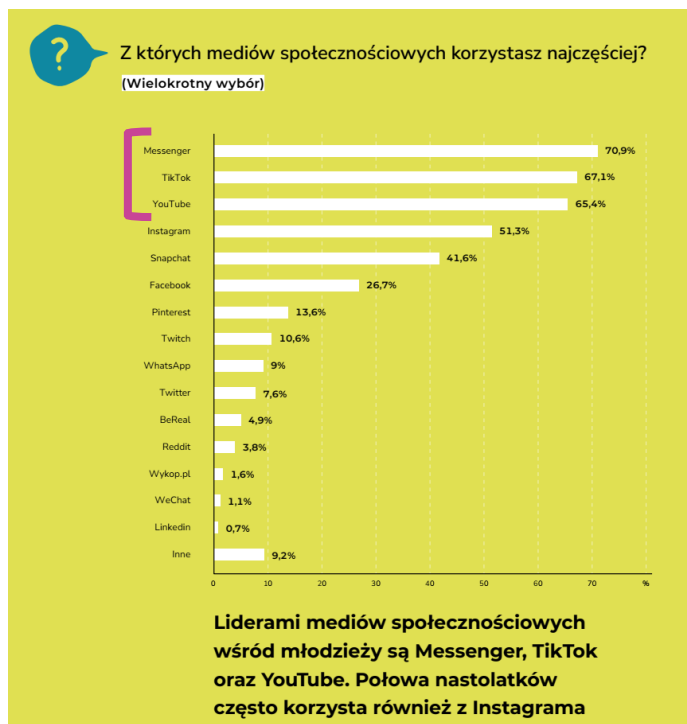
Narzędziami do komunikacji wykorzystywanymi przez dzieci i nastolatków były przede wszystkim Messenger oraz Gmail, z których w badanym okresie skorzystało 6 na 10 przedstawicieli grupy

Grafika 23. Dane łączne, za okres październik-listopad 2022r.

Choć dostępne dane nie prezentują wyników z uwzględnieniem miejsca zamieszkania (wieś/miasto), to można przyjąć owe wyniki, jako wskazówkę, gdzie młodzi, także z obszarów wiejskich, spędzają czas korzystając z internetu. Warto pamiętać o tych miejscach, chcąc skutecznie docierać do nich z komunikacją.

Platformy

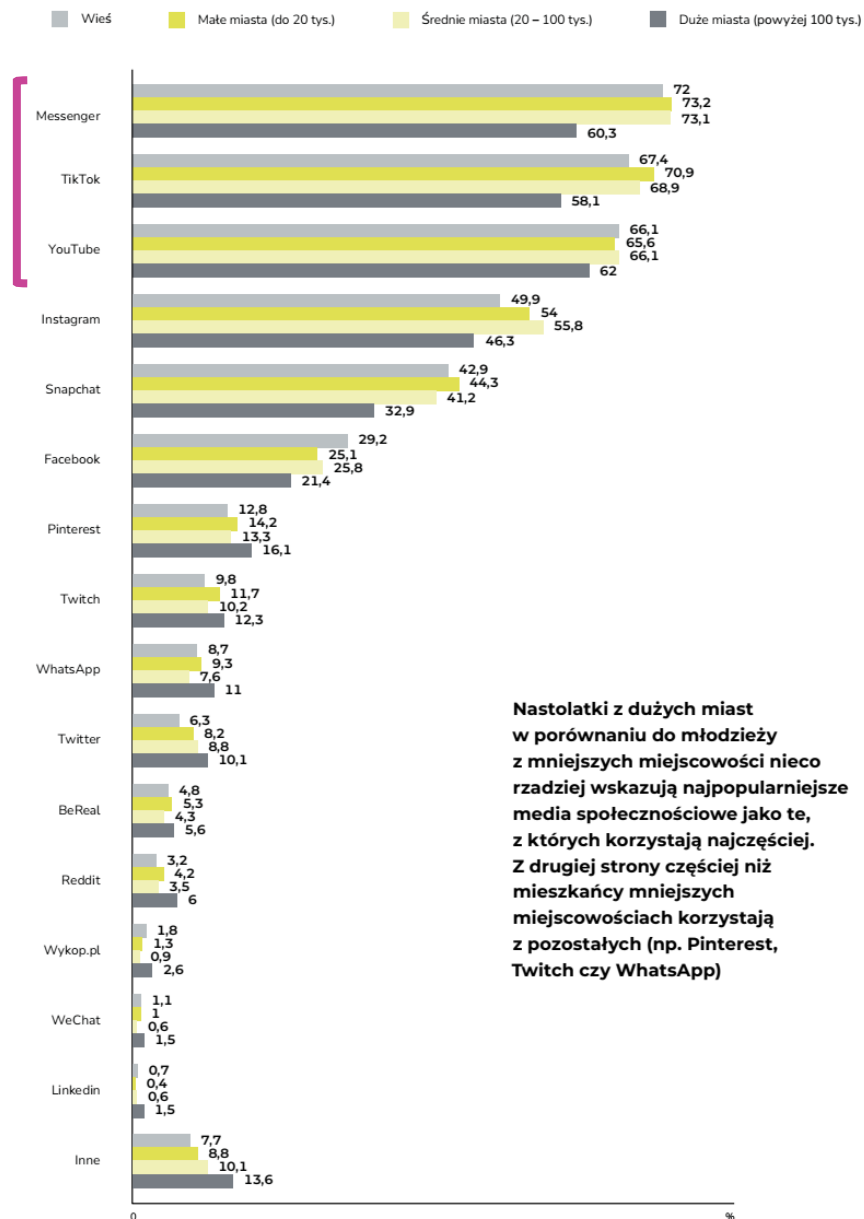

Grafika 24.

Messenger, TikTok oraz YouTube to platformy, z których najchętniej korzystają młodzi z obszarów wiejskich. Ich wybór pokrywa się dokładnie ze statystykami dla młodych ogółem (bez względu na miejsce zamieszkania).

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

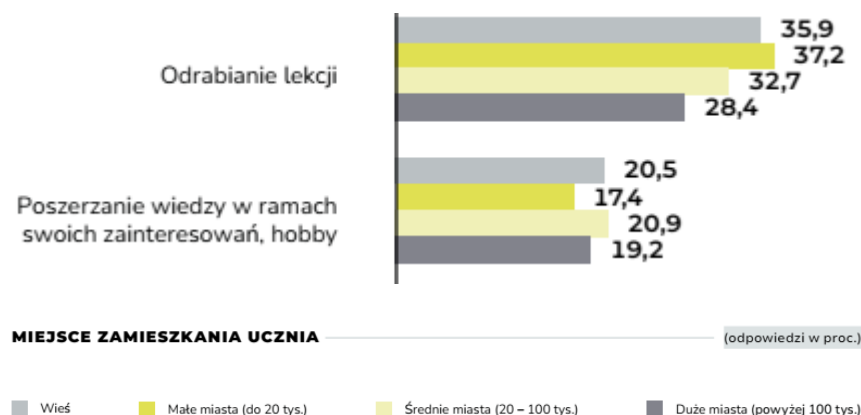

Grafika 25.

Cele

Cele, w jakich młodzi korzystają z internetu, są podobne bez względu na miejsce zamieszkania. Najczęstsze z nich to **słuchanie muzyki, utrzymywanie kontaktów ze znajomymi oraz oglądanie różnych formatów wideo.**

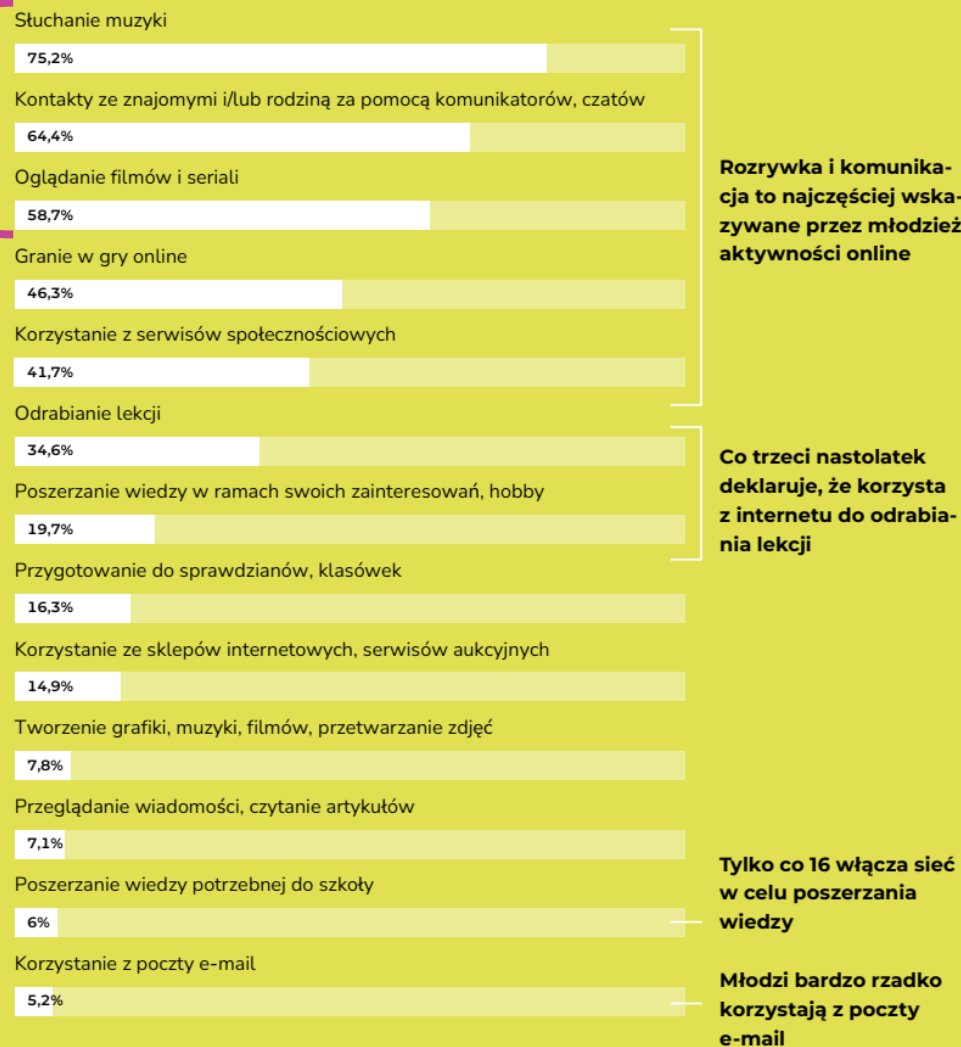
Młodzież wiejska, nieco częściej niż uczniowie z największych miast, korzysta z internetu w celu odrabiania lekcji. Ponadto chętnie wykorzystuje sieć do tego, by poszerzać swoje zainteresowania.

Grafika 26.

Do jakich aktywności najczęściej używasz internetu lub smartfona? • (Wielokrotny wybór)

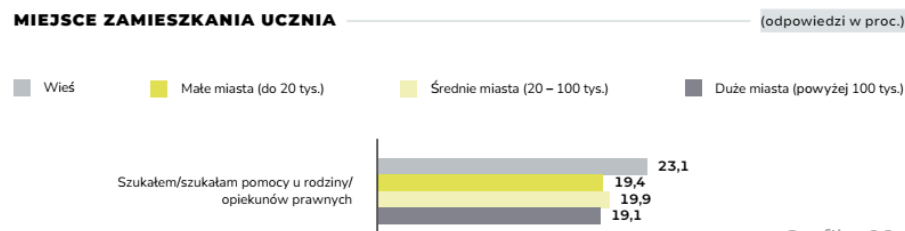
Grafika 27.

Przemoc

Około 1/3 młodych z obszarów wiejskich deklaruje, że nie spotkała się ze **zjawiskiem przemocy internetowej**. Dane pokazują również, że mają oni mniejszą styczność z aktami przemocy w sieci, które z kolei są częstszym doświadczeniem młodzieży miejskiej.

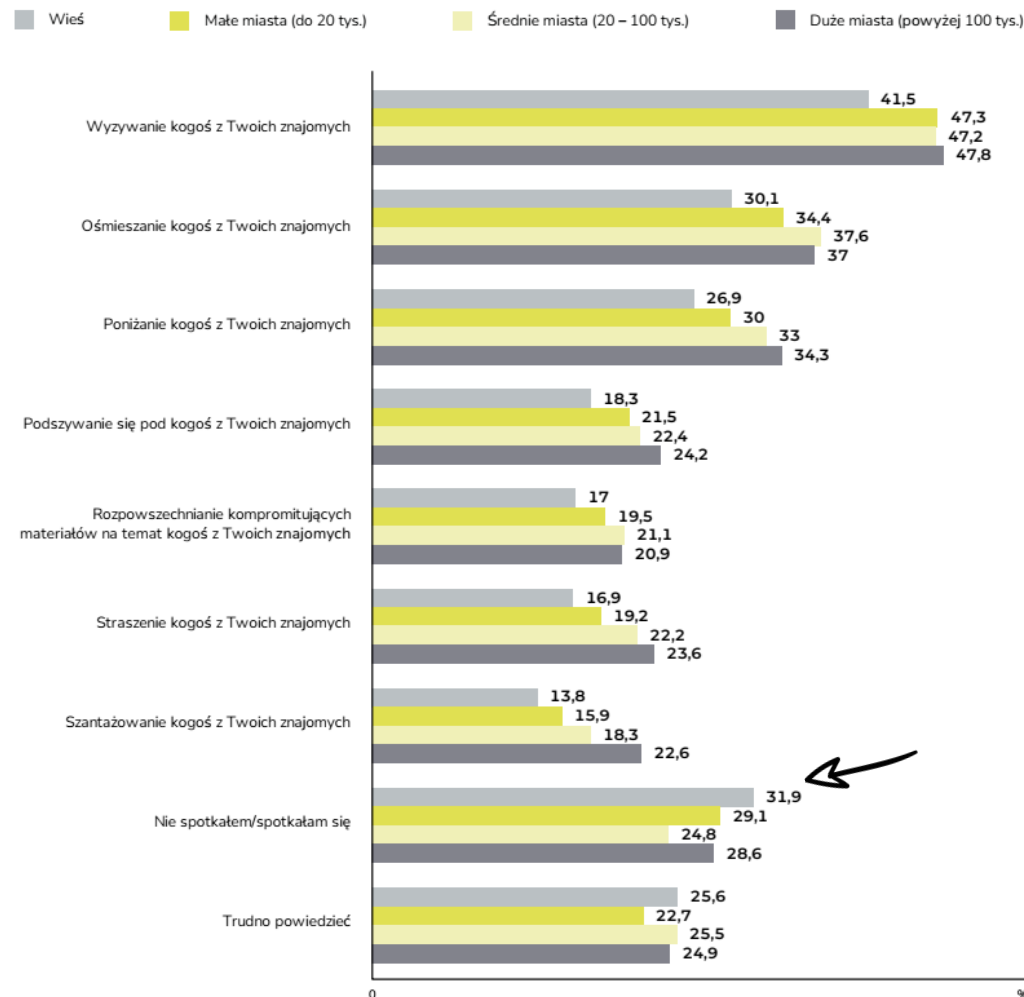
Jeśli już doświadczano przemocy (ogółem, nie tylko internetowej), to młodzież wiejska częściej przyznaje się do tego, że szukała w takich przypadkach pomocy wśród swoich najbliższych, co być może w pewien sposób odzwierciedla poziom relacji i zaufania.

Grafika 28.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

Grafika 29.

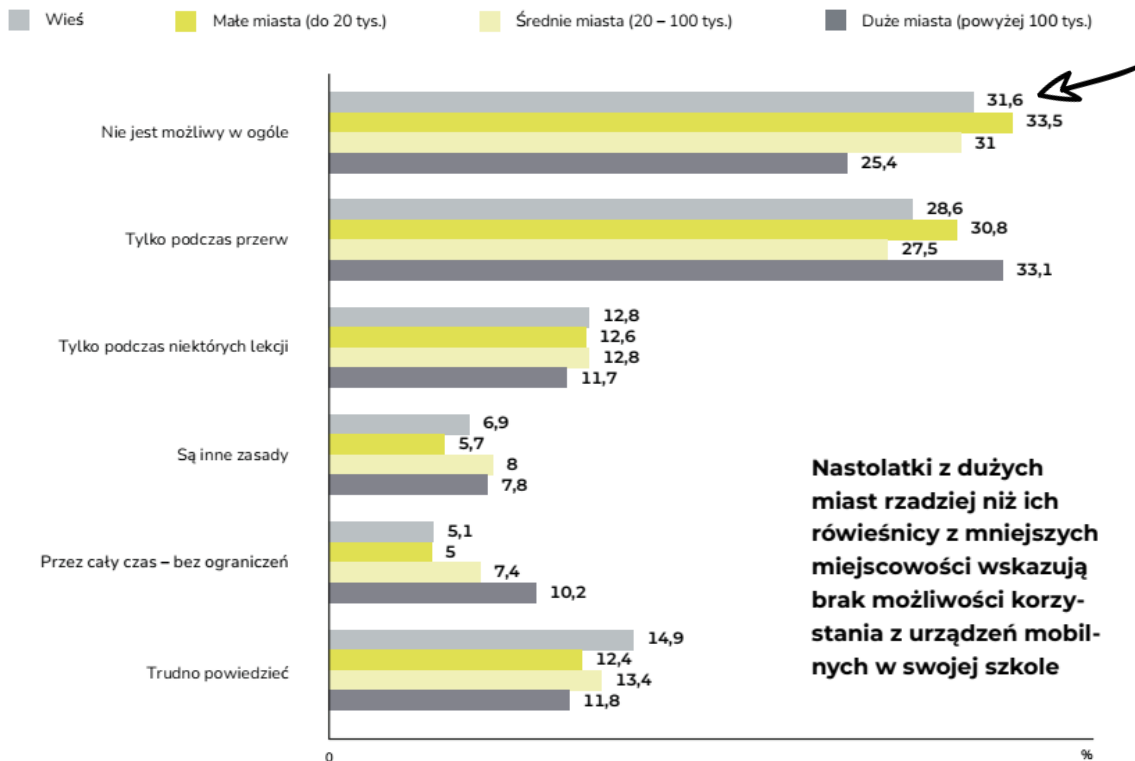
Telefon w szkole

Na terenie Twojej szkoły korzystanie z urządzeń mobilnych (smartfon, tablet, laptop), mających dostęp do internetu, możliwe jest...

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

Nastolatki z dużych miast rzadziej niż ich rówieśnicy z mniejszych miejscowości wskazują brak możliwości korzystania z urządzeń mobilnych w swojej szkole

Grafika 30.

Wydaje się, że w szkołach na obszarach wiejskich, stosuje się nieco ściślejsze zasady jeśli chodzi o korzystanie z telefonów podczas pobytu w placówce – korzystanie z nich możliwe jest TYLKO podczas przerw albo W OGÓLE.

To uczniowie pochodzący z obszarów miejskich częściej wskazują, że w ich szkołach telefonów można używać bez ograniczeń.

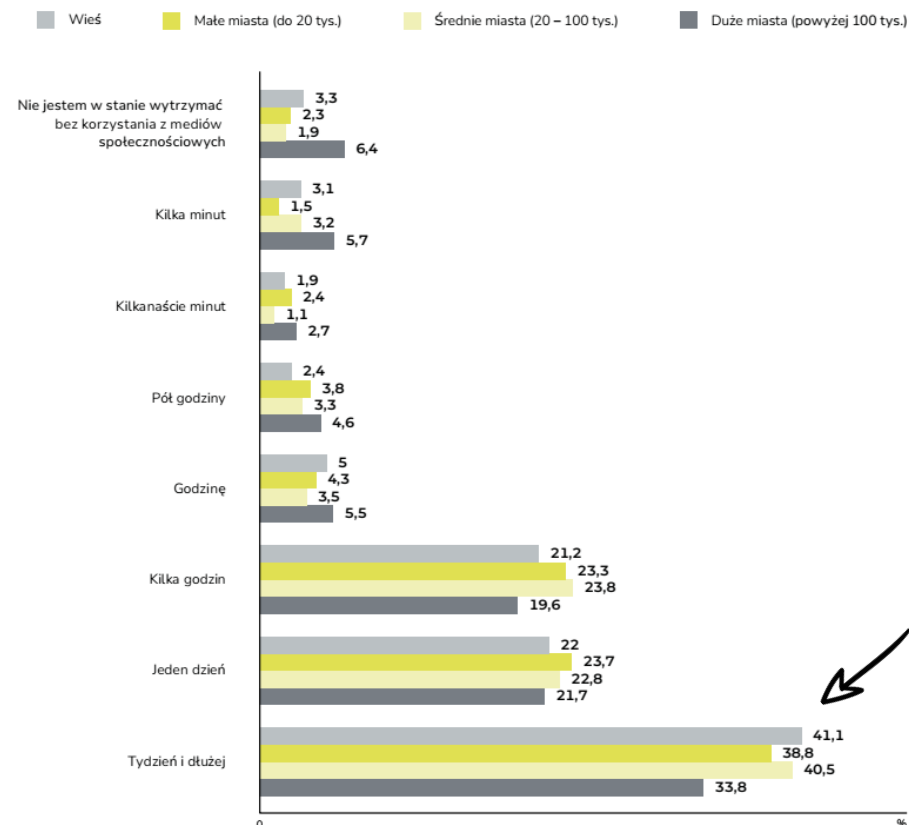
Życie bez mediów społecznościowych

Ile czasu jesteś w stanie wytrzymać bez korzystania z mediów społecznościowych?

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

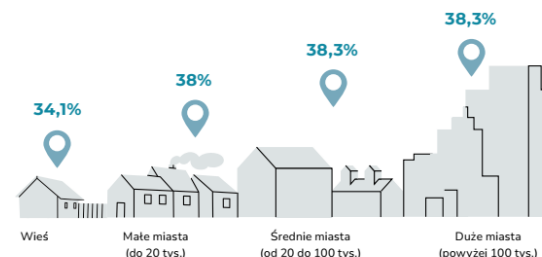

Grafika 31.

W porównaniu do młodzieży z dużych ośrodków miejskich, młodzi z obszarów wiejskich i mniejszych miejscowości deklarują, że nie są aż tak uzależnieni od korzystania z mediów społecznościowych.

Ponad 40% ankietowanej młodzieży wiejskiej uważa, że bez problemu mogłaby zrezygnować z mediów społecznościowych na tydzień lub dłużej. W ich codzienności zapewne są momenty, gdy na telefon po prostu brakuje czasu – zwłaszcza, gdy są to osoby zaangażowane w rodzinne gospodarstwa rolnicze. Tam zadań zawsze jest pod dostatkiem i czas można bez problemu spżytkować na coś innego, niż scrollowanie telefonu.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

W porównaniu do nastolatków z miast młodzież wiejska ma mniejszą tendencję do rozpoczynania dnia od sprawdzenia mediów społecznościowych

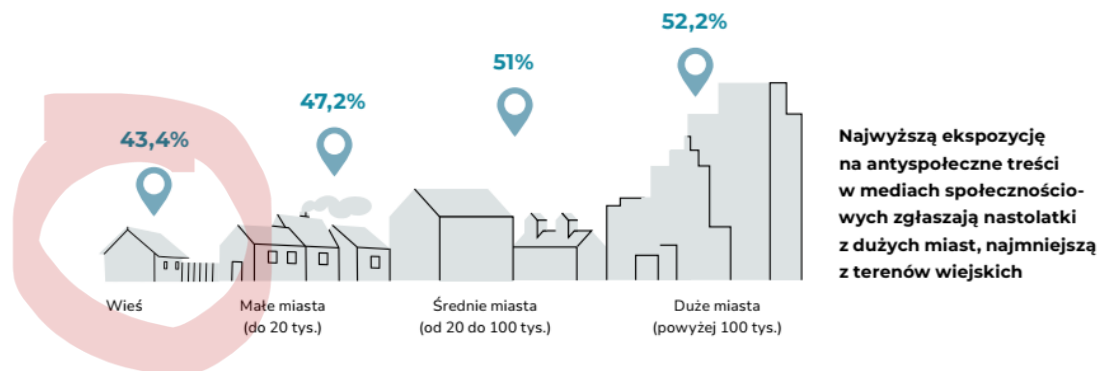
Grafika 32.

Ekspozycja na treści

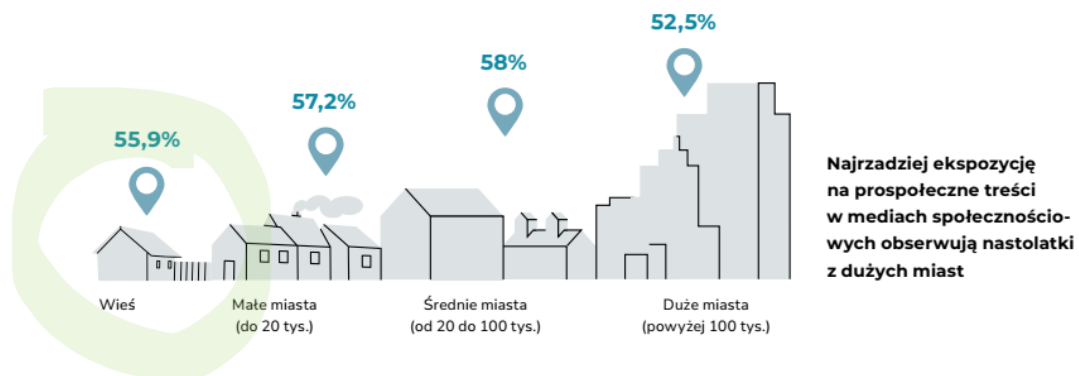
TREŚCI ANTYSPOŁECZNE

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

TREŚCI PROSPOŁECZNE

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

Korzystając z mediów społecznościowych, wszystkie dzieci i nastolatki są eksponowane na treści o różnorodnym charakterze. Wśród nich można wyróżnić te w nurcie anty- lub prospołecznym.

To, co różni młodych z terenów wiejskich oraz dużych miast, to właśnie poziom owej ekspozycji. Wg deklaracji, młodzież wiejska ma najniższą ekspozycję na treści antyspołeczne (spośród wszystkich młodych z różnych miejsc zamieszkania). Z kolei treści o charakterze wpierającym, prospołecznym, docierają do nich częściej, niż do ich rówieśników w dużych miastach.

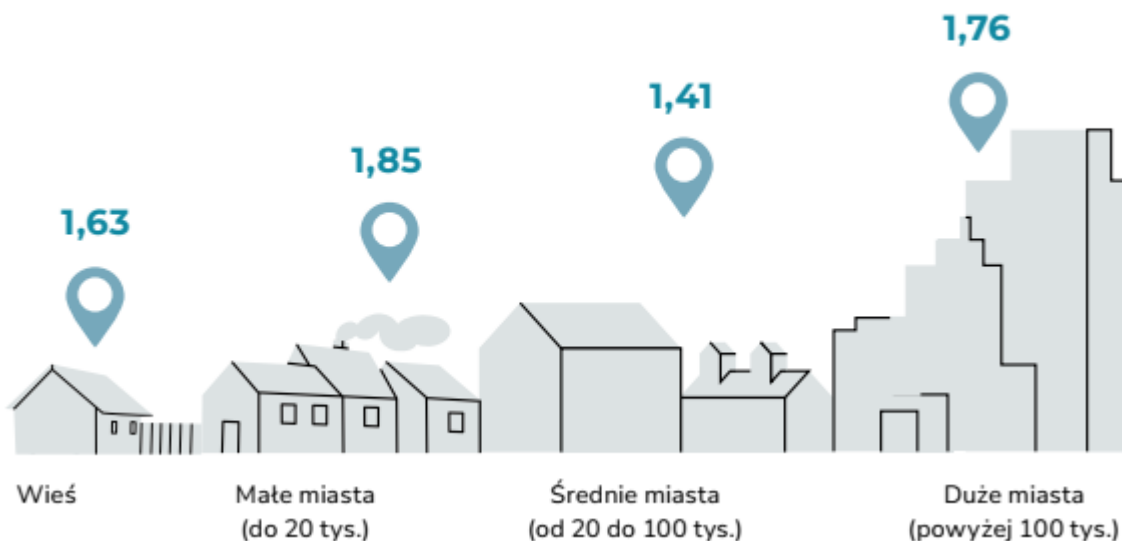

Wyzwania internetowe

Udział w internetowych wyzwaniach – średnia roczna

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

Grafika 34.

Wyzwania internetowe (challenge) są dość popularnym przedsięwzięciem wśród młodych bez względu na miejsce zamieszkania. W ciągu roku brało w nich udział ok. 30% badanych młodych.

Młodzi z terenów wiejskich, którzy decydują się na udział w challenge'ach, podejmują w ciągu roku zwykle więcej niż jedno takie wyzwanie. Tym samym nie odbiegają częstotliwością takich aktywności od swoich rówieśników z miast i miasteczek.

Warto pamiętać, że challenge mogą mieć różny charakter – od akcji charytatywnych, poprzez działania integrujące, aż do działań płytkich w swym znaczeniu, a nawet zagrażających zdrowiu.

Ważne jest, żeby wyciągać dzieci z tych urządzeń elektronicznych. Siedzą dwie dziewczynki obok siebie na ławce w czasie przerwy i one nie rozmawiają, tylko piszą do siebie. To jest niepokojące – żeby nie odezwać się, tylko pisać, bo im tak jest łatwiej. Trzeba wyciągać ich z tego, uczyć kontaktu z drugim człowiekiem. Rozwinąć u nich pasję, bo im się przeważnie nic nie chce. Jest darmowa wycieczka, darmowy wyjazd, a im się nie chce. Czy koła zainteresowań pozalekcyjnych – jaki jest problem? Żeby oni w ogóle przyszli. No trzeba ich jakoś zainteresować czymś innym niż elektroniką, internetem czy grami, filmikami. Myślę, że w społeczeństwie rozwinęła nam się też taka roszczeniowość i te dzieci też tym żyją. Nasłuchają się w domu, w internecie to im się jeszcze nawarstwi – a lubią w tym siedzieć, bo to nie wymaga żadnego wysiłku. No i przemoc w internecie to jest straszna rzecz. Te dzieci nie zdają sobie sprawy z tego, że nie mają takiego serca do drugiego człowieka.

Izabela Sokołowska

Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego
na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)

edukacja, szkoły rolnicze

Edukacja

Szkoły w miastach:

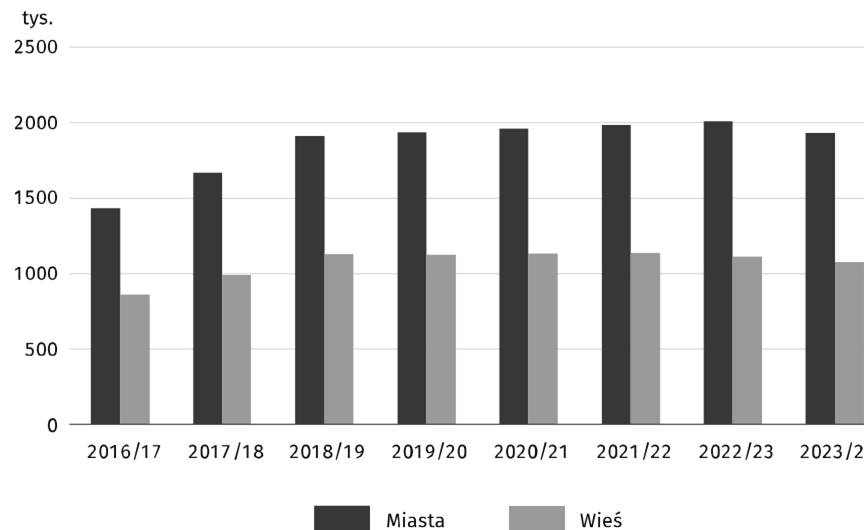
- Liczba uczniów – 1,9 mln
- Średnia liczebność oddziału (klasy) – 21 osób

Szkoły na terenach wiejskich:

- Liczba uczniów – 1,1 mln
- Średnia liczebność oddziału (klasy) – 15 osób

Mimo, że liczba uczniów na terenach wiejskich wynosi ponad milion osób, to liczebność klas jest zdecydowanie mniejsza. Tworzy to na pewno lepsze warunki do budowania relacji z nauczycielami, ale także pomiędzy rówieśnikami.

Uczniowie szkół podstawowych w miastach i na wsi:

W roku szkolnym 2023/24 do szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży na wsi uczęszczało 35,8% uczniów, a w miastach – 64,2%

Grafika 35.

Coraz więcej mamy też dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przybywa ich w ogromnym tempie i to raczej nie jest kwestia obszarów wiejskich, lecz sytuacja ogólnokrajowa. Jednak tutaj u nas jest też większy problem z tym, że rodzice niekoniecznie chcą przyjmować do wiadomości, że ich dziecko wymaga szczególnego traktowania. Ja myślę, że niebawem będzie tak, że ta grupa dzieci, która nie będzie potrzebowała specjalnego podejścia będzie w mniejszości, a reszta będzie potrzebowała dodatkowego wsparcia. Ale trzeba pamiętać, że to są fajne dzieci i jeśli się dobrze z nimi pracuje, to można naprawdę wiele osiągnąć. To, co tu u nas jest też problemem to dostęp do specjalistów – borykamy się z zatrudnieniem np. psychologa, podobnie, jak okoliczne szkoły podstawowe. Ja w przeliczeniu na dziecko mam pół etatu psychologa, a najbliższe duże miasto jest 34 km stąd. I kto mi tutaj przyjedzie na te kilka godzin?

Izabela Sokołowska

Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego
na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)

Wydaje mi się, że młodzież staje się coraz bardziej niesamodzielna. Proces ten nasilił się w momencie zlikwidowania gimnazjum. Absolwenci gimnazjum byli bardziej dojrzaלי, samodzielni. Dzisiejsi pierwszoklasiści sprawiają wrażenie zagubionych, nie potrafią samodzielnie funkcjonować w nowym środowisku szkolnym, przyzwyczajeni są do tego, że wszystko ktoś robi za nich. Uważam, że wpływ na takie zachowanie młodych ludzi ma „łatwość życia”, wszystko jest bardziej dostępne, o nic nie trzeba specjalnie zabiegać, starać się. Takie życie powoduje, że ludzie muszą się mniej starać, nie muszą wykazywać się kreatywnością. A to powoduje, że ciężko jest im o coś samemu zadbać, samodzielnie rozwiązać problem. W szkole przeze mnie kierowanej większość uczniów wywodzi się ze środowiska wiejskiego, środowiska dla którego nadal ważne są „stare” zasady wychowania: grzeczność, pracowitość, szacunek dla innych osób, podporządkowanie obowiązującym zasadom i normom społecznym.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

Jeden z projektów międzynarodowych, w których braliśmy udział, polegał także na organizacji obozów dla młodzieży. W ramach tych wyjazdów ważne było, aby edukować tych młodych ludzi w zakresie działań proekologicznych, zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich oraz tego, że młodzi również mogą być przedsiębiorcami. Spotkaliśmy się w Polsce, poleciliśmy do Finlandii, a potem nastąpiła pandemia. Najbardziej obiecujący obóz na Łotwie niestety się nie odbył. Liderem projektu była Finlandia i jakoś tak pozostaliśmy w kontakcie. Zaprośili nas do współpracy w ramach Erasmus +. No i zimą byliśmy z młodzieżą w Finlandii, gdzie naszym tematem przewodnim była aktywność fizyczna w naturze. Co ciekawe, nie mieliśmy lasu rąk podczas rekrutacji, czy długiej listy rezerwowej. Trochę obitałam się o ścianę także w kontekście szkół, na szczęście pomogły media społecznościowe. Dziś myślę, że może to też jest ta bariera językowa, że młodzi wciąż trochę się boją, czy sobie w tym zakresie poradzą.

Marta Kruszczyńska

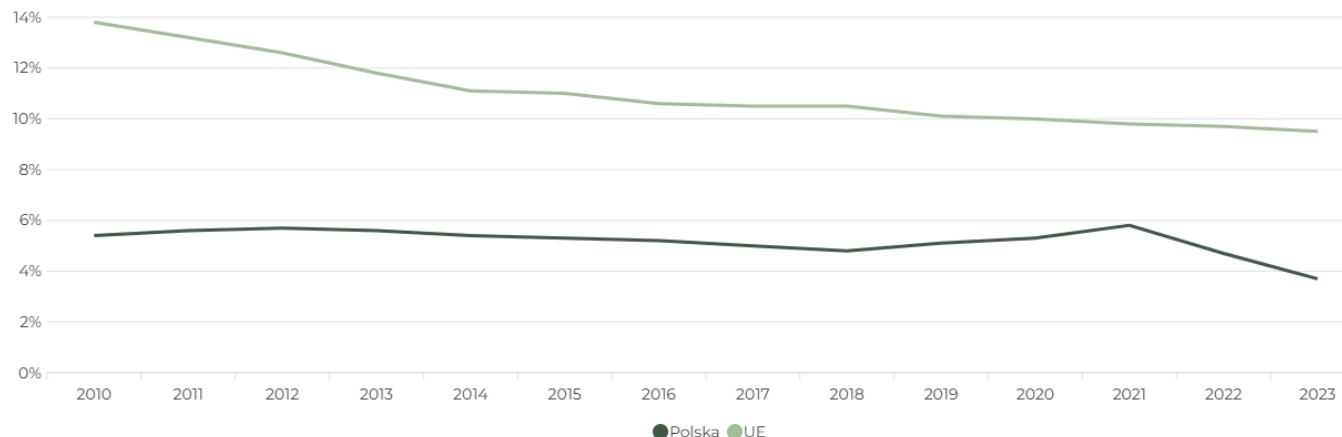
Lokalna Grupa Działania (woj. kujawsko-pomorskie)

Kontynuacja edukacji

Odsetek młodzieży niekontynuującej nauki w wieku 18-24 lata

Grafika 36.

W rozmowach z ekspertami pojawiały się jednak głosy mówiące o tym, że **młodzi z terenów wiejskich, którzy mają możliwość realizowania się zawodowo w rolnictwie, niekoniecznie zainteresowani są kontynuacją nauki po szkole średniej**. Zainteresowanie to maleje wraz z wielkością rodzinnego gospodarstwa – im jest ono większe i nowocześniejsze, tym szybciej młodzi chcą po szkole zaangażować się w pracę na nim. W niektórych przypadkach oznacza to także świadomą rezygnację ze studyjnych wyjazdów zagranicznych czy wymian w ramach programu Erasmus. Dane opracowane przez Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego na podstawie systemu POL-on (sprawozdanie S-10 dla GUS) pokazują, że wśród osób pochodzących z obszarów wiejskich, na studia częściej decydują się kobiety.

Młodzi ludzie w Polsce coraz chętniej kontynuują naukę w szkołach wyższych – odsetek Polaków w wieku 18-24 lata, którzy nie decydują się na dalszą edukację, od 2021 roku systematycznie spada i w 2023 roku wynosił 9,5%.

„W 2023 roku na polskich uczelniach studiowało więcej kobiet niż mężczyzn (59% vs 41%), zwłaszcza na uczelniach o profilu zawodowym (odpowiednio 66% vs 34%), wśród osób uzyskujących tytuł magistra (71% vs 29%) oraz w grupie studentów mieszkających na wsi (62% vs 38%). Z kolei mężczyźni dominują wśród osób uzyskujących tytuł inżyniera (w 2023 roku 70% vs 30%). Analiza danych Eurostatu wskazuje, że w innych krajach UE różnice w proporcjach między płciami są słabiej zarysowane i bliższe równowadze procentowej (w 2022 roku udział kobiet i mężczyzn wynosił odpowiednio 55% vs 45%).”

Źródło: radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2023

Źródło: GUS, raportsdg.stat.gov.pl, 2024

W obszarze edukacji widzimy, że choć wyniki egzaminów po szkole podstawowej nie różnią się znacząco między wsią a miastem, to pojawiają się istotne różnice w wynikach egzaminów językowych. Uczniowie z obszarów wiejskich osiągają gorsze rezultaty na tych egzaminach. Nadzieją na poprawę tej sytuacji jest dostęp do internetu oraz coraz lepsze radzenie sobie z wykorzystaniem technologii w celach edukacyjnych. Może to stanowić szansę dla młodzieży z terenów wiejskich, które zmagają się z ograniczoną infrastrukturą, aby wyrównać różnice edukacyjne. Niestety, nie znam badań, które szczegółowo sprawdzałyby ten wpływ. Szkoda, że szkoły nie wykorzystują doświadczeń zdobytych podczas nauki online, ponieważ mogłoby to otworzyć przed młodymi ludźmi z obszarów wiejskich większe możliwości. Warto również zauważyć, że kapitał społeczny rodzin ma wpływ na edukację dzieci. Badania wskazują, że rodziny o wyższym kapitale społecznym mogą zapewnić dzieciom lepsze narzędzia i warunki, aby mogły one podjąć studia wyższe w większym mieście. Dzieci z rodzin o średnim kapitale również podejmują studia, ale najczęściej w mniejszych miejscowościach, na uczelniach o niższym poziomie, co później przekłada się na ich możliwości zawodowe i szanse na uzyskanie stabilnej pracy.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Wybór między edukacją a pracą na roli

Emocje towarzyszące wyborowi pomiędzy pracą a studiami, stają się tematem treści udostępnianych przez młodych również w mediach społecznościowych:

Grafika 37.

www.tiktok.com/@_dziewczynazlaasa_/video/7301947869982919968?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Istnieje grupa młodych osób z obszarów wiejskich, która jest mocno zaangażowana w prace rolnicze już na tym etapie swojego życia. Zajęcia te kojarzą im się z czymś przyjemnym, ciekawym wyzwaniem (challenge), a efekty pozwalają odczuwać prawdziwą dumę.

Rezygnacja z obowiązków w gospodarstwie na rzecz nauki/dalszej edukacji, dla takich osób nie zawsze jest pozytywnym doświadczeniem. Czują się one związane z ziemią i obowiązkami wobec niej. Wyjazd z rodzinnej miejscowości może więc generować smutek czy poczucie osamotnienia – dawać wrażenie, że powinno się być w tym czasie zupełnie gdzie indziej.

Z moich obserwacji wynika, że uczniowie wywodzący się ze wsi, z gospodarstwa rolnego, to bardzo specyficzni uczniowie, którzy nie chcą podróżować, zwiedzać, a chcą pracować u siebie w gospodarstwie rolnym. Ich życie i chodzenie do szkoły wyznacza cykl pracy w polu. Przychodzą wykopki, sianokosy, czy żniwa, to zauważamy w szkole wysoką absencję wśród rolników, którzy w tym czasie pomagają ojcom w pracach polowych. W ubiegłym roku szkolnym mieliśmy ucznia, którego rodzina prowadzi bardzo duże gospodarstwo nastawione na produkcję roślinną, zatrudniając niewielu pracowników. W związku z tym, ucznia nie było w szkole w okresie wyteżonych prac polowych. Szkoła organizuje praktyki zawodowe w ramach programu Erasmus+. O ile w innych zawodach mamy wielu chętnych, którzy chcieliby wyjechać za granicę, o tyle w zawodzie technik rolnik grupa zainteresowanych jest nieliczna, a uczniowie muszą i chcą pomagać w domu. Rolnicy to również uczniowie, którzy uzyskują wysokie wyniki w nauce, odnoszą sukcesy w konkursach i olimpiadach, bardzo dobrze zdają egzaminy zawodowe, ale rezygnują z przystąpienia do matury, mówiąc, że jest im ona niepotrzebna, ponieważ swoją przyszłość zawodową wiążą z pracą w gospodarstwie rolnym.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

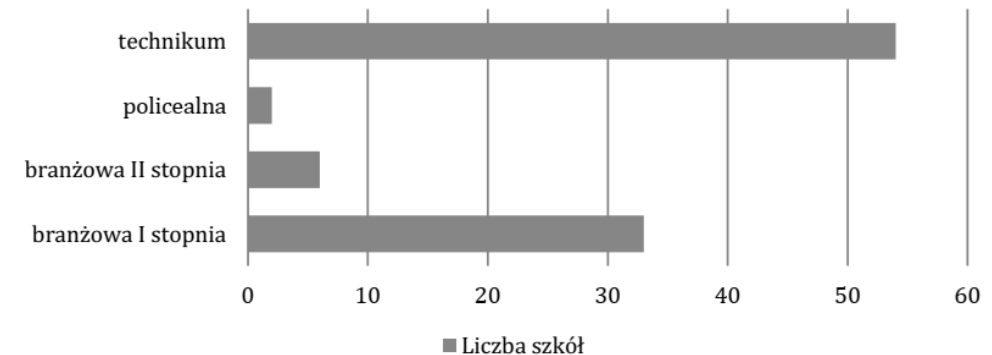

Szkoły rolnicze – kontrola NIK

„Szkoły rolnicze są instytucją publiczną, których misją jest kształcenie młodzieży, skierowane głównie na potrzeby lokalnego otoczenia. Swoją elastycznością reagowania odpowiadają na potrzeby lokalnego rynku pracy, wychodzą naprzeciw oczekiwaniom środowiska, administracji i edukacji. Przygotowują także do wejścia na europejski rynek pracy wykwalifikowaną kadrę, odznaczającą się nie tylko wysokim poziomem wiedzy merytorycznej i zawodowej.”

(źródło: NIK, Baza dydaktyczna szkół rolniczych w Polsce)

Typy aktywnych resortowych szkół rolniczych:

Grafika 38.

Z opracowania Najwyższej Izby Kontroli (2018-2021) wynika, że w badanym okresie, w Polsce funkcjonowało 501 szkół rolniczych - prowadzonych nie tylko przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi czy samorządy, ale również fundacje, stowarzyszenia, czy szkoły wyższe. Dominującym typem były technika oraz szkoły branżowe I stopnia.

Kontrola NIK w ośmiu szkołach wykazała, że w sześciu z nich brakowało wymaganego wyposażenia pracowni i warsztatów. Z kolei w trzech szkołach uczniowie mieli szansę na praktyczną naukę zawodu, dzięki współorganizowaniu zajęć z podmiotami branży rolniczej oraz ze szkołami wyższymi. Tendencję tę potwierdziły również badania kwestionariuszowe – ¾ badanych szkół zapewniło realizację programu zawodowego oraz dostęp do nowoczesnej bazy dydaktycznej, właśnie w dualnym systemie praktycznej nauki zawodu.

Szkoły rolnicze – promocja

Wybierz naukę w Sieci Szkół Rolniczych

MRiRW Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
3,55 tys. subskrybentów

Subskrybuj

11

Udostępnij

Pobierz

Zapisz

1,1 tys. wyświetleń 1 rok temu

Wybierz naukę w Sieci Szkół Rolniczych prowadzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi ...więcej

0 komentarzy

Sortuj według

Grafika 39. Źródło: bit.ly/3W14itT

Spot promujący wybór naukę w szkołach rolniczych prowadzonych przez MRiR.

Kilkuminutowy film pokazujący sylwetki absolwentów szkół rolniczych i podkreślający zalety wynikające z edukacji w takich szkołach. Bohaterowie przekonują, że wybór szkoły rolniczej był najlepszym krokiem do realizacji własnych pasji i marzeń. Dzięki zdobytej wiedzy mogli przystąpić do realnych działań już w bardzo młodym wieku.

Film opublikowano 14.11.2023 i jak dotąd nie doczekał się komentarzy, a nawet zbyt wielu reakcji (11 polubień – stan na grudzień 2024r.).

Szkoły rolnicze – szansa, by zostać na wsi?

W ostatnich latach widać w Polsce coraz większe zainteresowanie młodych ludzi nauką w technikach i szkołach branżowych. W roku szkolnym 2023/2024 uczyło się w nich 973 tys. osób. Co ciekawe, to wzrost o 7% względem poprzedniego roku, a także niemal 13% więcej niż dwa lata wcześniej.

Dostęp do wysokiej jakości edukacji, która zapewnia także godny zawód, to również jeden z postulatów unijnej Strategii na rzecz młodzieży wiejskiej.

RR: Alarmuje się, że młodzież ucieka do miasta i tylko tam widzi przyszłość.

Czy to prawda?

EK: Osób młodych jest coraz mniej na wsi, tak samo jak w mieście. Procesy demograficzne są nieubłagane. W Janowie ci, co poszli do liceum w mieście, raczej nie wracają na wieś. Ci natomiast, którzy podjęli naukę w „rolniku” w Janowie – zostają na miejscu. Znajdują tu pracę, ale większość z nich nie pracuje w zawodach wyuczonych. Ten trend pokazują pilotaże losów absolwentów naszej szkoły, które wykonują doradcy zawodowi na zlecenie MEN.

Źródło: fragment wywiadu „Czy szkoły rolnicze są nam potrzebne”, bit.ly/3WqSBgr

Jakość szkół rolniczych wydaje się więc wyjątkowo ważna w kontekście związywania przyszłości młodych osób z obszarami wiejskimi. Jeśli szkoły rolnicze będą kształciły młodych w zawodach wynikających z (obecnych i przyszłych) potrzeb lokalnego rynku, zaś rynek ten będzie zapewniał odpowiednie miejsca pracy w wyuczonych zawodach, szanse na to, że młodzi pozostaną w rodzinnych stronach, zamiast szukać możliwości zawodowych w mieście, powinny systematycznie się zwiększać.

W trzeciej klasie mamy ucznia, któremu szkołę polecił okoliczny właściciel gospodarstwa rolnego, gwarantując mu w przyszłości pracę weterynarza zajmującego się dużymi zwierzętami gospodarskimi.

W ostatnich kilku latach największą popularnością wśród absolwentów szkoły podstawowej cieszy się zawód technik weterynarii. I właśnie do tej klasy przyjmujemy uczniów, którzy na koniec szkoły podstawowej uzyskali bardzo wysokie wyniki w nauce. Kierunek ten cieszy się tak dużym zainteresowaniem młodych ludzi, ponieważ szkoła stworzyła bardzo dobre warunki do nauki zawodu (bogata i nowoczesna baza dydaktyczna wyposażona w środki dydaktyczne niezbędne do nauki zawodu oraz wykwalifikowana kadra pedagogiczna).

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

praca

Młodzież wiejska częściej niż rówieśnicy z miast uważa pieniądze i pracę za kluczowe elementy udanego życia. Wartości te mają większe znaczenie w kontekście ograniczonych możliwości zawodowych na obszarach wiejskich. W społecznościach wiejskich rynek pracy jest zazwyczaj dość płytki – obejmuje głównie administrację, drobnych przedsiębiorców, rolników oraz nauczycieli. Liczba dostępnych miejsc pracy jest ograniczona, a jeśli ktoś nie prowadzi własnej, dobrze prosperującej firmy czy gospodarstwa, rodzi się pytanie, czym właściwie ma się zajmować. W takiej sytuacji migracja do miast w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia jest naturalnym rozwiązaniem. Jednak zmiany na rynku mieszkaniowym, takie jak spadek dostępności mieszkań, sprawiają, że coraz mniej osób może pozwolić sobie, by wysłać swoje dzieci do większych miast i zapewnić im start, który umożliwi osiedlenie się w nowym miejscu. W związku z tym rośnie popularność obszarów podmiejskich, które stanowią alternatywę dla dużych miast.

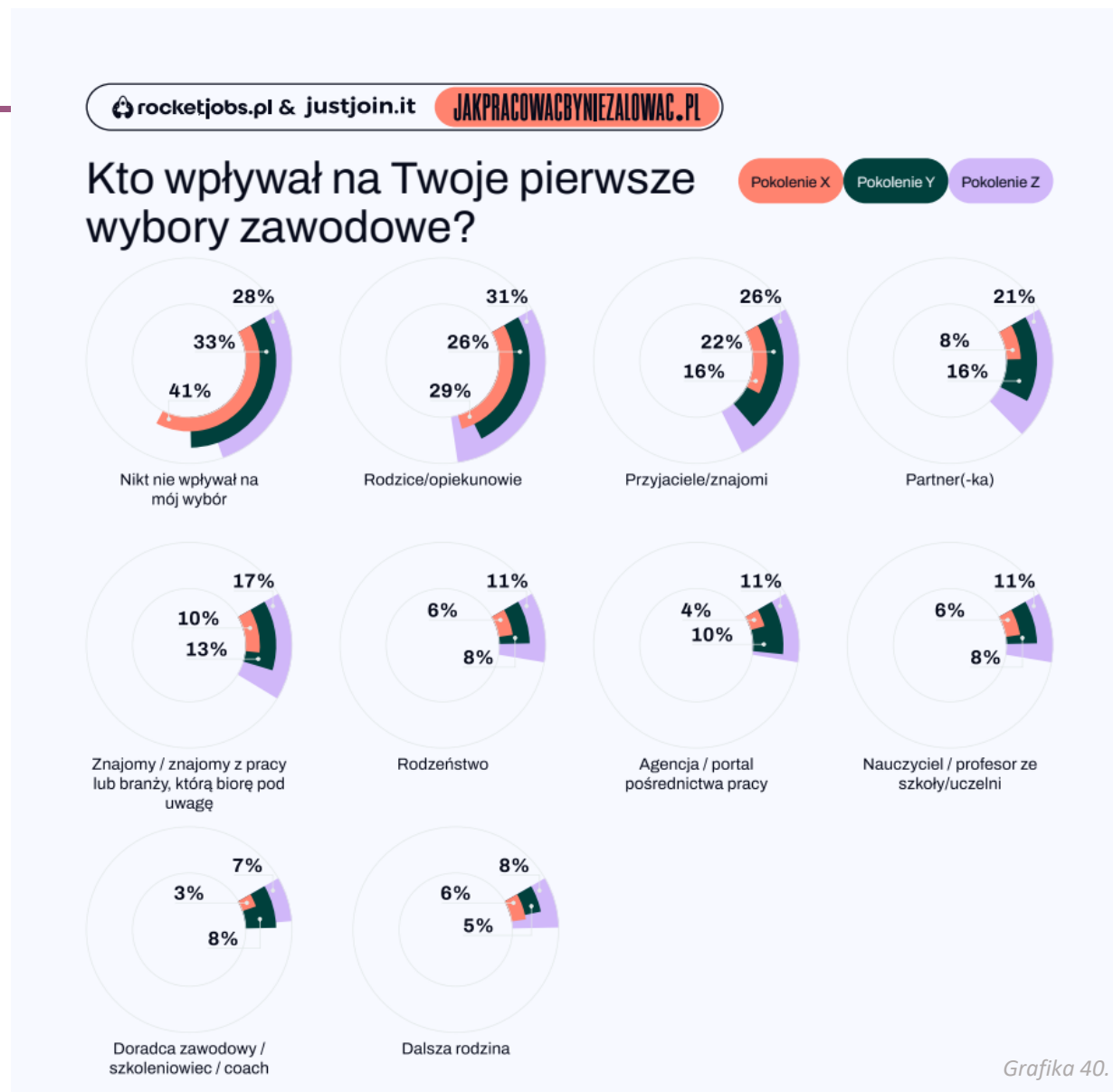
dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Praca

Na przestrzeni kolejnych pokoleń, wchodzenie w pierwsze doświadczenia zawodowe ulegało swoistym przemianom. Dane z raportu *Jak pracować, by nie żałować* (2024r.) pokazują, że to właśnie **pokolenie Z jest tym, które dokonując wyborów zawodowych, w dużej mierze korzysta z opinii osób z kręgu zaufania**. Tylko 28% procent młodych deklaruje, że nikt nie miał wpływu na ich pierwsze wybory zawodowe. Tymczasem pokolenie ich rodziców (generacja X) wydaje się pod tym kątem znacznie bardziej samodzielne – aż 41% przyznaje, że sami decydowali o ścieżce swojej kariery. Tymczasem dla Zetek najbardziej liczy się opinia rodziców (31%), przyjaciół (26%) oraz partnera/partnerki (21%).

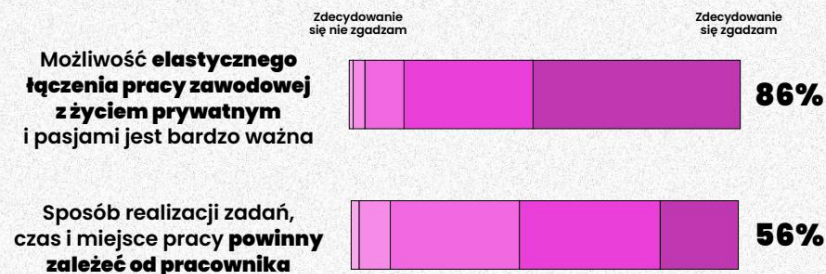
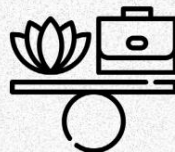

Work-life fit

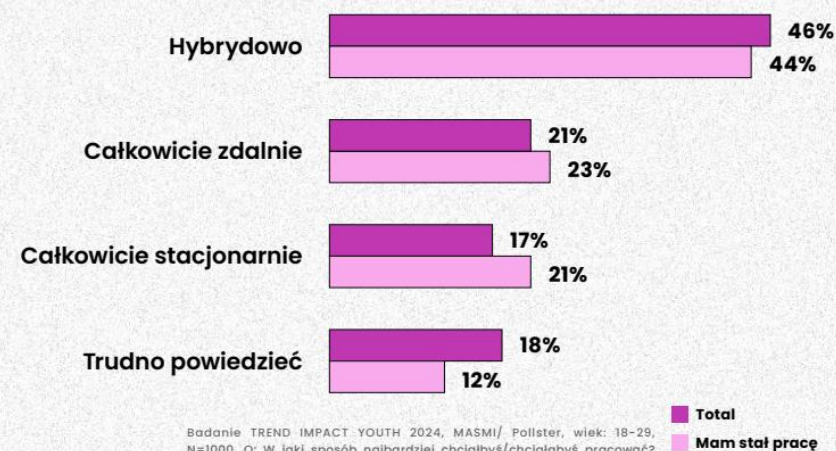
Chcę pracować na własnych zasadach

Młodzi chcą decydować o tym, gdzie, kiedy i jak pracują. To, że specjalizują się zawodowo w różnych dziedzinach, jest ważne, ale równie ważne jest spotkanie z bliskimi czy wyjście na ulubiony sport. Dlatego przewagę w ich oczach zyskują te firmy, które gwarantują swoim pracownikom i pracowniczkom elastyczność.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Wybór miejsca i czasu pracy nie oznacza, że młodzi masowo zaszywają się pod kocami w swoich domach. Większość stawia na model hybrydowy, czyli na pracę częściowo z biura, a częściowo z domu. Jako ludzie jesteśmy przecież zwierzętami stadnymi i fizyczny kontakt z innymi jest nam ciągle bardzo potrzebny, niezależnie od wieku.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jaki sposób najbardziej chciałbyś/chciałabyś pracować?

Grafika 41.

Młodzi myślą o pracy w bardzo elastyczny sposób. Praca jest ważna, bo pozwala zarobić pieniądze na utrzymanie oraz przyjemności. Ale równie ważny jest czas na odpoczynek czy przyjemności. W kontekście obszarów wiejskich, należy pamiętać, że nie każdy młody znajdzie zatrudnienie w rolnictwie. Co więcej, wielu z nich nawet nie będzie chciało wiązać z nim swojej zawodowej przyszłości. To oznacza, że część osób będzie musiała szukać pracy np. w mieście, o ile lokalnie nie uda im się znaleźć satysfakcjonującego zajęcia.

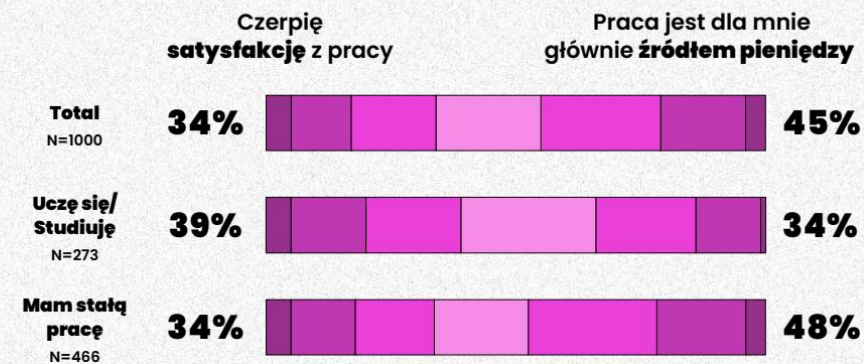
„Pracowy” pragmatyzm

Wiemy już, że młodzi wyróżniają się pragmatyzmem w kontekście budowania relacji z innymi ludźmi. Nie inaczej jest w odniesieniu do pracy. Praca nie jest celem samym w sobie, główną wartością w życiu. Jest przede wszystkim środkiem do osiągnięcia innych celów, a to oznacza, że kiedy trzeba można pracować dużo (by zarobić więcej), a w innym czasie zrezygnować z pracy niemal całkowicie.

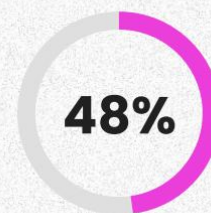
Obiegowe opinie o młodych z obszarów wiejskich wskazują, że jest to ostatnia grupa młodych ludzi, którzy jakkolwiek reprezentują tradycyjne podejście do pracy – sumienność, obowiązkowość oraz traktowanie jej jako priorytetu. Brakuje jednak danych, które pokazywałyby stosunek młodzieży wiejskiej do tego zagadnienia.

Pragmatyczne podejście do pracy

Dla młodych praca nie jest samodzielną wartością, a źródłem zasobów. Istotną kwestią jest aspekt finansowy, ponieważ zapewnienie podstawowych potrzeb materialnych, takich jak jedzenie, mieszkanie czy ubranie, jest niezbędne. Jednocześnie równie ważnym czynnikiem dla nich jest satysfakcja z wykonywanych obowiązków.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000, Q: Proszę określić posługując się skalą od 1 do 7 które stwierdzenie z każdej pary bardziej do Ciebie pasuje

Nie pracowałbym gdybym miał wystarczająco dużo pieniędzy

Pragmatyczne podejście do pracy przekłada się na określone podejście do życia. Prawie połowa pytaných osób przyznaje, że gdyby miała taką możliwość i wystarczająco dużo pieniędzy – nie pracowałaby.

GenZ 2.0, grudzień 2023, Kantar, pokolenie Z N=451

Grafika 42.

Młodzi szybko szukają samodzielności w kontekście pracy i tego, żeby budować swoje biznesy. Coraz więcej osób rezygnuje ze studiów, żeby już zakładać swoje większe lub mniejsze firmy. Są kreatywni i innowacyjni, i te różne biznesy zaczynają właśnie na wsi. Także to, że wiele osób na wsi dostaje kawałek ziemi czy gospodarstwa po rodzicach czy dziadkach, daje już jakąś szansę budowania czegoś swojego. Również internet daje tu duże możliwości – bo właściwie nie ma znaczenia, gdzie założysz sklep internetowy. A warunki lokalowe na wsi są jednak lepsze – odpowiednio wyremontowane pomieszczenia gospodarcze idealnie się do tego nadają. Dlatego tak ważne jest zapewnienie dobrych łącz, żeby ten internet był dostępny. To też się przekłada na nowe podejście do rodzinnych biznesów. Przykład osoby, której rodzina ma sady od pokoleń. Wiadomo, że są one bardzo narażone ze względu na nieprzewidywalność pogody. Dywersyfikując źródła przychodu tworzy zagrodę edukacyjną, a przyszłościowo myśli również o agroturystyce, w tym o budowie altany konferencyjnej.

Szymon Migoń

Związek Młodzieży Wiejskiej

Lying flat

Idealny scenariusz w świecie młodych, to popracować, dorobić się, a potem odpoczywać, bazując na dochodzie pasywnym. Wiemy już bowiem, że dla młodych praca nie jest sensem życia.

Czy młodzież z obszarów wiejskich jest pod tym względem inna? Malejące zainteresowanie pracą w rolnictwie może być przykładem na to, że praca, która jest ciężka i wymaga poświęceń, faktycznie daleka jest od jest współczesnego ideału. To, co działa w tym przypadku motywująco, to pasja, ale także możliwość odpowiedniego zarobku w przypadku dużych i rentownych gospodarstw.

TREND #7 LYING FLAT

Rezygnacja z rywalizacji o karierę i sukces zawodowy. To życie bez spalania się w pracy, a nacisk stawiamy na cieszenie się życiem bez presji.

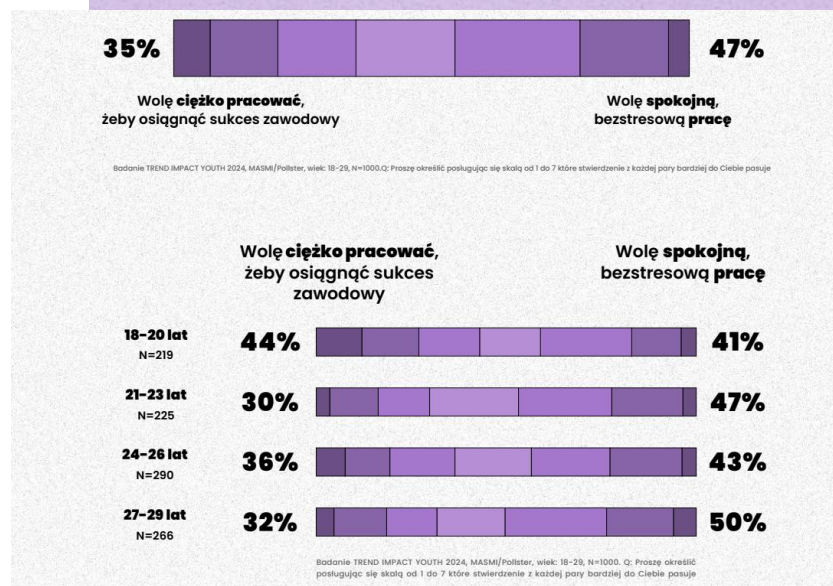
LYING FLAT to pojęcie wywodzące się z chińskiej kultury, oznaczające rezygnację z intensywnej pracy i wysokich ambicji na rzecz odpoczynku i minimalizowania stresu związanego z życiem zawodowym. Młode osoby często decydują się na ograniczenie swoich aspiracji zawodowych i wyborów życiowych, by skupić się na swoich pasjach i życiu prywatnym.

Trend LYING FLAT manifestuje się poprzez:

Odrzucenie tradycyjnych ścieżek kariery (od Juniora do Seniora). Zamiast gonić za awansami i wyższymi stanowiskami, młodzi wybierają stabilne role, które oferują poczucie bezpieczeństwa i redukują stres.

Zwiększona autonomia. Cenią sobie wolność i brak presji. Najlepiej pasują do nich elastyczne godziny i możliwość samodzielnego planowania pracy. Kluczowe jest partnerskie podejście i jasno określony zakres obowiązków.

Dbanie w pierwszej kolejności o zdrowie psychiczne, a w dalszej kolejności o pracę. Młodzi ludzie dążą do uniknięcia wypalenia zawodowego i nadmiernego przepracowania, kładąc nacisk na efektywne zarządzanie czasem pracy i odpoczynkiem.

Grafika 43.

Postrzeganie rolnictwa jako zawodu

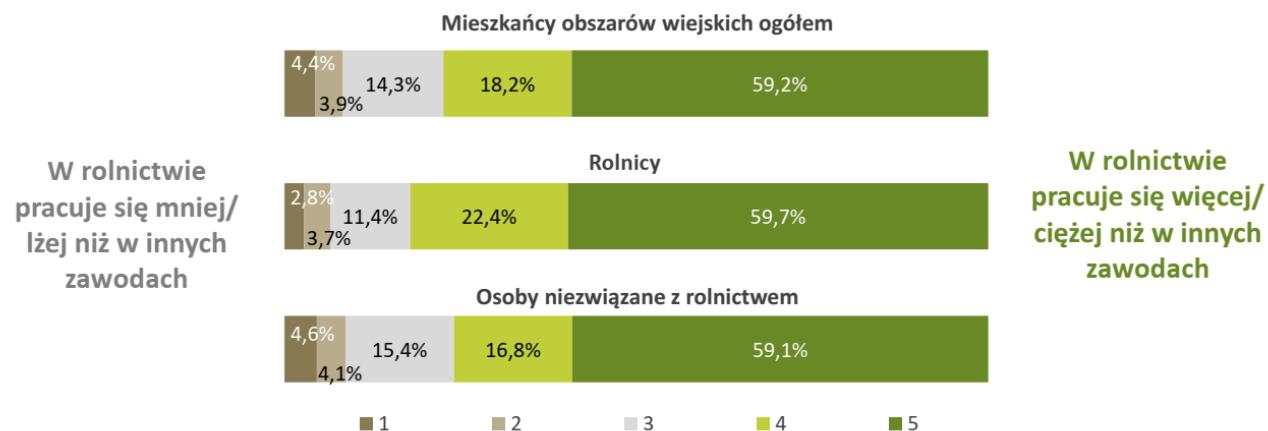
Praca na roli nie była i nie jest łatwa, choć technologia generuje w tym zakresie zmiany.

Dane z raportu *Polska wieś i rolnictwo* (2023r.) , choć nie wyszczególniają opinii młodych, jasno pokazują, że **osoby zamieszkujące obszary wiejskie – bez względu na to, czy są zawodowo związane z rolnictwem – dzielą opinię, iż jest to zajęcie, które wymaga intensywniejszej pracy niż inne profesje.**

Młodzi niepochoǳący z rodzin rolniczych, bardzo rzadko wybierają ten właśnie zawód – nie tylko ze względu na brak dostępu do ziemi, ale być może właśnie na wizję ciężkiej pracy, której opłacalność wcale nie jest gwarantowana.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

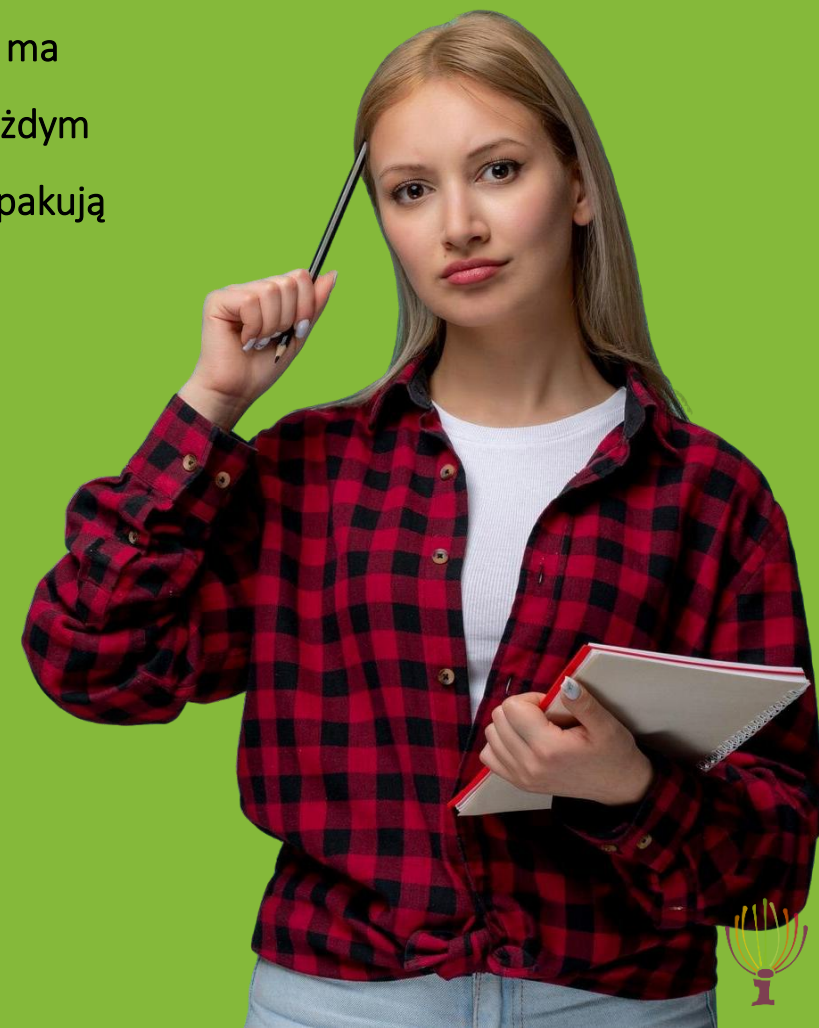
Grafika 44.

Siedzę teraz w mojej wsi, w województwie świętokrzyskim i robię europejskie projekty. Ale mam z tyłu głowy, że są znajomi, którzy nie poszli na żadne studia, a robili budowlankę i teraz zarabiają pięć razy tyle miesięcznie, co ja, to czasem się nie dziwię, że tak wybrali. Myślę, że w pokoleniu Zet duży wpływ na wszystko ma potężna promocja konsumpcyjnego stylu życia, zwłaszcza w internecie. Na każdym kroku widzimy pieniądze, samochody i ubrania innych ludzi. Więc młodzi nie pakują czasu w inne rzeczy tak, jak robili to Millenialsi, tylko od razu chcą zarabiać pieniądze. A żeby tak się stało, to trzeba iść do pracy, a nie na studia. Samo zarabianie pieniędzy jest postrzegane jako inwestowanie w siebie. Pojadę do Niemiec i będę tam pracować, wrócę za 4 lata, kupię porządny sprzęt i otworzę firmę budowlaną. A nie, że zrobię 8 szkoleń, 2 fakultety i mnie może ktoś zatrudni. Od lat też słyszymy, że pracodawcy wcale już nie premiąją tak papierów z uczelni, ale właśnie doświadczenie.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

rolnictwo

Wśród naszych uczniów inną grupę stanowią Ci, którzy kształcą się w zawodzie technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej. Są to młodzi ludzie, którzy świadomie wybrali kierunek kształcenia, konstruują swoje instalacje, maszyny wiatrowe, robią wyliczenia, zastanawiają się czy produkcja energii odnawialnej jest opłacalna. Większość z nich przy wyborze przyszłego zawodu nie kierowała się ochroną środowiska tylko możliwością zdobycia zawodu, który zapewni im pracę oraz pieniądze.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

Kluczowe pytanie dotyczy tego, jaką wizję wsi i rolnictwa chcemy mieć w Polsce. Jest to istotne również w kontekście perspektyw, które otworzą się przed młodzieżą i dziećmi mieszkającymi na wsi. W ostatnich dekadach na wsi zaszły procesy niekorzystne, a my często działamy w trybie reaktywnym – reagujemy dopiero, gdy coś się wydarzy, zamiast rozwiązywać problemy u źródła. Na przykład zamiast zapobiegać trudnościom, wypłacamy odszkodowania po zaistniałych sytuacjach. Choć to ważne, nie rozwiązuje to jednak problemu w dłuższej perspektywie.

W tym roku badaliśmy debatę publiczną wokół protestów rolników i okazało się, że brakuje w niej konstruktywnych propozycji. To, że temat został poruszony w debacie publicznej, nie oznacza, że mamy wspólną wizję tego, jak wieś powinna wyglądać, zwłaszcza w kontekście globalnych zmian. Świat jest niestabilny, a zakłócenia w łańcuchach dostaw żywności będą się nasilać. Dlatego rola produkcji żywności, samowystarczalności w tym zakresie i postawienie na lokalną produkcję stają się coraz ważniejsze. To dobry moment, by stworzyć wizję przyszłości, w której planujemy lokalne strefy żywnościowe. I to może być spora szansa dla rolnictwa, zwłaszcza tego drobnego, dla rodzinnych gospodarstw, które mogłyby opierać swoją przewagę konkurencyjną na jakości żywności.

Taki model może przyczynić się do poprawy sytuacji mieszkańców terenów wiejskich i stworzyć realne możliwości, zwłaszcza dla dzieci, które chciałyby pozostać na wsi. Potrzebujemy sojuszu miasto-wieś – współpracy producentów żywności z konsumentami miejskimi. To może być kluczowa szansa na tworzenie lepszych warunków życia, także dla przyszłych pokoleń.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Wieś i rolnictwo w zmianie

Ogromnie ważne jest, by pamiętać, że polskie rolnictwo, choćby na skutek członkostwa Polski w Unii Europejskiej, doświadcza dużych zmian. **Ale ważnym motorem napędowym ku technologiom i nowoczesnemu podejściu do produkcji żywności są także młode pokolenia rolników.** Nieraz to właśnie im rodzinne gospodarstwa zawdzięczają wdrażanie rozwiązań, które nie tylko zmniejszają ilość pracy, ale gwarantują także jej lepszą wydajność. Młodzi wydają się bardziej otwarci na to, co niesie współczesność i o ile w ich rodzinach panować będzie równie otwarta i wspierająca atmosfera, o tyle jest szansa, że takie gospodarstwa będą podlegać dalszym przeobrażeniom.

EK: Dzisiejsza wieś nie przypomina tej dawnej. Nie ma już małych rolników, przeciętne gospodarstwo ma wielkość 20 ha. Obecnie na wsi żyje się o wiele łatwiej. Praca na roli jest zautomatyzowana i zmechanizowana, współczesne rolnictwo nie potrzebuje tak dużo ludzkiego wysiłku jak kiedyś. Liczba rolników zmniejszyła się, ale gospodarstwa się rozszerzają i bardziej przypominają przedsiębiorstwa. Takich dużych gospodarstw nie zakładają osoby napływowe, lecz tutejsi, bo gospodarstwa rolnicze nadal są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Panuje też taki trend, że mniejsi rolnicy wydzielają swoje hektary sąsiadom, stąd taka duża kumulacja ziemi. Nasza szkoła odpowiada na te potrzeby i kształci głównie rolników obsługujących wielkopowierzchniowe gospodarstwa rolnicze.

RR: Kim dzisiaj jest rolnik?

EK: Dzisiaj rolnik musi być osobą posiadającą szeroką wiedzę z zakresu ekonomii, planowania zasiewów i hodowli, logistyki i komputeryzacji. Choć gdzieś jeszcze panuje myślenie: *Głupi jesteś, to zostaniesz na wsi i pójdiesz do „rolnika”*, to obecnie ono już śmieszy. Praca w gospodarstwie wymaga bystrości i pomysłowości. Dzisiaj rolnicy siedzą dosłownie z kalkulatorem w dłoni i obliczają, ile i gdzie muszą zasiać odpowiedniej odmiany np. kukurydzy, aby mieć dobre zbiory. Takiego planowania właśnie uczymy młodzież w szkole rolniczej.

Zielony Ład

2. Wprowadzenie Europejskiego Zielonego Ładu zniszczy polskie rolnictwo

Polscy rolnicy widzą to inaczej!

Już w 2020 roku większość rolników badanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi deklarowała, że byłaby w stanie w ciągu 2 lat wprowadzić i utrzymać podstawowe założenia związane z wdrażaniem Europejskiego Zielonego Ładu:

- 57% badanych deklarowało możliwość zmniejszenia stosowania pestycydów o 50%,
- 65,8% rolników deklarowało możliwość ograniczenia stosowania nawozów o 20% (a w grupie gospodarstw powyżej 30 ha to aż 75,7%!),
- 68,5% deklarowało możliwość ograniczenia stosowania antybiotyków u zwierząt o 50%.

Nie jest więc prawdą, że polscy rolnicy nie widzą możliwości zmiany swojego gospodarowania na bardziej przyjazne dla środowiska i klimatu zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.

Grafika 45.

Jak Europejski Zielony Ład sam się pogrążył

Zuzanna Szybińska
Ekspertka ds. PR,
współpraca z agencją Profena

Europejski Zielony Ład to przykład, jak nieodpowiednia komunikacja – a wręcz jej brak – przy jednoczesnym wyznaczeniu często nierealistycznych celów może doprowadzić do klęski całego projektu.

Kiedy nie mamy własnych doświadczeń, a jedynie pewne wyobrażenia, dużo zależy od narracji, jakie do nas docierają i które uznajemy za przekonujące. Pragmatyka polityczna pokazuje, że każdy nowy projekt, co do którego nie wiemy, jak wpłynie na nasze codzienne życie, jest dużo bardziej polaryzujący niż ten faktycznie już działający. Kto dziś pamięta, jak 14 lat temu protestowano przeciwko zakazowi palenia papierosów w knajpach, zapowiadając bankructwo tysięcy lokalów? Dziś ten zakaz to dla nas normalność, nie chciałbyśmy powrotu do zadymionych restauracji.

Europejski Zielony Ład to przykład, jak nieodpowiednia komunikacja – a wręcz jej brak – przy jednoczesnym wyznaczeniu często nierealistycznych celów może doprowadzić do klęski całego projektu.

Gdy na początku 2024 roku przez Europę i Polskę przetoczyły się protesty rolników, zrobiłam prosty eksperyment. Wygooglałam (incognito), jakie informacje o zielonym ładzie może znaleźć przeciętny odbiorca polskiego internetu na oficjalnych stronach Komisji Europejskiej czy polskiego rządu. Wniosek? Czytelnych informacji nigdzie nie było. Pomocą służyły właściwie tylko media, i to głównie te z artykułami za paywallem.

Europejscy technokraci skupili się niemal wyłącznie na technicznych aspektach, zapominając, że wiele osób nie rozumie złożonych regulacji. Fit for 55, Od pola do stołu, NextGenerationEU, REPowerEU, sprawiedliwa transformacja – to tylko kilka haseł, które pojawiają się regularnie w kontekście EZŁ, a które nic nie mówią.

Debatę publiczną zdominowały narracje sugerujące, że Zielony Ład będzie uderzał w „zwykłych ludzi” i prowadził do drastycznego wzrostu kosztów życia. Politycy nie wyjaśnili, w jaki sposób planowane zmiany przyniosą długofalowe korzyści dla społeczeństwa, a przede wszystkim, jak będą wspierać grupy najbardziej narażone na te zmiany. I czy w ogóle mają dobrze zmapowane te grupy.

Rolnicy twierdzili, że zamiast dialogu otrzymali nakazy, co spotkało się z ich ostrym sprzeciwem. Nadmierne skupienie Komisji na technicznych aspektach, jak zakaz sprzedaży nowych samochodów spalających, zakaz używania pestycydów czy zastrzeżone standardy importu (np. kakao) doprowadziły do poczucia, że Zielony Ład jest narzędziem elit, oderwanym od realnych problemów społecznych, takich jak rosnące koszty życia.

W oficjalnych komunikatach dotyczących EZŁ często pojawiają się alarmistyczne tony, które podkreślają pilną potrzebę działania wobec zmiany klimatu. O ile podkreślenie powagi sytuacji jest uzasadnione, to w przekazie dominował strach przed skutkami bezczynności. Zabrakło wyważonej komunikacji,

Grafika 46.

Zdaniem ekspertów, młodzi rolnicy są bardziej otwarci na rozwiązania Zielonego Ładu niż poprzednie pokolenia. Często jednak nie akceptują sposobu, w jaki wprowadza się nowe przepisy. Warto tu podkreślić, że Zielony Ład komunikowany był w sposób niewystarczający oraz niedający pełniejszej wizji tego, jak wyglądać będzie codzienność rolników po jego wprowadzeniu. W raporcie *Zielanie atakują!* 4, czytamy:

„Debatę publiczną zdominowały narracje sugerujące, że Zielony Ład będzie uderzał w „zwykłych ludzi” i prowadził do drastycznego wzrostu kosztów życia. Politycy nie wyjaśnili, w jaki sposób planowane zmiany przyniosą długofalowe korzyści dla społeczeństwa, a przede wszystkim, jak będą wspierać grupy najbardziej narażone na te zmiany (...) Rolnicy twierdzili, że zamiast dialogu otrzymali nakazy, co spotkało się z ich ostrym sprzeciwem. Nadmierne skupienie Komisji na technicznych aspektach (...) doprowadziły do poczucia, że Zielony Ład jest narzędziem elit, oderwanym od realnych problemów społecznych, takich jak rosnące koszty życia.”

Zamożność rolników

3. Rolnicy są bogaci

Rolnictwo jest bardzo zróżnicowane i jednocześnie diagnozowane są znaczące różnice w dochodach większych i mniejszych gospodarstw.

W 2020 roku w Polsce przeciętny dochód na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących miasta był o 28% wyższy niż na wsi. Ogółem około 30% rolników deklaruje, że nie jest w stanie utrzymać siebie i swojej rodziny wyłącznie z gospodarstwa rolnego.

Pracę pozarolniczą podejmuje blisko jedna czwarta kierujących gospodarstwami rolnymi (23,9%). W najtrudniejszej sytuacji są małe gospodarstwa do 5 ha (tylko niecałe 26% rolników mających takie gospodarstwa ma możliwość utrzymania się z nich). W wypadku gospodarstw powyżej 30 ha odsetek ten wynosi ponad 94%.

Grafika 47.

Wielu młodych rolników przejmuje rodzinne gospodarstwa bardziej w wyniku tradycji niż wizji wielkiego bogactwa. Owszem, chcą wprowadzać nowe rozwiązania, aby ich praca była bardziej wydajna, jednak struktura gospodarstw w Polsce jest bardzo zróżnicowana. Nie każde województwo jest miejscem z wysokim odsetkiem gospodarstw wielkopowierzchniowych. Tam, gdzie są one małe i niewydajne, młodzi częściej rezygnują z kontynuowania tradycji rolniczej – nieraz zachęceni przez samych rodziców, aby poszukali mniej wymagającego i lepiej płatnego zajęcia.

„10 mitów o rolnictwie” to publikacja Instytutu Spraw Publicznych, która rozprawia się z obiegowymi opiniami dotyczącymi tej gałęzi gospodarki:

1. Ochrona środowiska negatywnie wpłynie na bezpieczeństwo żywnościowe Polski i Europy.
2. Wprowadzenie Europejskiego Zielonego Ładu zniszczy polskie rolnictwo.
3. Rolnicy są bogaci.
4. Rolnicy nie potrzebują Europejskiego Zielonego Ładu.
5. Pestycydy nie są zagrożeniem.
6. Rolnictwo w obecnym kształcie chroni środowisko.
7. Ugorowanie nie jest potrzebne i nie zaszkodzi rolnikom.
8. Nie ma potrzeby ograniczać zużycia nawozów w rolnictwie.
9. Nie potrzebujemy małych i średnich rolników.
10. Rolnicy radzą sobie z lokalnymi zmianami środowiskowymi, nie potrzeba zmian systemowych.

Warto pamiętać, że młodzi z obszarów wiejskich, którzy decydują się związać swoje życie z rolnictwem, w pewien sposób są uwikłani w ową „mitologiczną” narrację.

Rolnictwo a środowisko

6. Rolnictwo w obecnym kształcie chroni środowisko

Rolnictwo, w szczególności rolnictwo przemysłowe, wywiera duży, negatywny wpływ na środowisko.

- Rolnictwo jest największym na świecie konsumentem wody, odpowiadając za ok. 70% jej zużycia.
- Stosowanie nawozów prowadzi do zanieczyszczenia wód lądowych i morskich takimi substancjami, jak azot i fosfor (skutkiem są m.in. zakwity sinic i glonów). Rolnictwo odpowiada za 78% zanieczyszczenia wód morskich i lądowych na świecie.
- Pestycydy zabijają organizmy żywe i zagrażają zdrowiu ludzi.
- Rosnące zużycie antybiotyków w hodowli zwierząt prowadzi do zagrożenia antybiotykoodpornością - szacuje się, że z powodu antybiotykoodporności co roku umiera w Unii Europejskiej 33 000 osób!

Grafika 48.

10. Rolnicy radzą sobie z lokalnymi zmianami środowiskowymi, nie potrzeba zmian systemowych

Rolnictwo jest jednym z sektorów, które już najmocniej doświadcza kryzysu środowiskowego i klimatycznego. Zmiana częstości opadów, zagrożenie suszą, wzrost średniej temperatury powietrza, nasilenie występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. grad, fale upałów, obfite opady, trąby powietrzne) przyczyniających się do erozji gleby, występowanie nowych chorób i szkodników - to tylko niektóre zjawiska, które negatywnie wpływają na wielkość i jakość plonów, a docelowo także na jakość i ceny żywności.

Konsekwencją wzrostu temperatury jest m.in. konieczność zmian struktury upraw i terminów zabiegów agrotechnicznych. Z badań wynika, że to już się dzieje - w ciągu ostatnich 5 lat 70% rolników zmieniło strukturę zasiewów ze względu na wysokie temperatury i suszę.

Grafika 49.

Młodzi rolnicy stawiają przede wszystkim na wydajność produkcji. Nieraz wiedza, którą wynoszą ze szkół rolniczych w kontekście choćby środowiska, dezawuowana jest po powrocie do domu. Tu często obowiązują od lat te same schematy i opinie, wśród których powtarzane są m.in. te o dobroczynnym wpływie rolnictwa na środowisko. **Niezbędna jest więc edukacja nie tylko młodych rolników, ale także starszych pokoleń, aby następujące generacje miały szansę szybciej i skuteczniej wdrażać nowe, przyjazne środowisku praktyki, w swoją rolniczą działalność.**

Procesy, które zachodzą w polskim rolnictwie, mają również wpływ na zmiany zachodzące na wsi i sytuację jej mieszkańców. Można powiedzieć, że wciąż niewiele wiemy o tym, co dokładnie dzieje się na wsi, zwłaszcza jeśli chodzi o zmiany w sytuacji, potrzebach i wartościach młodzieży wiejskiej. Istnieje jednak proces, który trwa od lat i dotyczy całego społeczeństwa – bez względu na miejsce zamieszkania, nasze społeczeństwo staje się coraz bardziej jednorodne. Zarówno pod względem wartości, jak i postaw. Ale cały czas utrzymują się spore różnice w możliwościach, jakie mamy. I to wynika zarówno z tego, gdzie żyjemy, ale duże znaczenie ma też kapitał społeczny danej rodziny. Ani wieś, ani nasze społeczeństwo nie są jednorodne. Na wsi mamy młodzież będącą dziećmi lokalnych „elit”, mamy dzieci rolników, no i wreszcie jest grupa osób o mniejszych możliwościach, które wyraźnie przekładają się na to, co taka młodzież może zrobić ze swoim życiem. Także choć aspiracje i postawy mamy podobne w całym społeczeństwie, to jednak wiele zależy od tego kontekstu.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

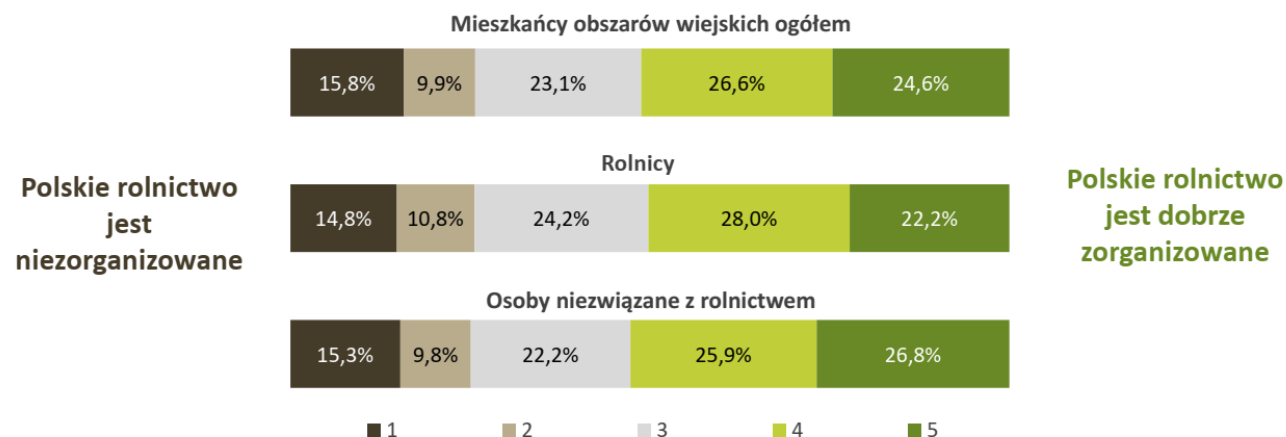
Postrzeganie rolnictwa

Rolnictwo w Polsce nieraz pojawia się w komunikatach medialnych w kontekście dezorganizacji i chaosu. Nie dziwi więc, że także wśród osób zamieszkujących obszary wiejskie (w ogóle, nie tylko młodych) pojawiają się podobne skojarzenia. Niemal ¼ uważa, że polskie rolnictwo jest niezorganizowane. Jednocześnie, ponad połowa widzi je jako obszar uporządkowany, przy czym wskazania w zasadzie nie różnią się dla osób niezwiązanych z rolnictwem, jak i samych rolników.

Młodzi, dorastając w czasach chaosu i ciągłych zmian, często preferują zajęcia, które będą stanowiły odskocznnię od tego, co niepewne. O ile gotowi są na różne ryzyka, to w sferze zawodowej przychylniej patrzą na takie opcje, które zapewniają spokój oraz rodzaj bezpieczeństwa.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 50.

Nie pamiętam nikogo z moich rówieśników, kto by powiedział, że chce być rolnikiem. Że nawet, jak było gospodarstwo w rodzinie, to nie kojarzę, żeby ktoś miał taki wyraźny plan na przyszłość, że chce pracować jako rolnik. To też jest na pewno specyfika regionu, bo tu nie ma dużych gospodarstw, żeby przynosiły wielkie dochody. Rolnictwo jest po drugiej stronie niż dochód pasywny – trzeba się dużo narobić, a nie wiadomo czy będą pieniądze. A tu mamy jednak dążenie do tego, żeby się w ogóle nie narobić, a żeby pieniądze były.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

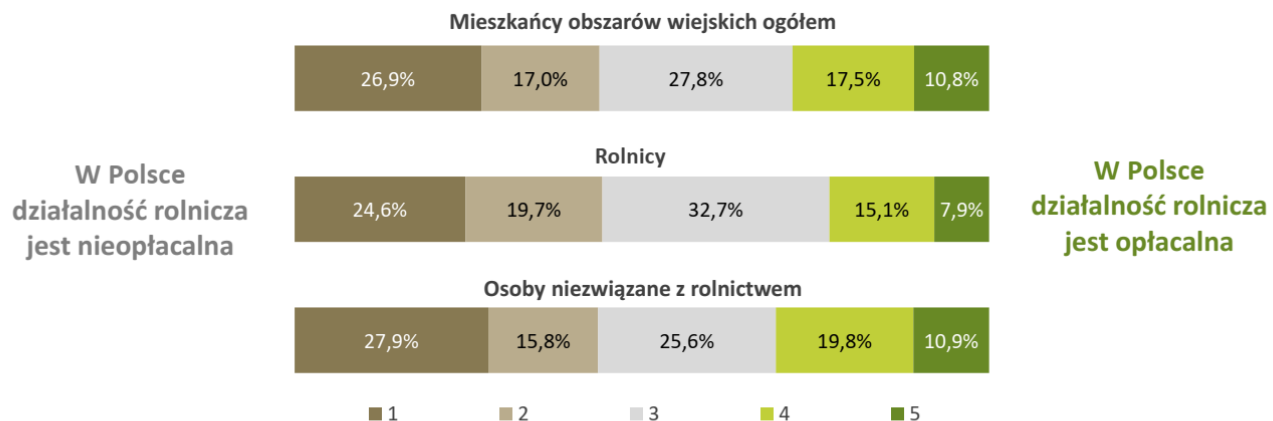
Rolnictwo a zarobki

Wiele danych pokazuje, że młodzi wchodząc w życie zawodowe przede wszystkim oczekują dobrych zarobków. **W obecnych czasach rolnictwo nie jest kojarzone z branżą, w której można osiągać wysokie, a do tego gwarantowane dochody.**

W badaniu z 2023 roku, przeprowadzonym wśród mieszkańców obszarów wiejskich (w tym młodych dorosłych), niemal połowa badanych przyznała, że ich zdaniem w Polsce działalność rolnicza jest nieopłacalna. Przeciwnego zdania było już tylko 28%, zaś w grupie rolników było to już tylko 23%. Zdarza się także, że sugerują oni własnym dzieciom, aby wybrały dla siebie inną ścieżkę zawodową.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 51.

Widzimy, że młodzież, która ma takie możliwości po prostu ze wsi wyjeżdża. Jeśli jest rodzinne gospodarstwo rolnicze, które sobie dobrze radzi, to przynajmniej dla jednego dziecka, to jest naturalna ścieżka, żeby taką pracę kontynuować. Jest więc trochę takich młodych rolników, którzy przejmują gospodarstwa. Jest też proces ich wsparcia przez Unię Europejską. Ale badania pokazują też, że zasadniczo rolnicy nie polecają swoim dzieciom pozostawać na wsi i kontynuować pracę rolniczą. Po pierwsze dlatego, że ta praca jest coraz bardziej niestabilna, także ze względów środowiskowych i klimatycznych. Po drugie, jest to ciężka praca fizyczna. Kiedy obecne pokolenie rolników myśli o przyszłości swoich dzieci, to oni nie chcą, żeby to życie tak właśnie wyglądało. To stanowi problem zarówno z perspektywy przyszłości obszarów wiejskich, jak i rolnictwa. Już teraz borykamy się z trudnościami związanymi z dziedziczeniem gospodarstw oraz starzejącą się grupą rolników. Do tego przechodzimy przez ten proces społeczny, w ramach którego coraz więcej ludzi mieszka w miastach. Tymczasem baza rolnictwa w kraju się kurczy i będzie się kurczyła, choćby ze względu na ten brak zastępowalności. Wydaje się więc, że to jest taki bardzo ważny moment, w którym warto byłoby pracować nad transmisją pokoleniową w rolnictwie. Trzeba włożyć dużo wysiłku w to, żeby młodzież widziała perspektywy prowadzenia działalności rolniczej i chciała pozostawać na wsi.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Duma

Treści udostępniane w mediach społecznościowych, to m.in. wideo pokazujące emocje, jakie towarzyszą młodemu rolnikowi przy wyborze nowego sprzętu.

Zdarza się, że zakup funkcjonuje na początku jako zwykła zachcianka (porównanie do butów, ubrań), do której trzeba przekonać pozostałych członków rodziny. Szuka się więc rozmaitych argumentów, przy czym te związane z poczuciem dumy i emocjami towarzyszącymi wybieraniu nowości, wcale nie są bez znaczenia.

Niektóre z publikowanych treści dotyczą także zagadnienia zmiany pokoleniowej i radości, jaka płynie ze wspólnych, rodzinnych doświadczeń:

www.tiktok.com/@__dziewczynazlaasa_/photo/7318047884924964129

Grafika 52.

W obszarze rolnictwa, w mediach społecznościowych możemy zauważyć minimum dwa obszary, które pokazywane są jako powody do dumy. Pierwszym z nich jest nowoczesny, duży sprzęt, który pozwala na optymalizację pracy, ale także czyni ją po prostu przyjemną. Drugi powód, to same efekty pracy rolnika – od zaoranej ziemi po bogate plony.

Takich treści, np. na platformie TikTok, nie brakuje, a ich autorami są w dużej mierze właśnie przedstawiciele najmłodszego pokolenia, dla których ta forma komunikacji i wyrażania siebie jest mocno oswojona. Co ciekawe, w komentarzach często pojawiają się słowa pochwały czy gratulacje z powodu sukcesu czy dobrego wyboru sprzętu.

„Flex” na rolnictwo

ŻNIWA

www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/7394432870099455264?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

www.tiktok.com/@__dziewczynazlaasa_/video/7395661003582721312?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

SPRZĘT

<https://www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/7403092230099029280>

https://www.tiktok.com/@oliwia_2909/video/7310971369372568865

ŻYCIE w gospodarstwie i poza nim

<https://www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/6998964718027181317>

https://www.tiktok.com/@natka_hunting/video/7182920825425677573

#dziewczynazewsi

Na TikToku pojawia się także dużo treści związanych z rolnictwem, a tworzonych m.in. przez młode kobiety. Z dumą prezentują się one w kontekście ziemi i maszyn, z których korzystają.

W swoich nagraniach poruszają wiele wątków takich, jak organizacja pracy na roli, samodzielne korzystanie z dużego sprzętu, a także przeobrażanie się z „rolniczki za dnia”, w „imprezowiczkę wieczorową porą”. Pokazują, że ich życie jest bujne, kolorowe i całkowicie pod ich kontrolą.

**obszary
wiejskie,
jako miejsce
do życia**

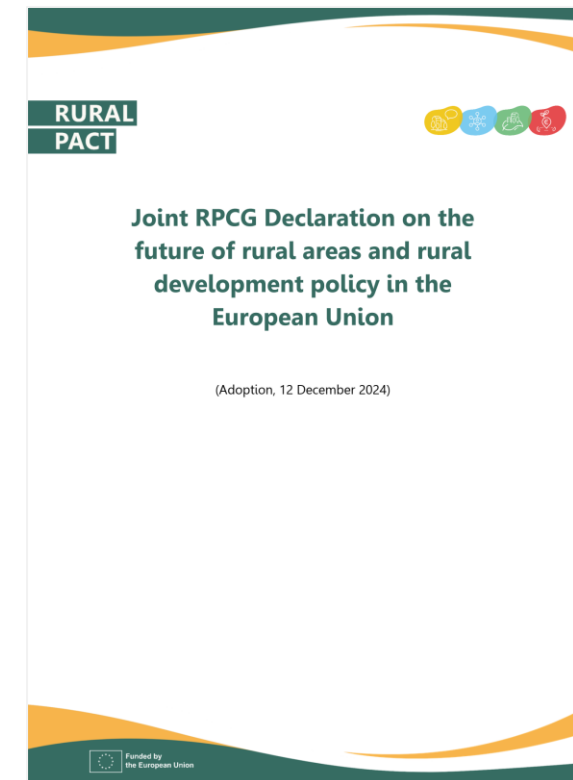
Obszary wiejskie w ramach długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE

Powołana w 2021 r. przez Komisję Europejską inicjatywa **Paktu na rzecz obszarów wiejskich** (Rural Pact) ma m.in. doprowadzić do realizacji celów zawartych w długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich. Opracowanie przygotowane przez interesariuszy Paktu wskazuje kierunki, w jakich powinny rozwijać się obszary wiejskie oraz polityka UE wobec nich.

W dokumencie czytamy m.in. o problemach z jakimi mierzą się obszary wiejskie w Europie. Wyzwania te dotyczą także osób młodych:

„Obszary wiejskie doświadczają cyklu wyludniania oraz starzenia się populacji. Spadek gospodarczy, a także ograniczony dostęp do usług (w tym przystępnych opcji mobilności, usług edukacyjnych i opieki zdrowotnej), brak mieszkań i dostępu do ziemi, jeszcze bardziej przyczynia się do migracji, w szczególności osób młodych. Ograniczona ilość siły roboczej, jak również niedobór wysokiej jakości stanowisk pracy oraz zamykanie firm (w tym lokalnych sklepów), dodatkowo osłabiają społeczności wiejskie i pogłębiają wyzwania demograficzne.”

„Społeczności wiejskie często borykają się ze znacznymi ograniczeniami zdolności (zasobów społecznych), dodatkowo pogłębionymi przez zmiany demograficzne, zwłaszcza w obliczu opuszczania obszarów wiejskich przez młodych i wykształconych ludzi. Ponadto, społeczności wiejskie w dużym stopniu polegają na pracy wolontaryjnej i organizacjach społecznych - wymagają one silniejszego wsparcia i większego uznania. Ograniczenia zdolności (zasobów społecznych) utrudniają społecznościom wiejskim pozyskiwanie funduszy i skuteczne planowanie przyszłości. Obszarom wiejskim często brak celowanego finansowania, a gdy fundusze są dostępne, pojawiają się biurokratyczne przeszkody – takie, jak nadmiernie skomplikowane procedury – które ograniczają ich efektywne wykorzystanie. Lokalny rozwój kierowany przez społeczność (CLLD), pomimo swoich mocnych stron i potwierdzonych osiągnięć, jest obecnie znacznie niedofinansowany i nie do końca wykorzystywany.”

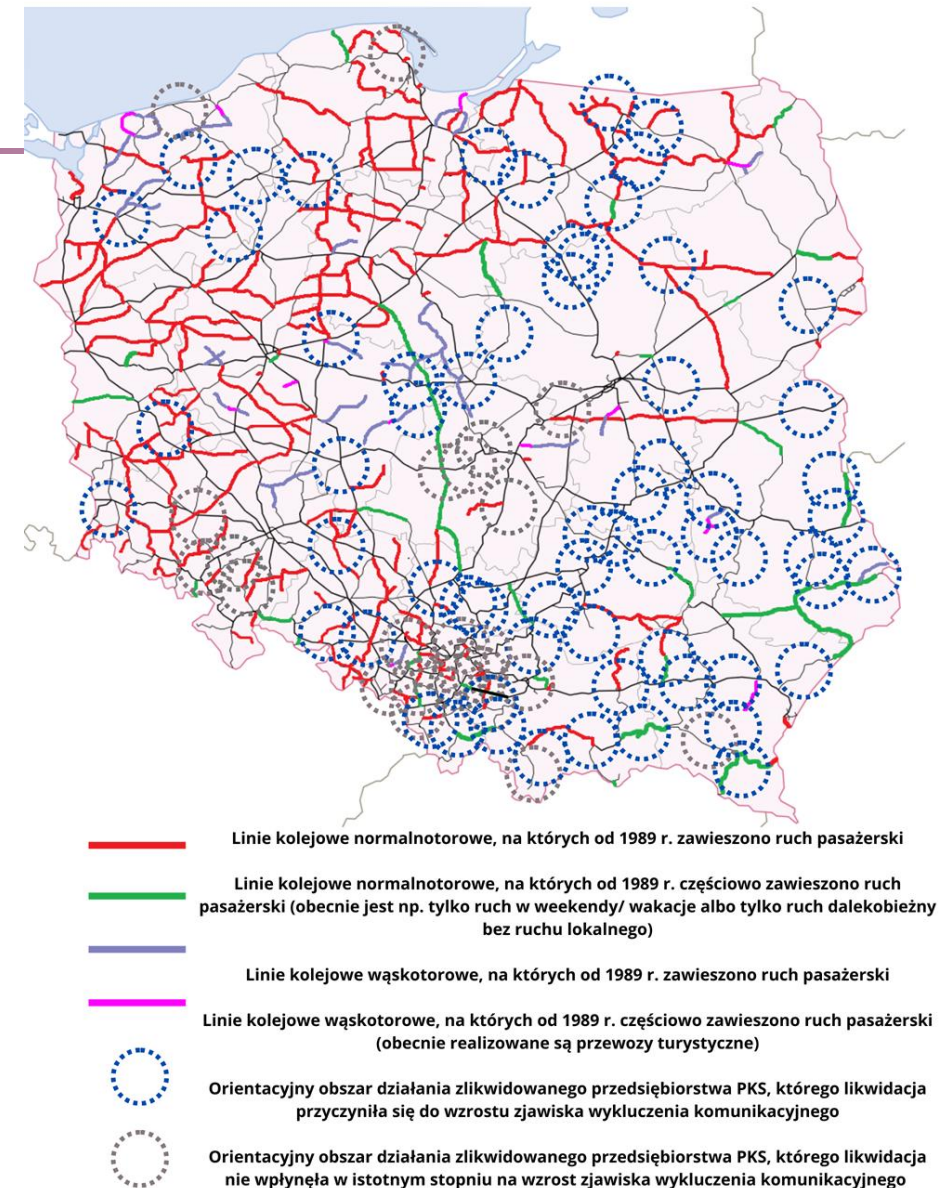
Grafika 53.

Wykluczenie transportowe

„(...) pod wieloma względami jakość życia na obszarach wiejskich poprawia się. Mimo tych pozytywnych przemian dostęp do wielu usług na wsi jest dla dzieci i młodzieży utrudniony. Najgorsza sytuacja panuje w zakresie usług transportowych, ochrony zdrowia, opieki w żłobkach, edukacji przedszkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych dla starszych dzieci. Nasilenie negatywnych zjawisk jest zazwyczaj pochodną odległości danej wsi od większych ośrodków oraz stopnia rozwoju transportu publicznego w danym regionie. Zebrane dane sugerują, że najtrudniejszą sytuację w tym względzie mają młode osoby, które mieszkają w średniej odległości (od 6 do 15 km) od miast powiatowych. Trudności w dostępie do usług publicznych, których doświadczają dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich mogą być ujmowane w kategoriach nierównego traktowania.”

Zarówno zgromadzone dane, jak i głosy mieszkańców wsi oraz ekspertów, pokazują, że wykluczenie transportowe jest nadal jednym z najpoważniejszych problemów, który wpływa na codzienność mieszkańców obszarów wiejskich. W tym kontekście, przedstawiciele młodego pokolenia, są w jeszcze trudniejszej sytuacji, ponieważ do momentu uzyskania prawa jazdy, są uzależnieni od czyjejś pomocy. Nie dziwi więc fakt, że młodzi chcą szybko stać się w tym względzie niezależni – mieć własne auto, by móc przemieszczać się nim bez przeszkód.

Grafika 54.

To, co przede wszystkim różni młodzież wiejską od miejskiej, to dostępne możliwości. Począwszy od gorszego dostępu do opieki zdrowotnej w szkołach wiejskich, czy oferty spędzania czasu wolnego przez młodzież wiejską. W efekcie młodzież mieszkająca na wsi rzadziej korzysta z oferty kulturalnej czy artystycznej. Nie tak często chodzi do kina czy teatru, mniej niż młodzież miejska wolnego czasu spędza w restauracjach czy w kawiarniach. To nie wynika z tego, w jaki sposób młodzi na wsi definiują czas wolny, tylko z tej różnicy w dostępności. Przez wiele lat mówiono o tym, że podstawowym miejscem, gdzie mogą się spotykać młodzi na wsiach, są przystanki autobusowe. Teraz ta oferta się zmienia, choćby dzięki bibliotekom, które oferują coraz ciekawszą przestrzeń do spędzania wolnego czasu. Ale ogólnie na wsi tych możliwości dla młodzieży jest mniej.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

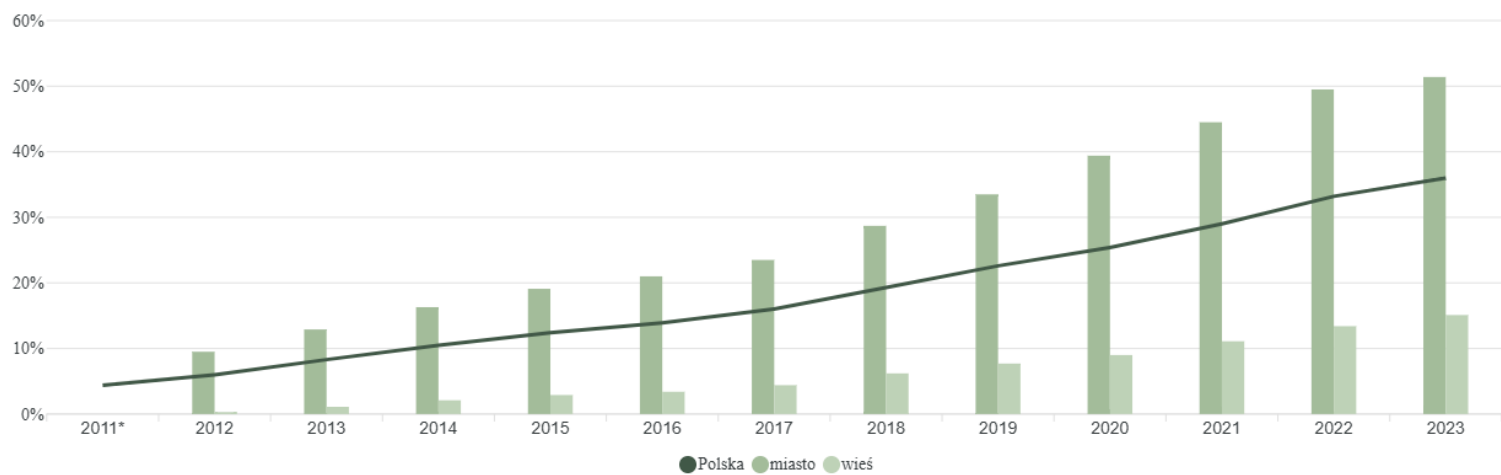

Zakładanie rodziny - żłobki

Dane statyczne pokazują znaczące dysproporcje między miastami a wsią, w zakresie korzystania z różnego rodzaju form opieki instytucjonalnej dla dzieci w wieku 1-2 lata.

Wiążę się to m.in. z dostępnością takich placówek na obszarach wiejskich. Z drugiej jednak strony mieszkańcy wsi coraz chętniej z takiej oferty korzystają, ponieważ chcą np. podejmować aktywność zawodową.

Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Polska	4,4	6,0	8,3	10,5	12,4	13,9	16,0	19,3	22,6	25,4	29,0	33,2	36,0
miasto	.	9,5	12,9	16,3	19,1	21,0	23,5	28,7	33,5	39,4	44,5	49,5	51,4
wieś	.	0,3	1,1	2,1	2,9	3,4	4,4	6,2	7,7	9,0	11,1	13,4	15,1

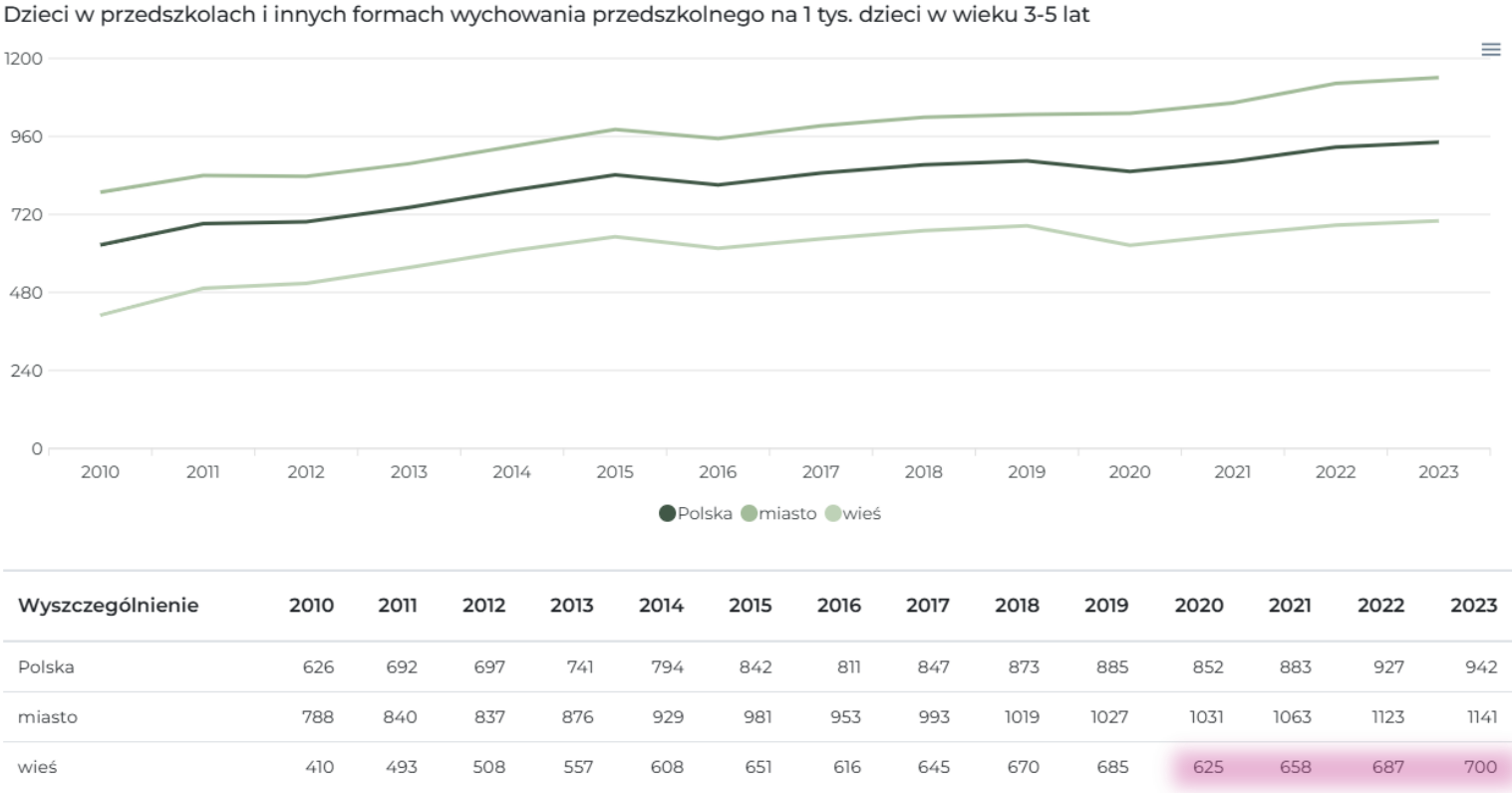
Grafika 55.

Zakładanie rodziny - przedszkola

W przypadku przedszkoli, na obszarach wiejskich widać stabilny wzrost zainteresowania tą formą opieki nad dziećmi.

Mimo, że to właśnie na wsi częściej mamy do czynienia z rodzinami wielopokoleniowymi, zmienia się struktura zatrudnienia i przedszkola, podobnie, jak żłobki, stają się coraz bardziej potrzebnymi placówkami.

Grafika 56.

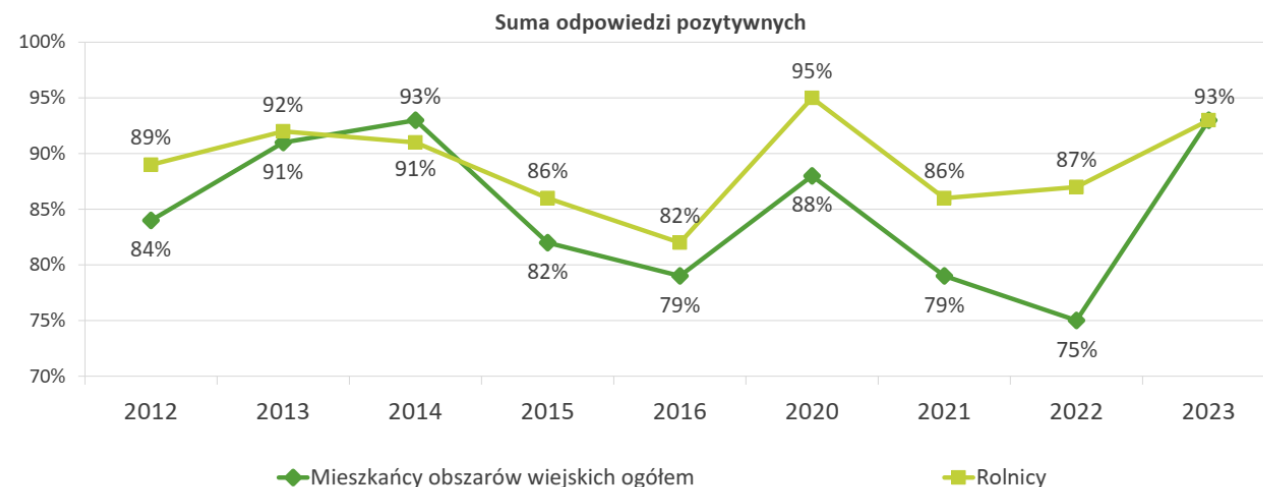
Docenianie życia na wsi

W wyniku przemian, polska wieś staje się coraz bardziej przyjaznym miejscem do życia. Zadbane otoczenie, nowe możliwości i oferta kulturalna, wpływają pozytywnie na poziom zadowolenia związanego z zamieszkiwaniem obszarów wiejskich.

Po spadku w latach 2021-2022, rok 2023 przyniósł wyraźną poprawę oceny życia na wsi. Warto także pamiętać, że na obszarach wiejskich pojawia się także ludność napływowa, która opuszcza miasta właśnie w poszukiwaniu spokojniejszego miejsca do życia.

Ogólna ocena życia na wsi

Czy jest Pan(i) zadowolony(a), czy też niezadowolony(a) z tego, iż mieszka na wsi, a nie w mieście?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N_2023=2500; N_2022=1560; N_2021=1560; N_2020=1560; N_2016=1563; N_2015=1500; N_2014=1500; N_2013=1500; N_2012=1500
Rolnicy: N_2023=492; N_2022=426; N_2021=617; N_2020=824; N_2016=902; N_2015=866; N_2014=866; N_2013=867; N_2012=867
Pytanie jednokrotnego wyboru. Na wykresie zaprezentowano sumę odpowiedzi pozytywnych: „bardzo zadowolony” i „raczej zadowolony”

Grafika 57.

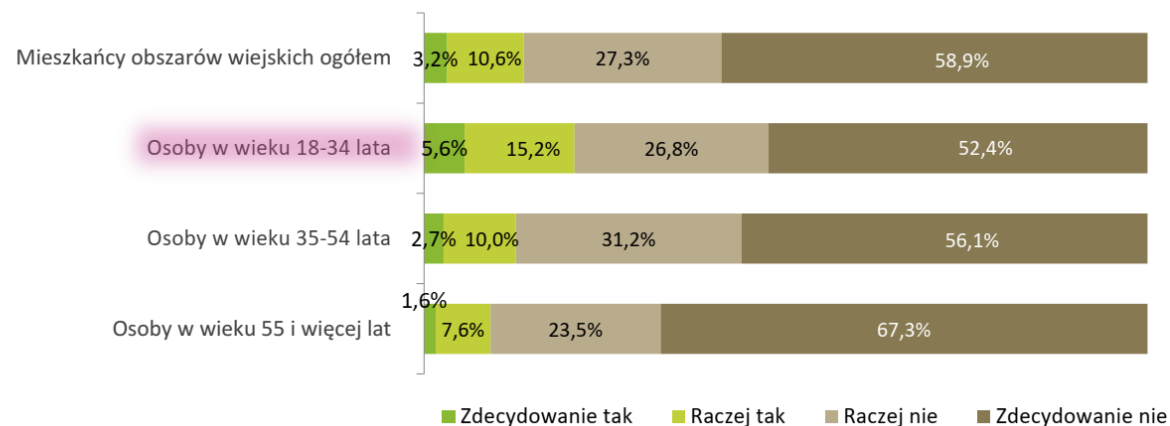

Przeprowadzka do miasta

Jak pokazują dane, spośród mieszkańców obszarów wiejskich, to właśnie **młodzi i młodzi dorośli są najbardziej otwarci na myśl o przeprowadzce do miasta**. Co jednak jest ciekawe, ponad połowa z osób w wieku 18-34 lata, w ogóle nie bierze takiej możliwości pod uwagę.

Ogólna ocena życia na wsi

Jeśli miał(a)by Pan(i) takie możliwości, to czy przeprowadził(a)by się Pan(i) do miasta?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500
Osoby w wieku 18-34 lata: N=712; Osoby w wieku 35-54 lata: N=931; Osoby w wieku 55 i więcej lat: N=857
Pytanie jednokrotnego wyboru

Grafika 58.

Do tej pory było tak , że to głównie dziewczyny uciekały do miasta, bo chciały się rozwijać. Duże badanie etnograficzne, które kiedyś prowadziliśmy wśród rolników, pokazało nam wyraźnie, że w tej grupie są pieniądze, ale właśnie nie ma kobiet, bo wyjechały.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Socjolożki.pl

Jakość życia a infrastruktura

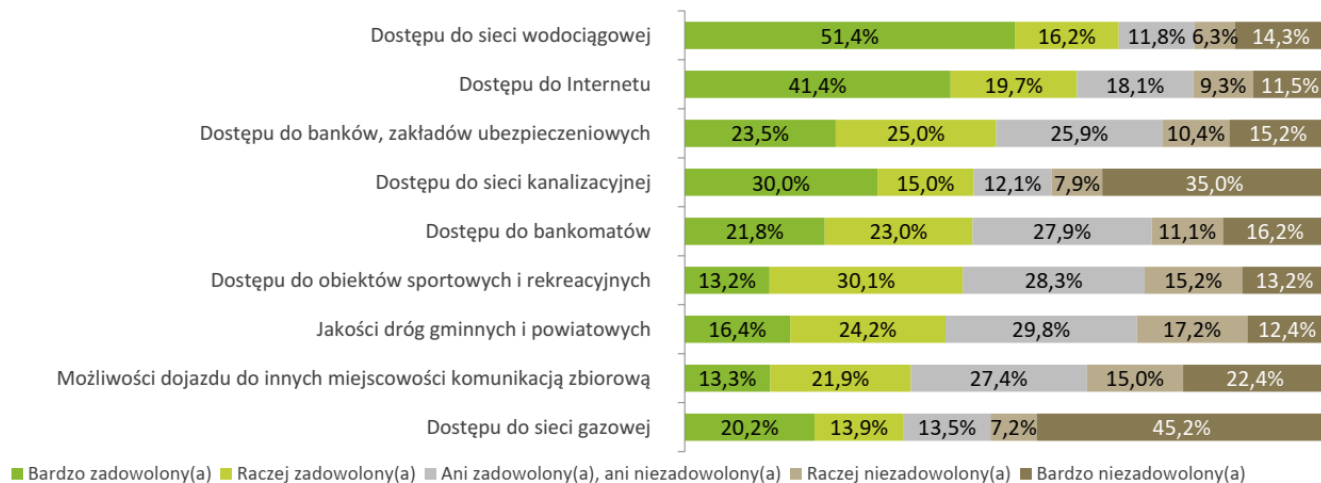
Aby młodzi chcieli zostawać na wsi lub na nią wracać, musi ona zapewniać dostęp do infrastruktury, która wpływa na jakość ich życia.

Dane z 2023 roku pokazują, że mieszkańcy obszarów wiejskich najgorzej oceniają dostęp do sieci gazowej (ponad 45% niezadowolonych), sieci kanalizacyjnej (35%) oraz transport zbiorowy (22%). Wszystkie te elementy zwykle dobrze funkcjonują właśnie w miastach, co przez młodych może być postrzegane jako szczególnie wygodne.

Ogólna ocena życia na wsi

INFRASTRUKTURA

Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć jak ocenia Pan(i) jakość życia w miejscowości, w której Pan(i) mieszka. W szczególności proszę ocenić, w jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a) z ...

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500
Pytania jednokrotnego wyboru w ramach każdej z kategorii

Grafika 59.

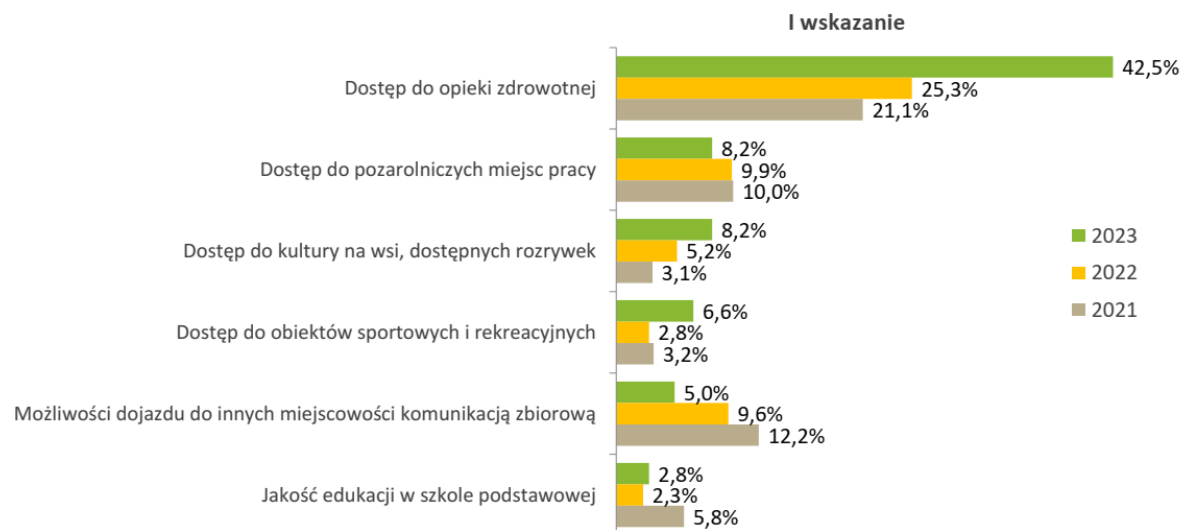
Podnoszenie komfortu życia

Podobnym wyzwaniem, jak dobrze rozwinięta infrastruktura, jest dostęp do różnorodnych usług.

Mieszkańcy wsi wskazują, że w tym obszarze najpilniejsze jest poprawienie dostępu do opieki zdrowotnej – w ujęciu rocznym wskazanie to wzrosło z 25% aż do 42%. Pokazuje to, że jest to kwestia wymagająca natychmiastowej uwagi. Ponadto mieszkańcy wsi oczekują także lepszego dostępu do kultury i sportu, aby móc korzystać z nich na miejscu. Być może to również miałoby pozytywny wpływ na decyzje młodych o pozostaniu w rodzinnych stronach.

Ogólna ocena życia na wsi

Co Pana(i) zdaniem należy poprawić na obszarach wiejskich w Polsce w pierwszej kolejności?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N_2023=2500; N_2022=1560; N_2021=1560
Pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 4 odpowiedzi) ze wskazaniem hierarchii
Na wykresie porównano kluczowe odpowiedzi z 2023 roku z odpowiedziami z lat 2021-2022 - uwzględniając I wskazania

Grafika 60.

Jak zatrzymać młodych?

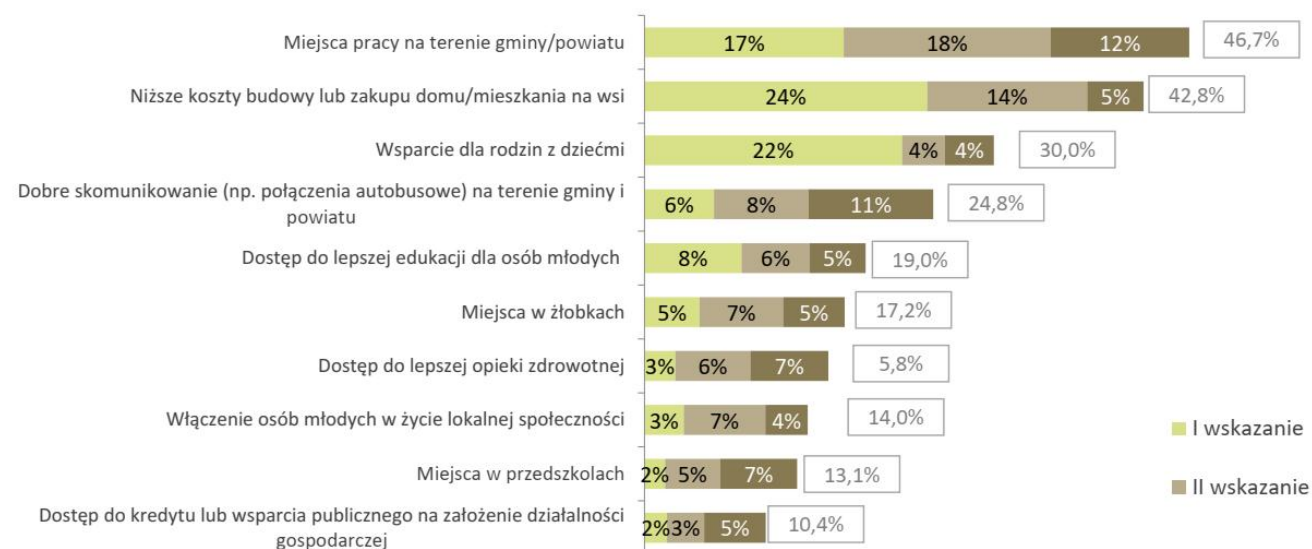
Zebrane dane wskazują, że aby zatrzymać odpływ młodych z obszarów wiejskich, należy podjąć cały szereg działań.

Kluczowym z nich jest tworzenie miejsc pracy, także poza rolnictwem oraz zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla rodzin z dziećmi. Równie ważne okazują się koszty budowy domu czy zakupu mieszkania na obszarach wiejskich – muszą być one dostępne dla młodych.

Kwestia edukacji dobrej jakości oraz włączanie młodych w życie lokalnej społeczności to kolejne elementy, które mogą pomóc z zamykaniu ich z rodzinnymi okolicami, tak by czuli, że to miejsce jest dla nich osobiście ważne.

Ogólna ocena życia na wsi

Co Pana(i) zdaniem pozwoli zatrzymać lub ograniczyć odpływ osób młodych z obszarów wiejskich?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500

Pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 3 odpowiedzi) ze wskazaniem hierarchii

Na wykresie pominięto odpowiedzi, wskazane przez mniej niż 10% respondentów

Sumaryczny wskaźnik policzono z danych źródłowych i podano z większą dokładnością niż składowe

% Sumaryczny wskaźnik respondentów, którzy wybrali daną odpowiedź

Grafika 61.

Czego chcą młodzi?

Sami młodzi, zapytani o to, w jaki sposób można ograniczyć odpływ ich rówieśników z obszarów wiejskich, wskazują na bardzo podobne elementy,

to jest zapewnienie miejsc pracy oraz niższe koszty budowy lub zakupu domu/mieszkania. Ważne jest dla nich także wsparcie dla rodzin z dziećmi oraz miejsca w żłobkach.

Pokazuje to m.in., że młodzi którzy chcieliby zostać na wsi, chcą tu również zakładać rodziny.

Zapewnienie w tym zakresie wsparcia, choćby w postaci odpowiednich placówek, może okazać się ważnym czynnikiem przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe lub pozostaniu.

Ogólna ocena życia na wsi

Co Pana(i) zdaniem pozwoli zatrzymać lub ograniczyć odpływ osób młodych z obszarów wiejskich?

Mieszkańcy obszarów wiejskich w wieku od 18 do 34 lat: N=712

Pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 3 odpowiedzi) ze wskazaniem hierarchii

Na wykresie pominięto odpowiedzi, wskazane przez mniej niż 9% respondentów

Sumaryczny wskaźnik policzono z danych źródłowych i podano z większą dokładnością niż składowe

% Sumaryczny wskaźnik respondentów, którzy wybrali daną odpowiedź

Grafika 62.

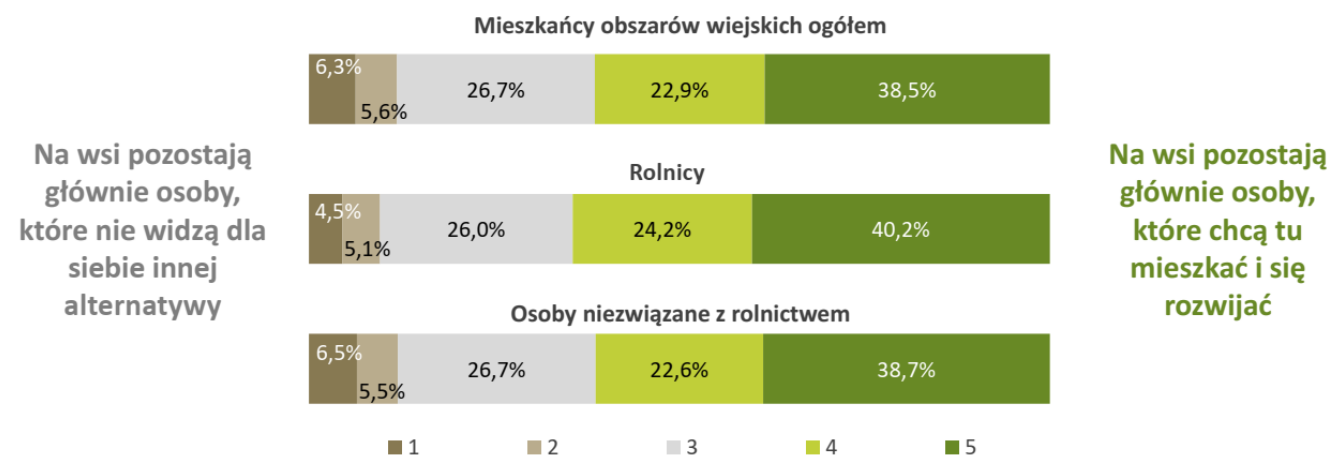

Kto zostaje?

Wydaje się, że decyzja o pozostaniu na wsi jest bardzo świadoma. Jeśli ktoś widzi tu swoją przyszłość, chce tu mieszkać i rozwijać się – zostaje, zapewne pomimo potencjalnych trudności. Zdaniem samych mieszkańców, pozostanie na wsi nie jest więc wyrazem braku pomysłu czy lepszej alternatywy, ale zaplanowanym działaniem. Jeszcze dobitniej widać to wśród rolników, którzy związani są z obszarami wiejskimi także ze względu na swój zawód.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 63.

Nam w Socjolożkach.pl bardzo zależy na tym, by wychodzić właśnie z tej miejskiej bańki, pokazywać, jak jest gdzie indziej. I jak myślę o badaniach wsi, które warto byłoby przeprowadzić, to właśnie nie w porównaniu do miasta, ale by pokazać, jak wygląda ta młodzież ze wsi, taki jej portret. Wiele badań o młodych, czy to co robią media, to jest właśnie Warszawa, Poznań, Wrocław i my przez to nadal nie wiemy, co się dzieje na wsi.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Socjolożki.pl

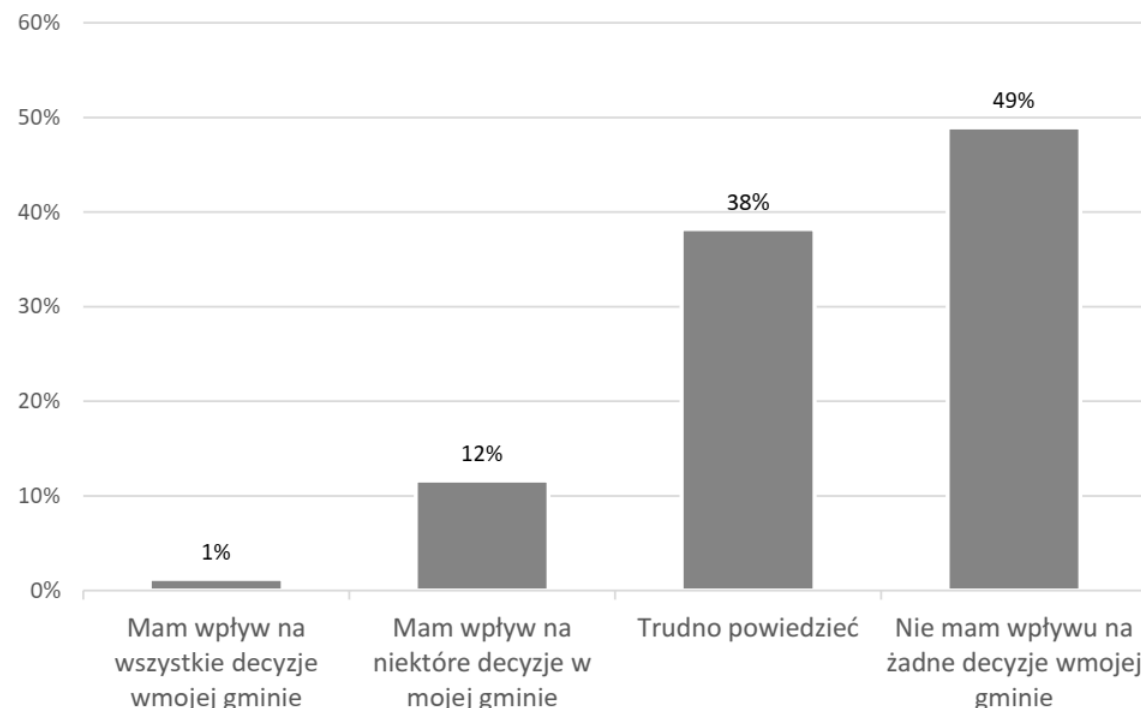

Sprawczość

„Tylko 13% ankietowanych młodych mieszkańców wsi uznało, że ma jakikolwiek wpływ na przynajmniej niektóre decyzje podejmowane w swojej gminie. Większa część młodzieży nie ma ani poczucia realnego wpływu na to, co dzieje się w społecznościach lokalnych, ani nie czuje się wystarczająco reprezentowana przez lokalne samorzady. Udział młodych mieszkańców wsi w procesach decyzyjnych na poziomie lokalnym to aspekt ich funkcjonowania, w którym jest wiele do poprawienia.”

Dużym wyzwaniem na obszarach wiejskich wydaje się być włączanie młodych w różne aktywności, a także budowanie w nich poczucia sprawczości. O ile nieraz może się to udawać na bardzo lokalnym poziomie (mała wieś), to już na poziomie gminy wszystko potrafi się rozmyć. Młodzieżowe Rady zwykle są jedynie organem doradczym, nie posiadając pełnoprawnego głosu na forum, zaś w radach gminnych bardzo rzadko pojawiają się młodzi samorządowcy.

Czy uważa Pan/Pani, że ma wpływ na decyzje, które podejmowane są przez władze gminy, w której znajduje się Pana/Pani dom rodzinny? (n=576)

Grafika 64.

Młodzież nie czuje się reprezentowana. Do końca. Jak mamy się czuć, że ta Europa jest dla nas, młodych, jeśli średnia wieku europoła to jest 64 lata. Nawet jeśli się to zmieniło z tą kadencją, to nie sądzę, że jakoś bardzo. Gdybym miał pięciu radnych, w radzie gminy, którzy są w wieku 25-30 lat, to siłą rzeczy taka gmina bardziej by szła w kierunku reprezentowania interesów młodych. I tu już wchodzimy w Youth Proofing i parytet wiekowy, bo to jest bardzo potrzebne. Podczas Europejskiego Parlamentu Wiejskiego w Kielcach, młodzież stanowiła ważny procent i miała swój głos przy stole – nie była tylko ciałem doradczym.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

W wioskach zanika też integracja. O ile w ogóle jest świetlica wiejska, to ona już praktycznie nie istnieje albo trzeba ją zamykać, bo brakuje zainteresowanych. Chodzi o takie świetlice, które młodzież sama tworzyła i o nie dbała – to budowało odpowiedzialność. My sami o taką świetlicę dbaliśmy, chodziliśmy na zebrania sołeckie, żeby zdobyć pieniądze, sami ją malowaliśmy, kupowaliśmy rzeczy do niej. I jak przychodził piątek, to na małej świetlicy było nawet 30-40 osób. A teraz młodzi wsiadają w auto, jadą do pobliskiego miasta i integracja zamyka się w tym samochodzie albo w domu. Teraz młodzież nie integruje się na poziomie lokalnym. Może w jakimś zakresie w szkole, ale później już przeskakuje do liceum czy na studia do większego miasta, które często ich porywa. Bywa, że angażują się jednostki, ale to zwykle poprzez rodziców, którzy sami są jakoś zainteresowani tym, co się dzieje lokalnie poprzez aktywność w OSP, KGW czy Radzie Sołeckiej. Jeszcze dziesięć lat wstecz boisko do siatkówki czy piłki nożnej było na tyle oblegane, że graliśmy na zmiany. W ostatnich latach stały puste i dopiero teraz moi starsi koledzy zaczynają przyprowadzać swoje dzieci i uczą je tego, że warto się integrować.

Szymon Migoń

Związek Młodzieży Wiejskiej

Strategie na przyszłość

Zjawisko migracji młodych ze wsi do miast nie jest jedynie polskim przypadkiem. W ramach unijnych strategii temat ten podejmowany jest przez wiele krajów podczas wspólnych konsultacji.

Wśród wypracowanych narzędzi, które mają wspierać młodzież wiejską, zaproponowano między innymi:

- Rozwijanie programów Erasmus+,
- Doradztwo zawodowe (dostosowane do kontekstu danego obszaru wiejskiego),
- Tworzenie szans zawodowych bezpośrednio na obszarach wiejskich,
- Rozbudowa obiektów dla młodzieży, promowanie i wspieranie organizacji młodzieżowych.

What should be done? Youth information and counselling

Improving youth information in rural areas was said to be a potential solution to some of the issues affecting rural youth. Suggestions for this included:

- Improving access to information about job opportunities and entrepreneurship schemes in rural areas, in order to help young people find work.
- Increasing promotion of EU funds such as Erasmus+ within rural areas, in order to increase their use and help young people realise their own projects.

Some people in the dialogues suggested dedicated youth information campaigns targeted at rural areas, promotion through schools and rural youth information points.

The use of digital tools was mentioned but not strongly emphasised – it was said many rural areas had poor digital connectivity.

Young people in rural areas had the same needs as young people in urban areas when it came to career counselling:

- Providing information about jobs and educational choices available.
- Providing support on how to apply for work.
- Provision of more in-depth mentoring and guidance to help “find your path”.

However, because the jobs in rural areas were different this might mean providing information about different sorts of education and work opportunities.

What should be done? Rural youth centres and rural youth work

There were calls to offer a wider range of youth facilities in rural areas and to decentralise youth work from cities.

It was said to be important to bring youth programmes and youth work opportunities directly into rural areas, and to promote and resource rural youth organisations.

Youth centres and youth spaces were said to be an important part of what was needed in rural areas. These were identified as being an important place to be able to access quality leisure opportunities and socialise. For some young people in rural areas they were the only place they could meet others.

The potential for inter-rural or rural-urban youth mobility programmes between rural areas, or between rural and city areas, was highlighted, as well the need to increase the numbers of youth workers in rural areas.

Suggestions such as mobile youth provision were offered to enable this. Digital youth work was proposed by some as an option; however, it was not strongly called for by young people compared to face-to-face facilities.

There was also said to be a need to promote the participation of young people in rural areas, with dedicated youth organisations or rural youth councils, or by dedicated political or administrative figures for rural youth.

Powroty

Przeglądając treści tworzone przez młodych w mediach społecznościowych widać pewnego rodzaju trend, który opowiada albo o powrotach na wieś po nieudanym pobycie w mieście, albo o docenianiu obszarów wiejskich jako najlepszych do życia.

W obrazach wychwalających wieś pojawia się przede wszystkim natura, nawiązania do spokojniejszego i wolniejszego trybu życia, ale i bliskości, którą można odnaleźć w rodzinnych stronach. Kilka lat mieszkania w mieście sprawia, że młodzi zmieniają perspektywę i zaczynają doceniać miejsce, z którego wcześniej tak bardzo chcieli się wyrwać. Biorąc pod uwagę wrażliwość młodych na kwestie zdrowia psychicznego, być może powroty na spokojną wieś zaczną być postrzegane jako najlepsze rozwiązanie.

kilanestro
IG: Kilanestro 🇵🇱 · 4-19 Obserwuj

Tak też zrobiłam. Szybko pożałowałam i wróciłam w swoje strony 🏡 #polskawieś #polskajestpiękna #wies... więcej

🔊 dźwięk oryginalny - 3cityhome

👍 2100 💬 25 📌 176 🔗 📺 🔖 📧 📘 📌

<https://www.tiktok.com/@kilanestro/video/73594...> Skopiuj łącze

Komentarze (25) Filmy twórcy

Ojej to ja 🥰 całe dzieciństwo marzyłam o życiu w dużym mieście, wyprowadziłam się na studia, spędziłam tam 7 lat, a teraz buduje dom na mojej wsi 🌟 cieszę się z każdego zachodu słońca, rosnącej

4-19 Odpowiedz

IG: Kilanestro 🇵🇱 · **Twórcza**

Ja przez kilka miesięcy mieszkałam nawet w Krakowie, ale zupełnie nie mogłam się tam odnaleźć. Wielkie miasta nie są po prostu dla mnie 🤔

4-19 Odpowiedz

Zobacz jeszcze 2 ▾

7 rok w Warszawie, coraz więcej myślę z chłopakiem o ucieczce w rodzinne strony, właśnie dla tych widoków i spokoju 🌿

4-23 Odpowiedz

Zobacz 1 odpowiedź ▾

Grafika 66.

Życie na wsi ma swój vibe

Wyjazd z rodzinnych stron i poznanie życia w mieście, które ma inne tempo i wymagania, nieraz sprawia, że młodzi zaczynają doceniać to, co zostawili za sobą.

Czasem wieś to już nie tylko opowieść o autobusie, którego nie ma, lecz zwykła beztroska i wolność, co wpływa na jeszcze silniejsze poczucie tęsknoty. Dla młodych ze wsi żyjących w mieście, wyjazd w rodzinne strony staje się odskocznią, relaksem, wejściem w tryb slow life.

Wśród treści udostępnianych przez młodych w mediach społecznościowych, nie brakuje też takich, które pokazują wieś jako azyl, przestrzeń o wyjątkowej atmosferze. To miejsce autentyczne, gdzie można poczuć się naprawdę swobodnie.

Grafika 67.

✓ www.tiktok.com/@kingareniec/video/7428667685774331169?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Grafika 68.

✓ www.tiktok.com/@zozolka/video/7399317997850053921?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

#zycienawsi

Mieszkam na wsi, więc to oczywiste, że...

Tiktokowy trend dotyczący stereotypów dotarł także do młodych twórców z obszarów wiejskich. W ramach swoich filmów rozprawiają się z powszechnymi mitami, śmiesznościami w myśleniu o życiu na wsi, ale opowiadają również o prawdziwych wyzwaniach z jakimi muszą się mierzyć. Wśród narracji o życiu na wsi padają rozmaite „oczywistości”, np.:

„Jestem ze wsi, więc jak chodziłam do szkoły średniej, to busa miałam o szóstej rano, a lekcje zaczynałam prawie o ósmej.”

„Jestem ze wsi, więc to oczywiste, że mam tu dwa autobusy na krzyż – o ile w ogóle przyjadą”.

„Jestem ze wsi, więc zasięg internetu jest tutaj dramatyczny, a zwłaszcza w weekendy.”

„Jestem ze wsi, więc to oczywiste, że pierwszy raz jechałam metrem i tramwajem w wieku 19 lat, jak przeprowadziłam się na studia do Warszawy.”

#jestemzewsi

Mieszkam na wsi, więc to, oczywiste, że:

- plotki rozchodzą się, jak świeże bułeczki / ludzie wiedzą o mnie więcej niż ja sama o sobie,
- wszędzie jest daleko,
- często słyszę: „A od kogo Ty jesteś?”,
- mylenie mojego imienia z imieniem mamy czy babci to standard,
- jeśli do mnie przyjedziesz, to mogę cię co najwyżej zabrać na plac zabaw, do lasu lub jakiegoś opuszczonego domu,
- dzieciństwo spędziłam na peronie albo przystanku,
- kiedyś udziobała mnie kaczka czy kura.

<https://www.tiktok.com/@janeddoll/video/7329200230556093728>

https://www.tiktok.com/@kaja_jablonska/video/7325154986390785312

www.tiktok.com/@ola.makeup/video/7325882705965632801?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

www.tiktok.com/@olisannaa/video/7421951249441950998?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Wyzwania

Bycie młodym i życie na wsi niesie ze sobą rozmaite wyzwania. Choć świat wokół może wyglądać pięknie (kontakt z naturą, powietrze inne niż w mieście), to codzienność bywa naszpikowana problemami.

W filmach publikowanych w mediach społecznościowych pojawiają dobrze znane wyzwania, jak trudności ze znalezieniem pracy na miejscu, ograniczenia komunikacyjne, mała liczba miejsc do spędzania wolnego czasu (plac zabaw, altanka), ale także obowiązki wynikające z mieszkania i konieczności utrzymania domu czy pomocy w gospodarstwie.

Dlaczego wyjechałam (od 5 lat żyję w dużym mieście):

- Możliwość studiowania, rozwijania się (kursy, szkolenia) i znalezienia pracy.
- Znajomości i relacje – nauka języka dzięki kontaktom z osobami z innych krajów, szanse na ciekawe projekty i wyzwania.
- Szansa na wyższe zarobki – fundusze nie tylko utrzymanie się, ale i na różne przyjemności.

www.tiktok.com/@kingareniec/video/7202274786980990213?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Okiem młodych - plusy i minusy życia na wsi:

PLUSY:

- Bliskość natury
- Lepsza jakość powietrza
- Cisza i spokój, własny dom z dużym podwórkiem, brak sąsiadów za ścianą

www.tiktok.com/@pawlak0wa/video/7412209438993534240?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

MINUSY:

- Mała liczba miejsc pracy, zwłaszcza dla młodych
- Problemy z dojazdem – bez prawa jazdy i samochodu nigdzie nie można się dostać
- Ograniczenia czasowe związane z kursowaniem busów
- Mało sklepów i punktów rozrywkowych
- Więcej obowiązków i droższe utrzymanie domu

www.tiktok.com/@pawlak0wa/video/7414771148346379552?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Wyjechać czy zostać?

Dla jednych wyjazd ze wsi to szansa na zmianę - otwarcie się na nowe i ekscytujące doświadczenia. Dla innych ma to także wymiar awansu społecznego.

Zachodzące na obszarach wiejskich zmiany, dla części młodych, dzieją się zbyt wolno. W swoich rodzinnych stronach to najczęściej oni są pionierami nowych idei i pomysłów, ale bywa, że szybko zderzają się ze sprzeciwem i niechęcią. Przez to m.in. czują, że brakuje im realnej sprawczości, zaczynają rozumieć, że nic się nie zmieni, a ich motywacja spada. W tym kontekście miasto może jawić się jako miejsce bardziej nowoczesne i dynamiczne, a do tego zapewniające zupełnie innym komfort codziennego życia.

GK: Moi przyjaciele i znajomi, którzy wyjechali ze wsi, nie myślą o powrocie. Dla mnie i dla nich wyjazd to awans społeczny. Ja też raczej nie planuję powrotu, przynajmniej teraz. A powody są takie, że nie chcę się odcinać od komfortu, a właśnie to daje mi miejskość, kontakty z różnymi ludźmi, przyjaciółmi. Poza tym wieś nie oferuje możliwości rozwoju zawodowego. Studiuję w Warszawie elektroradiologię i na wsi nie znajdę pracy w zawodzie, no, może w Białymstoku, ale bez samochodu tam nie dojadę. W mojej wsi nie ma żadnej komunikacji, bez auta nigdzie się nie dostanę.

RR: Co by musiało się zmienić, żebyś uznała, że wieś jest dobrym miejscem do mieszkania i życia w ogóle?

GK: Brakuje mi i moim rówieśnikom sprawczości, wiary, że można coś tu zmienić i zrobić. Jak mój dziadek, który zbudował tutaj dom dla swojej rodziny, wykształcił dzieci i był radnym w gminnym samorządzie. Nikogo z młodzieży nie widzę, aby chciał wyjść naprzód z jakąś propozycją, nikt się do tego nie pcha, a przecież narzekaliśmy, że w Janowie czegoś nie ma i coś by się przydało. A przyczyną takiego stanu rzeczy jest lęk przed oceną moich poglądów i mnie samej, odpowiedzialność za bliskich, którzy tu żyją, i wstyd. I mimo że my, „słoiiki”, przywozimy na wieś odmienne idee, to zmiany zachodzą tu zbyt wolno. Dlatego liderami na wsi nie są młode postępowe osoby, a starzy konserwatywni politycy. Właśnie to musiałyby się zmienić, abym chciała wrócić do Janowa.

Wyjechać do innego życia

Wyjazd i poznanie rytmu życia w mieście, to nieraz decydujący moment w biografii młodych ludzi – część odkrywa zupełnie nową rzeczywistość, która okazuje się pociągająca na tyle, aby związać z miastem swoją przyszłość.

Życie na wsi, według ustalonych od lat niepisanych reguł, bywa postrzegane przez młodych, jako ograniczające. Mając dostęp do szerokiego świata choćby poprzez internet, dostrzegają, że te dwie rzeczywistości bywają bardzo odmienne. Dotykając nowego, innego życia w mieście, zaczynają dostrzegać kolejne wady życia na wsi – już nie tylko praktyczne, jak konieczność zorganizowania opału na zimę. Do głosu dochodzą przemyslenia związane ze stylem życia, szansami na własny rozwój czy bezpieczną, inkluzywną przestrzenią do wychowywania kolejnych pokoleń.

GK: Z rozmów z babcią i dziadkiem wiem, że teraz łatwiej żyje się na wsi. Wszystkie potrzebne rzeczy można kupić w sklepie, no i dziadkowie mają emerytury, a co za tym idzie – pieniądze. Sama widzę, że wieś zmieniła się na korzyść pod względem mniejszego obciążenia kobiet pracą. Ale ogólnie rzecz biorąc i z mojej perspektywy wieś nie zmienia się tak bardzo, jak byśmy oczekiwali. Nadal to najstarszy syn dziedziczy ziemię, a młodsze dzieci muszą szukać lepszego życia w mieście. Na gospodarce wciąż wykorzystuje się pracę dzieci, czy to na polu, przy zwierzętach, czy też przy zbieraniu borówek i grzybów. Wszyscy wiedzieliśmy, że życie towarzyskie zaczyna się po 17:00, bo wtedy kończyła się praca rówieśników w gospodarstwie. Wiele moich kolegów i koleżanek z gimnazjum wakacje poznało dopiero, gdy poszli do pracy w mieście. Zmiany na wsi widać z perspektywy usług: teraz mamy 4 sklepy spożywcze, 2 ogromne markety z artykułami przemysłowymi i włoską lodziarnię. Instytucje gminne, np. GOK, rozwijają się i proponują coraz ciekawsze zajęcia, za to do kościoła chodzi coraz mniej osób. Niestety, liczba osób pijących alkohol w sposób niebezpieczny jest niezmienna. Gdy tu przyjeżdżam i patrzę na moich rówieśników, widzę, jak wielu pije alkohol. Nazywam to „wpadnięciem w wiejską ciemność”, a wszystko to z powodu rodzinnych i społecznych wzorców, zmęczenia po pracy w gospodarstwie, przeżywanego stresu, niepokoju o swoją przyszłość. Alkohol w naszym życiu pojawia się wcześniej, bo już w gimnazjum. A w szkole nie powiedzieli nam: *Ej, przecież możecie żyć i bawić się inaczej* i nie pokazali, jak to zrobić. Zresztą podobnie jest z edukacją seksualną na wsi – kompletnie leży.

To jest dobre pytanie, kto zostaje na wsi. Spośród moich znajomych ci, którzy pojechali na studia, to jest jeszcze szansa, że wrócą, ale nie wiem czy chcą. Pamiętam, że niektórzy mówili, że tu chcą mieszkać i to jest fajne. A reszta to osoby, które poszły na studia zaocznie i pracują, albo z kolei nie poszły, i pracują. Na przykład za granicą i raz na jakiś czas przyjeżdżają, albo mają wyjazdową pracę. Ale mieszkają tutaj, bo mają miejsce, a więc nie płacą za mieszkanie, bo dalej są z rodziną. Albo odkładają pieniądze na coś, albo też chcą tu docelowo zbudować własny dom. Mnie też tu często nie ma, bo wyjeżdżam w związku z projektami, ale bazę też mam tutaj.

Piotr Styczeń
Europejska Sieć LEADER

klimat i środowisko

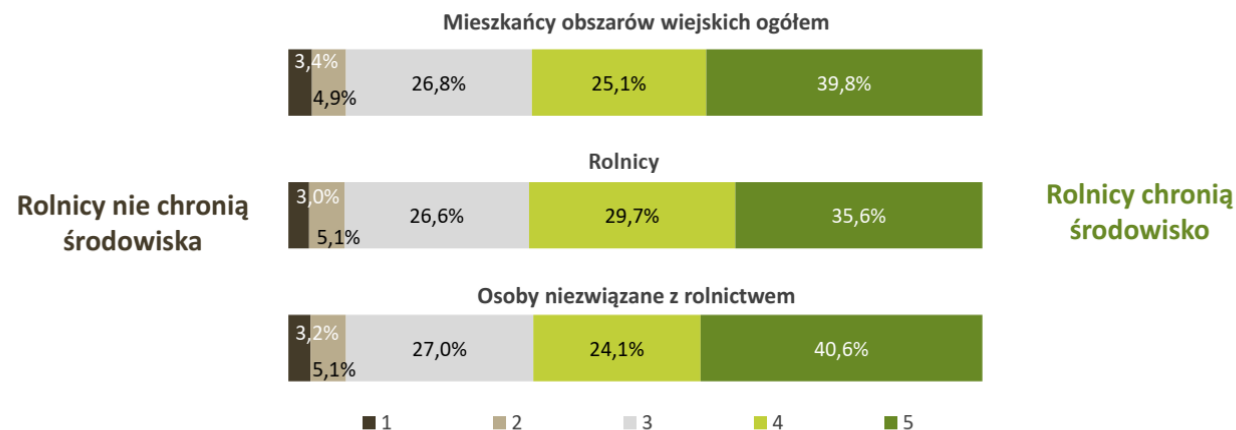
Ochrona środowiska

Wieś nadal postrzegana jest jako ostoja środowiska naturalnego, choć krajobrazy rolnicze oraz stosowane zabiegi nieraz mogą temu przeczyć.

Według danych z badania mieszkańców obszarów wiejskich (2023r.), ponad połowa osób z tych terenów postrzega rolników, jako osoby, które mają pozytywny wpływ na ochronę środowiska. Wieś nadal silnie kojarzona jest właśnie z rolnictwem, a to z kolei z ochroną środowiska. Może przekładać się to na poczucie, że mieszkając na wsi nie jest konieczne dodatkowe angażowanie się w działania na rzecz przyrody, ponieważ samo istnienie rolnictwa zapewnia jej już wystarczającą opiekę/ochronę.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 69.

Temat ekologii na pewno jest na wsi. Mówi się, że Zetki w ogóle mają większą wrażliwość na tematy społeczne, w tym właśnie zmiany klimatu. I myślę, że jest taka ogólna świadomość w moim pokoleniu, że trzeba dbać o to, że potrzebna jest zmiana. Ale nie wydaje mi się, żeby to było jakoś bardzo inaczej niż w miastach – w wielu aspektach wieś i miasto się zlewają, to nie są bardzo różni młodzi ludzie. Przez to, że wszyscy siedzimy w tym internecie i mamy te same wzorce, to w wielu aspektach jest to samo myślenie. Nie sądzę więc, że młodzi z obszarów wiejskich w większym procencie angażują się w walkę ze zmianami klimatycznymi. Na pewno żyjąc bliżej natury, wyraźniej dostrzegają te zmiany. Ale nie wydaje mi się, żeby to się przekładało na fakt, że tutaj jest więcej działań proekologicznych.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

Ekologia jako wiedza

Kwestie związane ze środowiskiem i wiedzą o działaniach na rzecz klimatu nadal pozostają obszarem, który wymaga zarówno uwagi, jak i pracy.

Choć młodzi na obszarach wiejskich mogą bezpośrednio obserwować dziwne zachowania przyrody, niekoniecznie oznacza to, że chcą się angażować w działania, które mogą polepszać jej sytuację. Warto także zwrócić uwagę na fakt, że wśród młodych kwestia środowiska nie jest tematem, o którym się rozmawia, ciekawym wątkiem, który chciałoby się poruszyć w gronie znajomych. A jako, że nie istnieje w rozmowach, to spychany jest w pewnym sensie z pola widzenia.

EK: Jesteśmy świadomi tych zmian, ale w programie szkolnym mówi się o nich tylko w ramach przedmiotu rolnictwo ekologiczne. Za to na Forach Rolniczych, które są lokalnymi targowiskami wiedzy o rolnictwie, są obecne tematy dotyczące ekologii i zmian klimatu. Rozmawiamy też z rolnikami – mówią, że doświadczają suszy i tzw. słabych zim, dlatego stale dopasowują zasiewy do swoich gleb i klimatu tak, aby były one opłacalne. Firmy zajmujące się nasiennictwem pracują nad modyfikacją roślin, aby przystosować je do nowych warunków. Jesteśmy świadomi, że przed nami wielkie zmiany wymuszone zmianami klimatu.

GK: To, co ja wiem i rozumiem, to fakt, że jest globalne ocieplenie i będzie brakować wody. Ale w gronie przyjaciół nie rozmawiamy, jaka przyszłość nas w związku z tym czeka i czym powinniśmy się zająć.

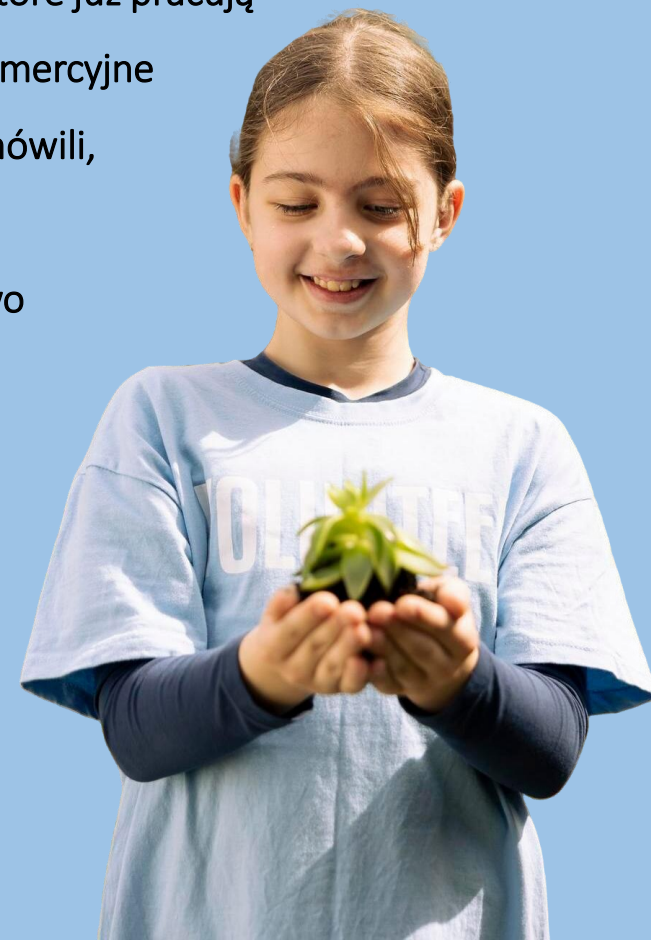
Źródło: fragment wywiadu „Czy szkoły rolnicze są nam potrzebne”, bit.ly/3WqSBgr

Klimat jest dla wielu ludzi rzeczą abstrakcyjną. Dlatego myślę, że w edukacji rolniczej powinniśmy postawić przede wszystkim na ochronę przyrody, pokazywanie związków między jej stanem a jakością gleby, dostępnością wody, możliwościami produkcji żywności i w efekcie także dochodami rolników. Żeby to zadziałało musimy mieć lepiej przygotowanych nauczycieli oraz wprzęgnięte te treści w programy nauczania przyszłych rolników. Ale to na pewno jest też ogromne zadanie dla ośrodków doradztwa rolniczego, które już pracują z rolnikami. W Polsce przez długi czas słabość tego doradztwa wykorzystywały komercyjne firmy, które rozwijały aplikacje, miały swoich doradców, którzy jeździli na wieś i mówili, z czego teraz trzeba korzystać i jak. Ale celem tego nie było zadbanie o przyrodę i lokalne ekosystemy tylko sprzedaż określonych produktów. Dlatego to doradztwo publiczne jest niezwykle ważne. Nie mamy wyboru – jeśli chcemy zadbać o bezpieczeństwo żywnościowe i w przyszłości mieć dostęp do żywności wysokiej jakości, musimy postawić na przyrodę i wsparcie krajowego rolnictwa. Edukacja i doradztwo są tu niezbędne.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

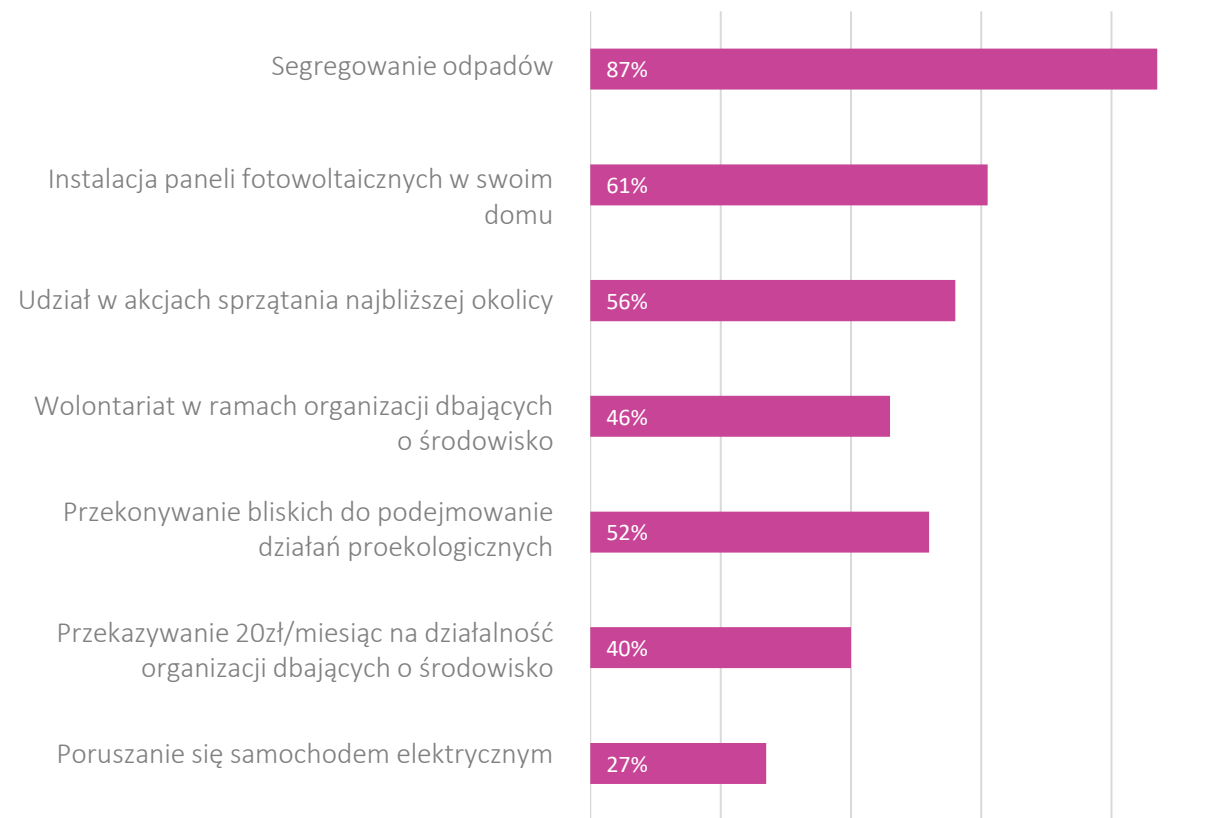
Ekologia w praktyce

W badaniu z 2020 roku, zapytano młodych z obszarów wiejskich o ich gotowość do działań na rzecz ochrony środowiska. Wśród najczęściej wskazywanych odpowiedzi znalazło się segregowanie odpadów. Aż 87% przyznało, że stara się dbać o to, aby śmieci trafiały do właściwych pojemników.

Wysokim wskazaniem cieszyły się także panele fotowoltaiczne – na obszarach wiejskich znacznie łatwiej o ich montaż niż w mieszkaniach w mieście. Ponad połowa młodych zadeklarowała także, że brałaby udział w akcjach sprzątania najbliższej okolicy oraz może przekonywać swoich bliskich do podejmowania działań na rzecz środowiska. Niespełna połowa, 46%, jest otwarta na angażowanie się jako wolontariusz w organizacjach dbających o środowisko.

Gotowość do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska

opracowanie własne na podstawie raportu „Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich” (n=576):

Wykres 3.

Co dalej?

W obecnej sytuacji wydaje się kluczowe, aby docierać do młodych z rzetelnymi informacjami na temat środowiska, nie pozostawiając kształtowania ich opinii np. mediom.

Wśród rekomendacji w raporcie *Ziemia atakuje!* (czwarta edycja), znajdziemy między innymi zalecenie, by komunikować się z młodymi językiem dostosowanym do ich sposobu postrzegania świata, wykorzystując humor i kreatywność. Warto także sięgnąć po sztukę czy kulturę, tworząc np. interaktywne przekazy. Niezwykle ważne jest też budowanie poczucia sprawczości oraz pozytywnego przekazu – młodzi mają dosyć życia w poczuciu ciągłego zagrożenia. Edukacja powinna następować poprzez realne działania i praktyczne projekty, a nie jedynie jako opowieść przy szkolnej tablicy.

**ZIEMIENIE
ATAKUJĄ!**

Wysrane z „Ziemia”

Jak dotrzeć z prawdziwymi informacjami o katastrofie klimatycznej do młodych ludzi (do 25 lat) i jak zmotywować najmłodsze pokolenie do działań w tym zakresie?

Aby skutecznie dotrzeć z prawdziwymi informacjami o katastrofie klimatycznej do młodych ludzi (do 25 lat) i zmotywować najmłodsze pokolenie do działań w tym zakresie, należy zastosować kompleksowe i wielowymiarowe podejście. Oto kluczowe strategie:

Wykorzystanie mediów społecznościowych i nowoczesnych technologii

- Tworzenie angażujących, krótkich treści wideo na platformach popularnych wśród młodzieży, takich jak TikTok, Instagram czy YouTube.
- Współpraca z influencerami i twórcami internetowymi, którzy mają autorytet wśród młodych ludzi.
- Opracowanie interaktywnych aplikacji mobilnych i gier edukacyjnych o tematyce klimatycznej.

Dostosowanie języka i formy przekazu

- Używanie prostego, zrozumiałego języka, unikanie żargonu naukowego.
- Stosowanie storytellingu i osobistych historii, które pozwolą młodym ludziom utożsamić się z problemem.
- Wykorzystanie humoru, memów i kreatywnych form przekazu do prezentowania poważnych treści w przystępny sposób.

Edukacja przez działanie i praktyczne projekty

- Organizowanie warsztatów i projektów, które pozwolą młodym ludziom zobaczyć realne efekty swoich działań.
- Angażowanie w konkretne inicjatywy ekologiczne, np. sadzenie drzew, segregacja odpadów, oszczędzanie energii.
- Organizowanie wycieczek edukacyjnych i gier terenowych związanych z tematyką klimatyczną.

Interdyscyplinarne podejście do edukacji klimatycznej

- Włączanie tematyki klimatycznej do różnych przedmiotów szkolnych i akademickich.
- Organizowanie projektów łączących naukę, sztukę i technologię.
- Zachęcanie do krytycznego myślenia i analizy informacji dotyczących zmiany klimatu.

Wykorzystanie sztuki i kultury

- Promowanie muzyki, filmów i sztuki wizualnej poruszającej tematykę klimatyczną.
- Organizowanie konkursów artystycznych i festiwali o tematyce ekologicznej.
- Współpraca z młodymi artystami w tworzeniu angażujących przekazów o zmianie klimatu.

Budowanie poczucia sprawczości i pozytywnego przekazu

- Pokazywanie konkretnych efektów działań na rzecz klimatu, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych.
- Podkreślanie, że wspólne działania mogą przynieść realne efekty (np. historia walki z dziurą ozonową).
- Zachęcanie do udziału w procesach decyzyjnych, np. poprzez konsultacje społeczne czy panele obywatelskie.

Wspieranie aktywizmu młodzieżowego

- Tworzenie platform i przestrzeni dla młodych aktywistów klimatycznych.
- Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla młodych zaangażowanych w walkę ze zmianą klimatu.
- Promowanie pozytywnych przykładów młodych aktywistów i ich osiągnięć.

Grafika 70.

Wśród dużej grupy uczniów kształcących się w zawodzie technik rolnik tylko trzech uczniów niezwiązanych z rolnictwem zostało rolnikami, pozostali to dzieci rolników. Ale inna sprawa, że trudno jest zostać rolnikiem nie posiadając ziemi. Współcześni uczniowie – rolnicy są zainteresowani pracą na wsi, ale chcą to robić inaczej niż ich dziadkowie, ojcowie. Chcą prowadzić gospodarstwo wyposażone w nowoczesne pojazdy i maszyny, chcą wykorzystywać nowoczesne technologie, mają świadomość, że dzięki modernizacji rolniczego gospodarstwa jego wydajność będzie dużo wyższa.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

4. WNIOSKI

Kim są młodzi z obszarów wiejskich?

Młodzi ludzie z obszarów wiejskich to **grupa, która coraz bardziej upodabnia się do swoich rówieśników z miast pod względem wartości i aspiracji**, ale wciąż zachowuje unikalne cechy wynikające z miejsca zamieszkania i tradycji. Są to osoby pragmatyczne, ceniące rodzinę, która często pełni funkcję sieci wsparcia. Charakteryzuje ich także silne przywiązanie do ziemi i tradycji, co często wpływa na ich wybory edukacyjne i zawodowe.

Kluczowe cechy młodzieży wiejskiej:

1. **Przywiązanie do rodziny:** Relacje międzypokoleniowe są bardzo istotne. Rodzina pełni funkcję wsparcia emocjonalnego i praktycznego.
2. **Tradycja i tożsamość wiejska:** Młodzi ze wsi nieraz traktują swoje pochodzenie jako powód do dumy. Tradycyjne wartości, takie jak wiara i życie rodzinne, są dla nich ważniejsze niż dla ich rówieśników z miast.
3. **Pragmatyczne podejście do życia:** Są zorientowani na konkretne korzyści, podejmują działania, które przynoszą wymierne efekty. Może to sprawiać, że rzadziej angażują się w działalność społeczną czy wolontariat, jeśli nie widzą w tym bezpośrednich korzyści dla siebie.
4. **Silna więź z miejscem zamieszkania:** Część młodych, zwłaszcza tych zaangażowanych w rolnictwo, odczuwa silne zobowiązanie wobec rodzinnej ziemi, co może przekładać się na mniejszą mobilność i ograniczenie aspiracji edukacyjnych.
5. **Rolnictwo jako istotny kontekst:** wielu młodych z obszarów wiejskich wychowuje się w gospodarstwach rolniczych, co przekłada się na bezpośrednie zaangażowanie albo dorasta w ich sąsiedztwie. Rolnictwo jest więc ważną zmienną, szczególnie dla tej grupy młodych. Podjęcie edukacji w szkole rolniczej, a następnie związanie swojej przyszłości z gospodarstwem to ścieżka, która wielu młodym ze wsi może wydawać się naturalna, podczas gdy w mieście, z oczywistych względów, praktycznie nie jest brana pod uwagę.
6. **Problemy z dostępem do usług:** Wykluczenie komunikacyjne i utrudniony dostęp do specjalistów (np. psychologów) stanowią istotne bariery rozwojowe.
7. **Autentyczność i adaptacja:** Cenią autentyczność w relacjach i narracjach na swój temat. Wykorzystują swoje pochodzenie jako atut, szczególnie w mediach społecznościowych, gdzie promują swoją tożsamość i unikalny styl życia.

Młodzi z obszarów wiejskich

Młodzież wiejska to grupa balansująca między nowoczesnością a tradycją, która z jednej strony aspiruje do lepszego życia, z drugiej ceni to, co lokalne i znane. To pokolenie, które potrzebuje wsparcia w wyrównywaniu szans, szczególnie w zakresie edukacji, mobilności i dbania o zdrowie psychiczne.

Młodzież z obszarów wiejskich, według dostępnych badań, wyróżnia się szczególnym połączeniem tradycyjnych wartości z otwartością na współczesne trendy. Wieś jest dla nich miejscem, gdzie rodzina wydaje się pełnić centralną rolę, a więzi międzypokoleniowe pozostają silne. Rodzice, rodzeństwo, a także dziadkowie są głównym źródłem wsparcia emocjonalnego i praktycznego. Aż 83% młodych z badanych szkół rolniczych deklaruje, że w trudnych sytuacjach może liczyć na rodziców, a 75% na wsparcie rodzeństwa. Charakterystyczne dla tej grupy jest również poczucie dumy z własnego pochodzenia – tylko 13% ankietowanych uczniów szkół rolniczych przyznało, że odczuwa wstyd związany ze swoim miejscem zamieszkania. To, co ich wyróżnia na tle innych młodych, to przywiązanie do lokalnych tradycji i wartości, takich

jak rodzina czy wiara – aż 56% młodych ze wsi wskazuje wiarę jako ważny element swojego życia, w porównaniu do 41% młodzieży miejskiej.

Pod względem aspiracji i podejścia do życia młodzi ze wsi stają się coraz bardziej podobni do swoich rówieśników z miast.

Pomimo korzystania z tych samych technologii oraz platform komunikacji, młodzież wiejska spędza nieco mniej czasu w sieci niż ich rówieśnicy w miastach – zarówno w dni powszednie, jak i w weekendy. Warto jednak pamiętać, że przyczyn może być wiele, np. słaby zasięg internetu i przerwy w jego dostawie.

Jedną z kluczowych różnic jest dostęp do infrastruktury i możliwości rozwoju.

Wykluczenie komunikacyjne nadal dotyka młodych ze wsi – wielu z nich, musi pokonywać znaczące odległości, by dotrzeć do szkół średnich czy ośrodków kultury. Problemy te wpływają na ich codzienność, ograniczając możliwości uczestnictwa w zajęciach dodatkowych czy działaniach społecznych. Mimo to, młodzież wiejska wykazuje większy pragmatyzm – wiele osób wybiera szkoły zawodowe (w 2021 roku

25% z mieszkańców wsi miało wykształcenie zawodowe vs 16% w miastach), co daje im szybszy start na rynku pracy.

Podobnie jak młodzież miejska, młodzi ze wsi są świadomi znaczenia dobrostanu psychicznego i życia w zgodzie z własnymi wartościami.

Zdrowie psychiczne jest priorytetem dla 95% młodych ze wsi, podobnie jak dla ich rówieśników z miast. Co jednak różni te grupy, to miejsce spędzania czasu wolnego – aż 73% młodych ze wsi preferuje spotkania w domu, podczas gdy młodzi z miast częściej wybierają restauracje czy bary (51% wobec 42% na wsi).

Portret młodych osób mieszkających na obszarach wiejskich nie jest jednak wyraźny – brakuje pełniejszych danych, które pokazywałyby z bliska tę grupę społeczną. To, co jest dostępne, to przeważnie wycinki innych, ogólnych badań dotyczących młodej generacji Polaków.

Czego nie wiemy?

Portret młodych z obszarów wiejskich

Przede wszystkim trudno myśleć o sportretowaniu młodych z obszarów wiejskich w formie jednego, spójnego dla wszystkich obrazu. **Portretów tych najpewniej powstanie wiele**, ponieważ młodzi funkcjonują w bardzo różnych kontekstach. Może to oznaczać konieczność sięgnięcia po różne metodologie badawcze, np. badanie etnograficzne (podejście jakościowe, zakładające m.in. obserwację uczestniczącą) czy długofalowy pomiar (powtarzany w równych odstępach czasu) z wykorzystaniem ankiety CAWI, pozwalający na obserwację różnorodnych trendów.

W ramach pogłębionej eksploracji warto rozważyć następujące zagadnienia:

- **Różnorodność młodzieży wiejskiej:** potrzeby, motywacje, aspiracje i perspektywy w zależności od regionu, ale i kapitału społecznego rodziny, wsi czy gminy. Warto również uwzględnić wielkość miejsca zamieszkania, jego oddalenie od większych ośrodków miejskich czy aglomeracji, jak również sam etap życia młodych osób (dzieci, nastolatki, młodzi dorośli z dziećmi/bez dzieci/samodzielnie utrzymujący się się/mieszkający z rodzicami, itp.).
- **Młodzi, którzy zostali** (chcą zostać) **lub wyjechali** (i chcą lub nie chcą wrócić): aby dobrze zrozumieć, co tak naprawdę wpływa na decyzje o zmianie miejsca zamieszkania.
- **Rolnictwo:** kim są młodzi, którzy wiążą swoją przyszłość z rolnictwem? Jak ją sobie wyobrażają? Czy dostrzegają systemową wizję rozwoju polskiego rolnictwa? Jak rozumieją rolę rolnictwa oraz jakie wartości i postawy z nim wiążą?
- Czy **szkoły rolnicze** pomagają w kształtowaniu wiedzy i umiejętności niezbędnych w nowoczesnym rolnictwie? Jaką narrację tworzą i przekazują młodym rolnikom w odniesieniu do ich zawodu? Czy uwzględnia ona globalne przemiany, w tym problematykę zmian klimatu i adaptacji do nich rolnictwa?
- **Dobrostan psychiczny:** jak wyzwania związane z życiem na wsi wpływają na zdrowie psychiczne oraz jakie formy wsparcia byłyby efektywne?
- **Technologie:** jak dostęp do technologii i narzędzi cyfrowych wpływa na codzienne życie? Czy pomaga przełamywać bariery, a może generuje nowe? Czy technologie mogą być narzędziem wyrównywania szans edukacyjnych? Czy i jakie media społecznościowe oraz nowe technologie mogą być narzędziem promocji idei i przekazywania wiedzy przez instytucje publiczne i organizacje społeczne?
- **Wykluczenie komunikacyjne:** jakie niesie konsekwencje i jak wpływa na postrzeganie życia na wsi? Czy ma wpływ na rozwijanie zainteresowań i aktywność społeczną?
- **Tożsamość:** jak młodzi postrzegają swoją tożsamość w zglobalizowanym świecie? Jak migracja do miasta wpływa na ich relacje z rodziną i tożsamość? Jak zmienia się rola młodych w rodzinach wielopokoleniowych? Czy i w jaki sposób angażują się społecznie? Czy jest to ważna część tożsamości? Co może motywować do działalności na rzecz innych?
- **Edukacja:** przyczyny rezygnacji z matury lub studiów oraz motywacje do dalszej nauki. Jakie są potrzeby młodych względem dostępu i poziomu edukacji na obszarach wiejskich?
- **Środowisko:** jak postrzegane są zmiany klimatu oraz jakie działania podejmują młodzi w obszarze ochrony przyrody? Skąd czerpią wiedzę i gdzie znajdują wsparcie?

Podziękowania

Bardzo dziękujemy wszystkim ekspertom, którzy na potrzebę tego opracowania, podzieli się swoją wiedzą i cennym doświadczeniem.

**Krajowa
Sieć
Obszarów
Wiejskich**

www.ksowplus.pl

[ksowplus](https://www.facebook.com/ksowplus)

Wykorzystane źródła

Wśród wykorzystanych danych, znalazły się między innymi następujące źródła:

- https://youth.europa.eu/strategy_pl
- https://youth.europa.eu/strategy/library_pl
- youth.europa.eu/sites/default/files/youth_strategy/library/Graphics%20summary%20of%20findings%20-%207th%20Cycle%20of%20the%20EU%20Youth%20Dialogue.pdf
- https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/RPSO_en
- <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25478,vp,28240.pdf>
- https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_pl
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0345>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/edukacja-w-roku-szkolnym-20232024-wyniki-wstepne,21,2.html>
- https://www.ksowplus.pl/files/portal/user_upload/raport_z_warsztatu_angazowanie_mlodziemy_w_dzialania_LGD__AP_i_MK.pdf
- <https://www.isp.org.pl/pl/aktualnosci/protesty-rolnikow-w-polsce-10-mitow-o-rolnictwie-komentarz-isp-dr-paulina-sobiesiak-penszko>
- <https://www.polskieradio.pl/10/5367/artykul/2342358,czy-wspolczesna-wies-jest-przystosowana-do-potrzeb-mlodych>
- <https://www.money.pl/gospodarka/to-konieczne-i-nieodwracalne-dzieci-rolnikow-wyjezdzaja-na-wsiach-nie-ma-kto-zostac-6806001664723680a.html>
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901124002338?dgcid=author>
- <https://raportsdg.stat.gov.pl/>
- <https://nask.pl/magazyn/nastolatki-3-0-raport-z-ogolnopolskiego-badania-uczniow-i-rodzicow/>
- <https://rownosc.eu/czy-szkoly-rolnicze-sa-nam-potrzebne-rozmowa-z-ewa-i-gabriela-kolpak/>
- <https://www.ksowplus.pl/konferencja-leader>
- <https://www.rp.pl/rynek-pracy/art40337801-mlodzi-niewierza-w-sile-dyplomu-przybedzie-nam-fachowcow>
- <https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/tak-wyglada-wykluczenie-75903.html>
- <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/wielkie-nieporozumienie-narracje-o-rolnikach-rolnictwie-i-bezpieczenstwie-zywnosciowym>
- <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/ludnosc-wedlug-cech-spoecznych-wyniki-wstepne-nsp-2021,2,1.html>
- https://radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2023
- Opracowanie *Rural Pact. Joint RPCG Declaration on the future of rural areas and rural development policy in the European Union*, 2024
- Raport *Trend Impact Youth. Przez pryzmat młodych*, PTBriO, 2024
- Raport *Prestiż & wstydy Zetek. Raport z badania etnograficznego*, PTBriO, Y&Lovers, mBank, 2024
- Raport *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów i rodziców*, Thinkstat NASK, 2023
- Raport *Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich (w tym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami) w dostępie do usług społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych, sportowych i kulturalnych*, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie, 2020
- Raport *Polska wieś i rolnictwo*, MRW 2023
- Raport *Ziemia nie atakuje!* edycja 4, 2024
- Raport *Pomiędzy pandemią Covid-19 a wojną w Ukrainie. Diagnoza stanu polskiego społeczeństwa*, 2022
- Raport *Jak pracować by nie żałować. Pokolenia XYZ o dopasowaniu do pracy*, Rocketjobs.pl i Justjoin.it, 2024
- Baza dydaktyczna szkół rolniczych w Polsce - informacja o wynikach kontroli, NIK 2022
- Raport *Gender gap po polsku. Raport z badania Stowarzyszenia Women in Technology Poland*, 2020
- Raport *EKObarometr. Na drodze do zielonego społeczeństwa. Raport badawczy – pomiar V*, SW Research 2023
- Raport *Dylematy ekologiczne Polaków – jak bardzo zielone mamy serca*, Onet.pl i Ipsos Polska, 2022
- Raport *Gen Alpha: the real picture. A look at tomorrow's consumers*, GWI 2021
- Raport *Jak to powiedzieć...? Ułomności narracji o przyrodzie i katastrofie klimatycznej*, Lata Dwudzieste, 2022

